

PLAN
ROZWOJU LOKALNEGO
GMINY INOWŁÓDZ
NA LATA 2009-2013

Opracowanie:
Fundacja Rozwoju Przedsiębiorczości
ul. Piotrkowska 86
90-103 Łódź

Maj 2009 r.

WSTĘP.....	4
I. Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego	5
II. Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza gminy Inowłódz	5
II.1. Podstawowe dane dotyczące gminy na obszarze objętym planem	5
II.1.1. Położenie, powierzchnia, ludność.....	5
II.1.2. Środowisko przyrodnicze	8
II.1.3. Rys historyczny.....	22
II.1.4. Rys kulturowy.....	25
II.1.5. Walory turystyczne	32
II.2. Zagospodarowanie przestrzenne	37
II.2.1. Infrastruktura techniczna	37
II.2.1.1. Infrastruktura komunikacyjna.....	37
II.2.1.2. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego.....	42
II.2.1.3. Elektroenergetyka	42
II.2.1.4. Ciepłownictwo	43
II.2.1.5. Zaopatrzenie w gaz	43
II.2.1.6. Gospodarka wodno – ściekowa.....	43
II.2.1.7. Gospodarka odpadami.....	488
II.2.2. Struktura własności nieruchomości.....	50
II.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego.....	50
II.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego	52
II.3. Sfera społeczna	64
II.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna	64
II.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców	67
II.3.3. System oświaty.....	68
II.3.4. Ochrona zdrowia	73
II.3.5. Działalność kulturalna	73
II.3.6. Działalność sportowa	75
II.3.7. Poziom bezpieczeństwa.....	75
II.3.8. Zasoby mieszkaniowe.....	77
II.3.9. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia.....	78
II.3.10. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Inowłódz.....	81
II.3.11. Rynek pracy	82
II.4. Sfera ekonomiczna	85
II.4.1. Główni pracodawcy: struktura i trendy	85
II.4.2. Struktura podstawowych branż na terenie gminy.....	88
II.4.3. Liczba osób zatrudnionych w danych sektorach.....	90
II.4.4. Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne	91
II.4.5. Rolnictwo	96
II.5. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW GMINY INOWŁÓDZ WRAZ Z ANALIZĄ S.W.O.T.....	102
III. CELE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE ROZWOJU GMINY INOWŁÓDZ	109
IV. ZADANIA ZMIERZAJĄCE DO POPRAWY SYTUACJI NA TERENIE GMINY INOWŁÓDZ.	110
V. REALIZACJA PROJEKTÓW I ZADAŃ INWESTYCYJNYCH W LATACH 2009- 2014.....	112
V.1. Planowane zadania inwestycyjne w okresie 2007-2014.....	112

V.2. Zadania inwestycyjne planowane do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013.....	114
VI. POWIĄZANIE ZADAŃ REALIZOWANYCH W RAMACH PLANU ROZWOJU LOKALNEGO Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA GMINY / POWIATU / WOJEWÓDZTWA.....	116
VI.1. Powiązanie projektów z celami dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju gminy / powiatu / województwa.....	116
VI.2. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy.....	116
VII. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI EFEKTÓW REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO.....	117
VIII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2009-2014	119
VIII.1. Plan finansowy dla projektów planowanych do realizacji z RPO na lata 2009-2014	119
VIII.1. Plan finansowy dla projektów planowanych do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRROW w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2009-2013.....	119
IX. SYSTEM WDRAŻANIA.....	120
X. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ	122
Spis tabel	124
Spis rysunków i wykresów	125
Spis załączników	126

WSTĘP

Niniejszy dokument opisuje Plan Rozwoju Lokalnego na terenie Gminy Inowłódz na lata 2009-2013 w ujęciu szczegółowym. Jest to jeden z najważniejszych dokumentów wspierających zarządzanie na poziomie samorządu terytorialnego gdyż określa strategię społeczno-gospodarczą gminy, wskazuje cele i kierunki jej rozwoju oraz sposoby wykorzystania dostępnych środków finansowych. Plan jest zgodny z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia oraz Strategią Rozwoju Województwa Łódzkiego. Opracowany został zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumencie pn. „Zasady przygotowania Planu Rozwoju Lokalnego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 – uchwała nr 424/08” i ma charakter trójdzielny:

- a) część analityczna-obejmuje diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej połączoną z identyfikacją problemów oraz elementami strategii zawierającej analizę SWOT i cele rozwoju gminy (punkty I-III),
- b) część zadaniowa-opis działań przyczyniających się do rozwiązania problemów zdiagnozowanych w części analitycznej (punkty IV-VII),
- c) opis systemu wdrażania i monitorowania (punkty VIII-X).

Opracowanie ma charakter poznawczy i służy szerokiemu i kompleksowemu rozpoznaniu obecnego stanu rozwoju, wyodrębnieniu uwarunkowań sprzyjających rozwojowi (czyli szans), bądź ten rozwój ograniczających (czyli zagrożeń), określeniu mocnych i słabych stron gminy w rywalizacji z innymi obszarami. Część analityczna wskazuje aktualny stan rozwoju różnych sfer życia społeczno-gospodarczego istotnych z punktu widzenia rozwoju gminy Inowłódz. Część zadaniowa zawiera wykaz projektów planowanych do realizacji na lata 2007-2013, które mogą przyczynić się do poprawy życia mieszkańców.

Ponadto Plan Rozwoju Lokalnego został opracowany w celu:

1. stworzenia dokumentu niezbędnego w uzyskaniu dofinansowania z zewnętrznych środków finansowych, głównie z programu RPO dla Województwa Łódzkiego.
2. skomunikowania władz gminy z mieszkańcami w zakresie długookresowych zamierzeń inwestycyjnych,
3. skonfrontowania potrzeb inwestycyjnych z możliwościami inwestycyjnymi,
4. uniknięcia jednoczesnego otwierania zbyt wielu frontów inwestycyjnych w stosunku do zdolności finansowych gminy.

Realizacja Planu ma służyć mieszkańcom gminy Inowłódz oraz innym instytucjom i podmiotom funkcjonującym na jej terenie.

Podmiotem planu jest społeczność lokalna i jej szeroko rozumiane dobro. Społeczność ta jest reprezentowana przez demokratycznie wyłonioną władzę, która spełnia rolę instytucji sterującej. Plan Rozwoju Lokalnego oparty jest na dialogu społecznym wyrażonym między innymi poprzez społeczne konsultacje i stanowi zbiór konkretnych, niezbędnych dla rozwoju Gminy działań, a jego realizacja leży we wspólnym interesie wszystkich mieszkańców. Dialog społeczny przejawia się w konsultacjach społecznych, możliwości składania wniosków do Planu przez każdego mieszkańca gminy, podmioty gospodarcze oraz instytucje, czy stowarzyszenia. Dialog społeczny będzie się przejawiał także w corocznej możliwości aktualizowania planu.

Konsultacja z lokalną społecznością (która brała czynny udział w procesie jego tworzenia) sprawia, że Plan odzwierciedla faktyczne potrzeby, wskazując jednocześnie zadania będące sposobem ich zaspokojenia.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Plan Rozwoju Lokalnego ma formułę planu otwartego, dlatego przewiduje się, że w trakcie jego wdrażania może zajść konieczność dokonania zmian. Będzie to miało miejsce w szczególności, gdy:

- nastąpią zmiany w źródłach finansowania PRL,
- zadania wprowadzone do PRL zdezaktualizują się,
- znajdzie potrzeba wprowadzenia nowych zadań do realizacji.

W trakcie opracowywania Planu Rozwoju Lokalnego korzystano z danych Urzędu Statystycznego w Łodzi, Powiatowego Urzędu Pracy w Tomaszowie Mazowieckim, Głównego Urzędu Statystycznego, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska, z danych instytucji działających na terenie powiatu tomaszowskiego i województwa łódzkiego, danych własnych gminy oraz danych wynikających z aktów i projektów aktów prawa miejscowego, Programu Ochrony Środowiska oraz Planu Gospodarki Odpadami Gminy Inowłódz, Strategii Rozwoju Gminy Inowłódz oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy.

I. Obszar i czas realizacji Planu Rozwoju Lokalnego

Przedmiotem Planu Rozwoju Lokalnego jest administracyjny obszar Gminy Inowłódz, z opisanymi sferami życia, m.in.: społeczną, demograficzną, gospodarczą, kulturową, rolniczą oraz infrastrukturalną, które rozpatrywane są z uwzględnieniem powiązań lokalnych ale również regionalnych.

Plan Rozwoju Lokalnego dla gminy Inowłódz został przygotowany w przedziale czasowym odpowiadającym horyzontowi planowania w Unii Europejskiej na lata 2007-2015 i jest uaktualnieniem Planu Rozwoju Lokalnego na lata 2008-2013. Celem Planu Rozwoju Gminy jest sprecyzowanie zadań do realizacji na lata 2009-2013 z wyszczególnieniem ich źródeł finansowania, w oparciu o przygotowaną prognozę budżetową, opartą na analizie budżetu gminy.

Plan Rozwoju Lokalnego ma charakter prognostyczny i kroczący - przewiduje realizację kolejnych zadań inwestycyjnych wpływających pozytywnie na rozwój gminy.

II. Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza gminy Inowłódz

Aktualną sytuację społeczno gospodarczą określono na podstawie kompleksowej analizy przedstawionych zjawisk oraz faktów. Posiadając możliwie obiektywne informacje o gospodarce, zagospodarowaniu przestrzennym, infrastrukturze technicznej, rolnictwie oraz sytuacji społecznej na terenie gminy Inowłódz możliwe jest zidentyfikowanie problemów oraz wyzwań, przed którymi stoi gmina.

Niniejszy dokument został opracowany na podstawie danych z lat 2002-2008. Pozyskane dane stanowią podstawę przeprowadzonych badań oraz postawionych tez. Z uwagi na dostępność do wybranych informacji oraz stałe zmiany zachodzące w otoczeniu gminy, niemożliwe jest objęcie analizą wszystkich zagadnień mających wpływ na funkcjonowanie gminy. Niemniej jednak, dane statystyczne zawarte w dokumencie są informacjami jak najbardziej aktualnymi.

II.1. Podstawowe dane dotyczące gminy na obszarze objętym planem.

II.1.1. Położenie, powierzchnia, ludność.

Gmina Inowłódz to gmina wiejska położona w południowo-wschodniej części powiatu tomaszowskiego, po obu stronach rzeki Pilicy, we wschodniej części województwa łódzkiego. Gmina ta jest jedną z najstarszych gmin tego regionu.

Ogólna powierzchnia gminy wynosi 9790 ha, czyli 98 km², co stanowi 9,6% powierzchni powiatu tomaszowskiego i 0,54% powierzchni województwa łódzkiego. Pod względem obszarowym gmina plasuje się na piątym miejscu wśród 11 gmin powiatu tomaszowskiego. W skład gminy wchodzi użytki rolne - około 3 338 ha, stanowiące 34,1% obszaru gminy, grunty leśne zajmujące 5 867 ha, co stanowi 60% powierzchni ogólnej gminy, pozostałe tereny zajmujące 585 ha stanowią 5,9% powierzchni gminy.

Rysunek 1. Położenie gminy Inowłódz w powiecie tomaszowskim.

Gmina Inowłódz graniczy z następującymi gminami:

- od południowego-wschodu z Gminą Opoczno,
- od południa z Gminą Sławno,
- od południowego-zachodu z Gminą Tomaszów Mazowiecki,
- od północnego-zachodu i północy z Gminą Lubochnia,
- od północy z Gminą Czerniewice i Gminą Rzeczyca,
- od wschodu z Gminą Poświętne.

Gmina Inowłódz obejmuje swoim zasięgiem 10 sołectw, w tym 11 miejscowości:

- Brzustów
- Dąbrowa
- Inowłódz,
- Konewka
- Królowa Wola
- Liciężna
- Poświętne
- Spała
- Teofilów
- Zakościele

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- Żądłowice

Tabela 1. Wykaz miejscowości gminy Inowłódz wraz z liczbą mieszkańców zameldowanych na pobyt stały.

L.p.	Nazwa miejscowości	Liczba ludności (stan na 31.12.2007 r.)	Liczba ludności (stan na 31.12.2008 r.)	Powierzchnia miejscowości w ha
1.	Inowłódz	783	795	1567,57
	Teofilów	76	77	
2.	Brzustów	884	881	2491,47
3.	Dąbrowa	66	66	60,85
4.	Królowa Wola	711	706	793,76
5.	Liciężna	211	208	830,73
6.	Poświętne	85	85	306,37
7.	Spała	439	446	2478,05
8.	Konewka	308	304	
9.	Zakościele	189	193	409,67
10.	Żądłowice	166	170	852,49
	RAZEM	3918	3931	9790,96

Źródło: Opracowanie na podstawie danych własnych gminy. Ważnym czynnikiem związanym z otoczeniem gminy i wpływającym na jej rozwój jest bliskość ośrodków miejskich takich jak:

- Tomaszów Mazowiecki (20 km)
- Opoczno (18 km)
- Rawa Mazowiecka (30 km)
- Łódź (67 km) i Warszawa (107 km)

Rysunek 2. Lokalizacja gminy Inowłódz na terenie województwa łódzkiego.

Odległości te mają ogromne znaczenie ze względu na rolę rekreacji i turystyki dla gminy, ponieważ wskazują na potencjalnych turystów i adresatów działań promocyjnych. Tym bardziej, że w pobliżu gminy przebiegają trasy komunikacyjne o znaczeniu krajowym i regionalnym (drogowe: Warszawa-Katowice, Rawa Mazowiecka-Opoczno, Tomaszów Mazowiecki-Odrzywół, kolejowa: Tomaszów Mazowiecki-Radom).

Według danych na dzień 31 XII 2008 roku gminę zamieszkuje 3845 osób, spośród których blisko 52% stanowią kobiety. Ogólna liczba mieszkańców gminy stanowi 3,2% mieszkańców powiatu tomaszowskiego oraz 0,2% ludności województwa łódzkiego. Wskaźnik gęstości zaludnienia na 1km² wynosi 39 osób i jest dużo niższy niż dla całego powiatu (118 osoby/km²). Dla porównania w województwie łódzkim wielkość ta wynosi 141, a w kraju 122 osoby/km².

II.1.2. Środowisko przyrodnicze

Gmina Inowłódz jest gminą turystyczno-rolniczą. 31,5% powierzchni gminy stanowią użytki rolne, natomiast aż 56,9% powierzchni gminy zajmują lasy wchodzące w skład Puszczy Pilickiej, a przede wszystkim Spalskiego Parku Krajobrazowego, oraz wydzielonych na jego terenie, ze względu na ciekawe przyrodniczo stare drzewostany, rezerwatów: „Konewka”, „Spała”, „Żądłowice” i „Gać Spalska”. W związku z czym na terenie gminy występuje bogactwo gatunków zarówno roślin jak i zwierząt. Gmina posiada więc bardzo ciekawe i zróżnicowane walory zarówno przyrodnicze jak i krajobrazowe, sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji.

Utworzony w 1995 roku między Tomaszowem Mazowieckim a Roszkową Wolą Spalski Park Krajobrazowy o wspaniałych walorach przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, składających się na naturalny krajobraz rzeczny doliny Pilicy zajmuje niemalże całą powierzchnię gminy Inowłódz. Występują tu liczne wzniesienia poprzecinane parowami, liczne źródła i wysięki tworzą bardzo malowniczy, zróżnicowany krajobraz. W drzewostanie występują również bardzo cenne, pomnikowe egzemplarze starych buków i dębów. W runie leśnym można spotkać rzadkie i chronione gatunki roślin. Właśnie dla zachowania tych szczególnie unikatowych walorów przyrodniczych na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny utworzono jak dotąd 5 rezerwatów przyrody. W granicach Parku, i zarazem gminy Inowłódz, leżą 4 z nich: rezerwat „Gać Spalska”, „Konewka”, „Spała” i „Żądłowice”.

Walory przyrodnicze i krajobrazowe oraz obszary prawnie chronione

Środowisko przyrodnicze gminy Inowłódz charakteryzuje się dużymi walorami krajobrazowymi, ze względu na położenie w obrębie terenów bardzo zróżnicowanych geomorfologicznie. Ciekawa i zróżnicowana rzeźba terenu w połączeniu z bogatymi zasobami przyrody skupionymi w parku krajobrazowym i rezerwach, doliną rzeki Pilicy, strukturą użytków rolnych oraz zabytkami kultury materialnej decyduje o dużej atrakcyjności turystycznej terenu. Najcenniejsze z przyrodniczego punktu widzenia obszary położone są w dolinie rzeki Pilicy oraz obszar w obrębie Spalskiego Parku Krajobrazowego.

Tereny leśne, które zajmują prawie 60% powierzchni gminy, stanowią dominujący element krajobrazu. Stanowią one naturalne siedliska dla wielu gatunków roślin i zwierząt. Doliny rzeczne tworzone przez Pilicę i jej cieki oraz Spalski Park Krajobrazowy i rezerваты sprawiają, że obszar gminy Inowłódz może doskonale służyć jako miejsce rekreacji i wypoczynku. Na terenie gminy znajdują się obszary i obiekty cenne przyrodniczo, które objęte zostały ochroną prawną. Zaliczamy do nich:

- 1). Dolinę Rzeki Pilicy
- 2). Spalski Park Krajobrazowy,
- 3). Rezerwat „Konewka”,

- 4). Rezerwat „Spała”,
- 5). Rezerwat „Żądłowice”,
- 6). Rezerwat „Gać Spalska” na granicy gmin Inowłódz i Lubochnia,
- 7). Objęte ścisłą ochroną pomniki przyrody ożywionej:
 - 59 dębów szypułkowych w Spale rosnących na gruntach FWP
 - 33 dęby szypułkowe oraz lipa drobnolistna rosnące w nadleśnictwie Spała
 - 2 dęby szypułkowe rosnące w Spale przy drodze Tomaszów Mazowiecki- Inowłódz
- 8). użytki ekologiczne - 2,32 ha,
 - bagno śródleśne o powierzchni 0,3 ha – Nadleśnictwo Smardzewice, Leśnictwo Brzustów,
 - las o powierzchni 0,36 ha - Leśnictwo Wincentynów,
 - las o powierzchni 0,08 ha - Nadleśnictwo Smardzewice, Leśnictwo Gieźów,
 - las o powierzchni 1,10 ha - Nadleśnictwo Smardzewice, Leśnictwo Gieźów,
 - las o powierzchni 0,48 ha - Nadleśnictwo Smardzewice, Leśnictwo Gieźów,
- 9) Park historyczny w Spale,
- 10) Piliczańsko-Radomszczański Obszar Chronionego Krajobrazu.
- 11) Obszary objęte programem Natura 2000 położone częściowo w obrębie gminy Inowłódz:
 - Obszar Specjalnej Ochrony Ptaków Dolina Pilicy (PLB 140003),
 - Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Lasy Spalskie (PLH 100003),

Na terenie gminy Inowłódz, w miejscowości Spała znajdują się 23 drzewa objęte ochroną: 3 jesiony wyniosłe, 2 kasztanowce zwyczajne, orzech czarny, orzech szary, klon srebrzysty, brzoza papierowa, dąb czerwony, 6 sosen zwyczajnych (w tym jedna zrosnięta z grabem zwyczajnym), 3 klony zwyczajne, 3 cyprysiki i klon srebrzysty. Istnieje Uchwała Rady Gminy Inowłódz Nr XVI/105/95 z dnia 28 grudnia 1995 roku w sprawie objęcia ochroną drzew rosnących w miejscowości Spała.

Dolina Rzeki Pilicy - rzeka Pilica wypływa ze źródeł krasowych położonych 348 m n.p.m. na Wyżynie Częstochowskiej we wsi Wola Kocikowa.

Źródło: www.tomaszowpl.nazwa.pl

Dolina rzeki ma kształt nieregularny, przy źródłach jest ona wąska a im dalej w dół rzeki dochodzi nawet do 14 m szerokości, co przyczynia się do niezwykle malowniczych krajobrazów jakie rozciągają się nad doliną rzeki. Gmina Inowłódz położona jest po obu stronach koryta.

Gmina Inowłódz wraz z gminą Tomaszów Mazowiecki zaangażowane są we wdrażanie projektu zatytułowanego „Wsparcie tworzenia Lokalnej Grupy Działania i opracowanie Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dolinie Pilicy”. Projekt obejmuje 10 inowłodzkich sołectw oraz 24 z terenu gminy Tomaszów Mazowiecki.

Obszar ten zajmuje powierzchnię 248,7 km² a zamieszkuje na nim 13 546 osób. Obejmuje tereny chronione i bardzo wartościowe pod kątem przyrodniczym i ma charakter rolniczo-przemysłowy, a teren w rejonie Zalewu Sulejowskiego turystyczno-letniskowy. Położenie Doliny Pilicy, jej krajobraz i potencjał społeczno-gospodarczy dają szansę na jej wypromowanie, jako nowoczesnej marki w turystyce, a także w szerszym rozumieniu rynkowym (obszar, na którym warto inwestować, rozwijać działalność gospodarczą itp.). Toteż założenie LGD oraz jej działalność ma zwiększyć zewnętrzne zainteresowanie tym terenem oraz skierować je na pełniejsze, planowe wykorzystanie potencjału krajobrazowo-przyrodniczego i gospodarczego obszaru, do działań służących realizacji celów rozwojowych, z zachowaniem walorów krajobrazowo-przyrodniczych, a także bogatego i różnorodnego dziedzictwa kulturowego, z poszanowaniem tradycji i odrębności jakie stanowią o spójności i odrębności Doliny Pilicy. Nawiązanie współpracy między gminami i przystąpienie w związku z tym do wspólnej realizacji projektu ma na celu stymulowanie lokalnych środowisk w celu lepszego wykorzystania potencjału rozwojowego obszarów wiejskich przyrodniczo-gospodarczego regionu Doliny Pilicy, do poprawy ich konkurencyjności jako miejsca zamieszkania i przyciągania w te strony turystów. Ta wspólna inicjatywa pozwoli na kreowanie i upowszechnianie pozytywnego wizerunku regionu, jako atrakcyjnego turystycznie w kraju i za granicą. W proces przygotowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Doliny Pilicy zostały włączone lokalne środowiska, poprzez ich reprezentacje, jednostki samorządu terytorialnego i placówki publiczne, a także indywidualnych mieszkańców obszaru¹.

Spalski Park Krajobrazowy

Spalski Park Krajobrazowy utworzony został w październiku 1995 r. na mocy rozporządzenia Wojewody Łódzkiego i jest integralnym elementem ekologicznego Systemu Obszarów Chronionych. Spalski Park Krajobrazowy wraz ze strefą ochronną położony jest na obszarze Wzniesień Południowomazowieckich i obejmuje wschodnią część Równiny Piotrkowskiej oraz północno - wschodni fragment Równiny Radomskiej. Razem z Parkami Krajobrazowymi Sulejowskim i Przedborskim wchodzi w skład Zespołu Nadpilicznych Parków Krajobrazowych. Park i otaczająca go strefa ochronna o łącznej pow. 36.067 ha, obejmuje (wraz z otuliną) częściowo lub całkowicie tereny gmin: Inowłódz, Poświętne, Rzeczyca, Tomaszów Mazowiecki, Lubochnia, Czerniewice, Opoczno i Sławno. Siedziba dyrekcji Parku znajduje się w Spale. Spalski Park Krajobrazowy wraz z otuliną jest obszarem o bogatej historii sięgającej średniowiecza. Leży na obszarze granicznym trzech historycznych prowincji: Wielkopolski, Małopolski i Mazowsza. Sytuacja ta wywarła niewątpliwy wpływ na język, folklor i zabytki kulturowe. Duże wartości krajobrazowe, które objawiają się przede wszystkim malowniczością doliny i rzeki Pilicy, obecnością dużych kompleksów leśnych oraz usytuowanie na skrzyżowaniu szlaków handlowych już od dawna przyciągały na ten teren wielu ludzi.

Przedmiot ochrony

Park stanowi obszar o dobrze zachowanych cechach krajobrazu naturalnego z bogatym i różnorodnym światem roślinnym i zwierzęcym. Chroni on dolinę rzeki Pilicy wraz z najbardziej cennymi przyrodniczo terenami przyległymi. W granicach parku przeważają tereny leśne (57,4%), ale znaczny udział mają też użytki rolne (35,6%). Pozostałe 7% powierzchni przypada na tereny zainwestowane i wody.

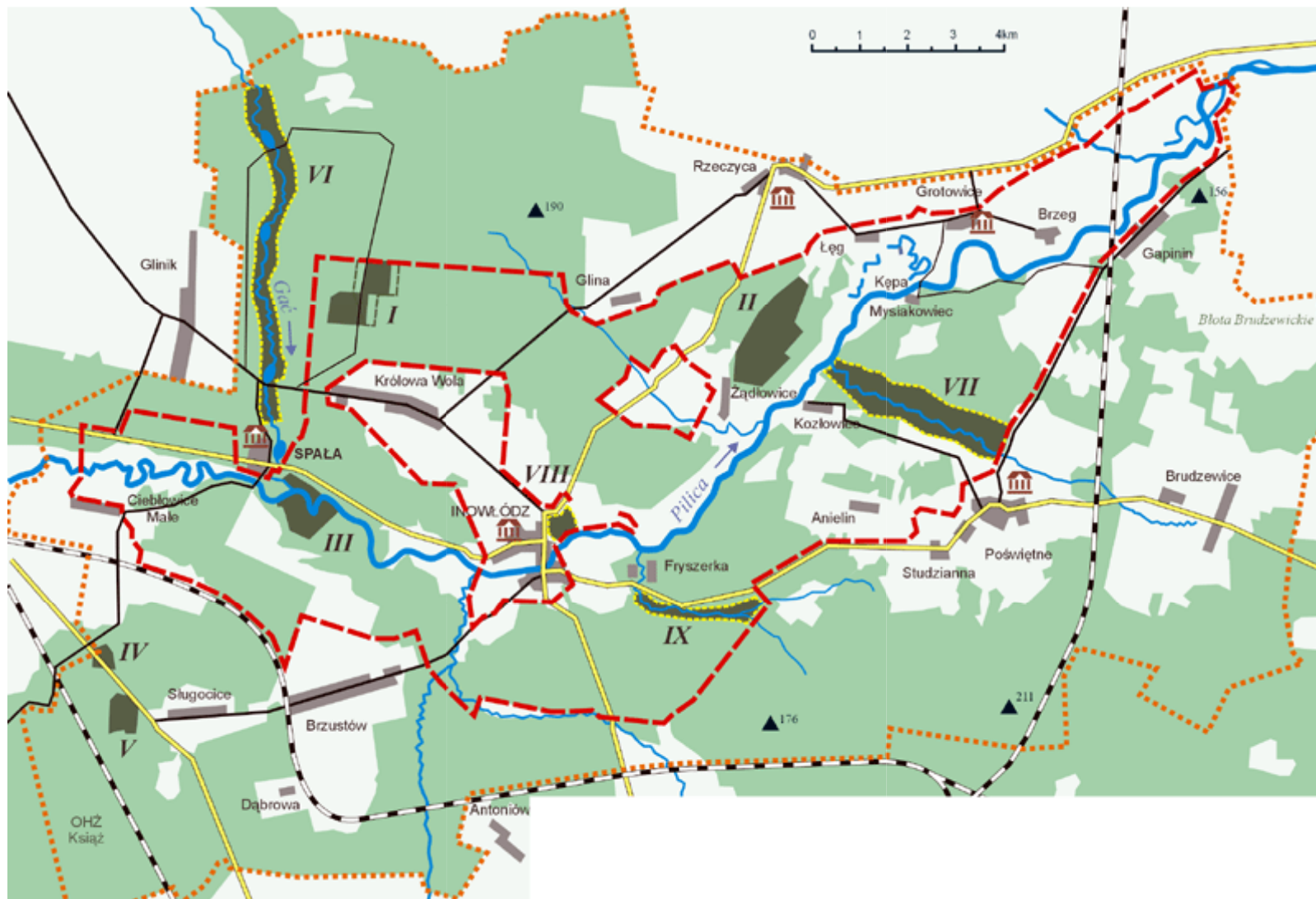
¹ <http://www.dolinapilicy.tomaszow.tm.pl/>

Rysunek 3 i 4. Mapa Spalskiego Parku Krajobrazowego.

<http://www.inowlodz.pl/park.htm>

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Źródło: <http://www.spala.info.pl/mapapark.php>

LEGENDA

Rezerваты istniejące: I - Konewka, II - Żądłowice, III - Spała, IV - Sługocice, V - Jeleń
Rezerваты projektowane: VI - Dolina Gaci, VII - Dolina Młynów, VIII - Inowłódz, IX - Dolina Ceteriki

Flora Parku

Lasy w obszarze parku zajmują ok. 7.442 ha, w otulinie zaś 14.613 ha. Łącznie wskaźnik lesistości w parku wynosi ok. 61%. Na tle równinnego, mało lesistego krajobrazu Polski środkowej, korzystnie wyróżnia się dolina Pilicy z różnorodnością krajobrazów związanych z rzeką i jej dopływami oraz przyległymi, lesistymi terenami wypoczynkowymi. Rozległe lasy w środkowym biegu Pilicy coraz częściej nazywane są Puszcza Pilicką, choć nie mają one w rzeczywistości charakteru historycznej puszczy. Składają się z kilku kompleksów, położonych po obu stronach Pilicy, przy czym największa ich część przypada na Równinę Piotrkowską. Na tle równinnego, mało lesistego krajobrazu Polski Środkowej dolina rzeki Pilicy wyróżnia się malowniczością i różnorodnością krajobrazu. Pilica płynie tutaj naturalnym korytem, miejscami meandrując. Liczne wysepki, mielizny, starorzecza stwarzają dobre warunki siedliskowe dla wielu gatunków roślin i zwierząt. W rozległej dolinie Pilicy występują mozaikowo: łąki, resztki starych drzewostanów, wrzosowiska murawy piaskowe, turzycowiska i trzcinowiska.

Na terenie Parku dominują lasy sosnowe w różnym wieku, ale spotyka się również lasy mieszane i liściaste: olszy, grądy, świetliste dąbrowy oraz łągi olszowo - jesionowe. Najciekawsze przyrodniczo lasy ze starymi drzewostanami występują w okolicach Spały, Konewki, Liciążnej, Żądłowic i Smardzewic (gmina Tomaszów Mazowiecki). Do najcenniejszych należą lasy Spalskie położone na lewym brzegu Pilicy na wschód od Tomaszowa Mazowieckiego. Obecnie lasy Spalskie zajmują ok. 9000 ha powierzchni. Panują tu młode drzewostany sosnowe, ale w paru miejscach można jeszcze widzieć imponujące starodrzewy sosnowe i dębowe. Najcenniejsze pozostałości dawnej Puszczy Pilickiej chronione są siecią rezerwatów przyrody – jak dotąd na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny utworzono ich 6. W granicach Parku i zarazem gminy Inowłódz leżą 4 z nich. Są to:

- Rezerwat Gać Spalska- o pow. 85,89 ha (fragment koryta rzeki Gać z przyległymi lasami);
- Rezerwat Konewka - o pow. 99,11 ha (las dębowe);
- Rezerwat Spała - o pow. 102,70 ha (grądy ze starymi dębami i sosnami);
- Rezerwat Żądłowice - o pow. 241,92 ha (mozaika olsów i borów sosnowych);

W obrębie Parku występuje wiele pomnikowych drzew, dwie zabytkowe aleje, liczne źródła, głązy narzutowe, odsłonięcia geologiczne. Na terenie Parku można zobaczyć sosny w wieku 150-180 lat, osiągające wysokość 35 m, z gonnymi pniami o przylegającej, płaskiej korowinie, wyróżniane czasem jako cenny ekotyp sosny spalskiej. Na obszarze parku i jego strefy ochronnej strefy ochronnej 100 starych drzew, głównie dębów, uznanych zostało za pomniki przyrody, natomiast ponad 100 okazów zakwalifikowano do objęcia ochroną. Dość duże zróżnicowanie środowiska przyrodniczego parku umożliwia bytowanie różnorodnej i bogatej w gatunki flory. Obecnie szacuje się, że w granicach parku występuje ponad 800 gatunków roślin naczyniowych tj. paprotników i kwiatowych. Do atrakcyjnych podlegających ochronie należą między innymi: bluszcz pospolity, wawrzynek wilczczyko, rosiczka okrągłolistna, centuria pospolita, goździk pyszny, storczyki, zanokcica murowana, widłaki, orlik pospolity, grązel żółty i wiele innych. Łącznie na terenie Parku stwierdzono: 19 gatunków roślin objętych ochroną całkowitą (m.in. lilię złotogłów, orlika pospolitego,

widłaki, storczyki), 11 ochroną częściową (paprotkę zwyczajną, pierwiosnkę wyniosłą, kocanki piaskowe) oraz 42 gatunki, które w Polsce Środkowej występują nielicznie.

Fauna Parku

Różnorodność warunków ekologicznych sprawia, że na obszarze Spalskiego Parku Krajobrazowego cechuje bogactwo zasiedlających go gatunków zwierząt m.in. pachnica dobową śródziemnomorską muchówką *Cynthosia marginata* - jedyne stanowisko w Polsce, paź żeglarczyk, ropucha pasowka, dzięcioł zielonosiwy, siniak, cietrzew, orzechówka, borowiaczek. W schronach w Konewce znajduje się jedno z nielicznych w województwie łódzkim zimowisk nietoperzy. Rejon Konewki i Inowłódz jest ostoją dla wielu bardzo rzadko występujących owadów. Najlepiej poznana grupa kręgowców występujących na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego są ptaki. Dotychczas na terenie parku stwierdzono 205 gatunków, w tym 140 mających tu swoje lęgowiska. Z wyjątkiem 3 gatunków (wrony siwej, sroki i gawrona) wszystkie inne ptaki bądź to podlegają ochronie bądź też są ptakami łownymi. Wiele z nich to rzadkości ornitologiczne. W Pilicy oraz jej starorzeczach stwierdzono występowanie 28 gatunków ryb i jednego przedstawiciela smoczkoustych - minoga strumieniowego. Odnotowano również 9 gatunków płazów, w tym 6 chronionych oraz 5 gatunków gadów, wszystkich podlegających ochronie. Dobrze zbadane są ssaki tego terenu - występuje tu 31 gatunków, z czego 7 objętych jest całkowitą ochroną, a 12 należy do zwierzyny łownej. Należy podkreślić występowanie zwierzyny grubej, a zwłaszcza dzików, saren, jeleni szlachetnych i danieli. Interesującym miejscem jest Ośrodek Hodowli Żubrów w Książu koło Smardzewic (gmina Tomaszów Mazowiecki), znajdujący się od 1976r. pod zarządem Kampinoskiego Parku Narodowego.

Pozaprzyrodnicze atrakcje turystyczne parku

Spalski Park Krajobrazowy wraz z otuliną jest obszarem o bogatej historii sięgającej średniowiecza. Leży na obszarze granicznym trzech historycznych prowincji: Wielkopolski, Małopolski i Mazowsza. Duże wartości krajobrazowe, które objawiają się przede wszystkim malowniczością doliny i rzeki Pilicy, obecnością dużych kompleksów leśnych oraz usytuowanie na skrzyżowaniu szlaków handlowych już od dawna przyciągały na ten teren wielu ludzi. Świadczy o tym czas powstania i funkcje miejscowości takich jak: Inowłódz z romańskim kościołem p.w. św. Idziego i ruinami zamku kazimierzowskiego, Spała - dawny ośrodek łowiecki i rezydencja carów rosyjskich i prezydentów II Rzeczypospolitej czy Liciężna. W sąsiedniej gminie Poświętne można zobaczyć zespół klasztorny Filipinów wraz z kościołem oraz Szaniec Hubala w Anilinie.

Na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego występują ponadto liczne zabytki techniki, takie jak młyny wodne i tartaki. We wsiach, z których liczne powstały już w XIV wieku, zachowały zabytkowe drewniane zabudowania m.in. w Brzustowie. Na obszarze parku przetrwał żywy folklor regionu rawskiego i opoczyńskiego - ośrodkami z terenu gminy Inowłódz gdzie kultywowane i rozwijane są tradycje ludowe są m.in. Królowa Wola, Zakościele, Poświętne. Liczne miejsca pamięci narodowej znajdujące się w obrębie parku związane są głównie z okresem II wojny światowej. W gminie Inowłódz należą do nich niemieckie bunkry z okresu II wojny światowej w Konewce.

Spalski Park Krajobrazowy jest więc terenem wysoce atrakcyjnym pod względem kulturowym jak i krajobrazowym, któremu najlepsze świadectwo wystawił w swoich utworach Julian Tuwim, a szczególnie w „Kwiatach polskich” pisanych na obczyźnie pod wpływem tęsknoty za krajem.

Rezerwat Konewka

To rezerwat leśny położony w głębi Lasów Spalskich, w pobliżu wsi Konewka, 5 km na północny - wschód od Spały, w obrębie Spalskiego Parku Krajobrazowego. Utworzony został w 1987r. Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego (Monitor Polski z 1978r., Nr 33, Poz. 126). Powierzchnia rezerwatu to 99.91 ha. Ochroną objęto tu świetlistą dąbrowę - zbiorowisko leśne o wyjątkowej urodzie- pozostałość dawnej Puszczy Pilickiej. Składa się na nią drzewostan dębowy w wieku 160 - 260 lat, pochodzący z pierwszego urządzenia Lasów Spalskich w roku 1820, a potem oszczędzany przed wyrębem - lasy te bowiem służyły głównie gospodarce łowieckiej. Pod dębami rozwija się bogate runo, w tym rzadkie i piękne rośliny leśne, takie jak jaskier wielokwiatowy, pięciornik biały, dzwonek brzoskwiniolistny, sierpik barwierski, dziurawiec skąpolistny, będące gatunkami charakterystycznymi właśnie dla świetlistej dąbrowy.

Rezerwat Spała

To rezerwat leśny w sąsiedztwie Spały (około 1 km na wschód od Spały) i Teofilowa, położony po obu stronach rzeki Pilicy, w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego. Zarządzeniem Nr 321 Ministra LiPD z dnia 30 września 1958 r. (M. P. Nr 81 poz.467), w celu zachowania ze względów naukowych i dydaktycznych, położonego nad Pilicą, fragmentu lasu mieszanego o charakterze naturalnym z udziałem jodły, występującej w pobliżu granicy zasięgu. Powierzchnia rezerwatu wynosiła 55.89 ha, jednak na mocy Rozporządzenia Nr 59/2001 Wojewody Łódzkiego z dnia 28 grudnia 2001 r. rezerwat został powiększony i obecnie jego łączna powierzchnia wynosi 102,70 ha. Powierzchnia leśna wynosi 100,53 ha, powierzchnia związana z gospodarką leśną (drogi leśne, rowy, linie oddziałowe) -1,37 ha i powierzchnia nieleśna (piaski nadpiliczne) - 0,80 ha.

Przedmiotem ochrony na terenie rezerwatu są lasy grądowe z prastarymi 200-letnimi dębami (*Quercus* spp.) i grabami oraz 200-letnimi sosnami (*Pinus* spp.). Ochroną objęto też wiele innych gatunków drzew, tworzących razem rzadki już obraz lasów Puszczy Pilickiej. W rezerwacie występują nadrzeczne zarośla i lasy łęgowe, a na terasie nadzalewowej zespół ładu. Do osobliwości należy zaliczyć drzewostan jodłowy (*Abies alba*) na granicy zasięgu występowania. Niestety na skutek osuszania terenów wodnych przyległych do rezerwatu i zanieczyszczenia powietrza jodła stopniowo wymiera. W bogatym runie rezerwatu na uwagę zasługują takie gatunki, jak: kokorycz pełna *Corydalis solida*, zawilec gajowy *Anemone nemorosa*, zawilec żółty *Anemone ranunculoides*, przyłaszczka pospolita *Hepatica nobilis*, miodunka ćma *Pulmonaria obscura*, łuskiewnik różowy *Lathraea squamaria*, niecierpek pospolity *Impatiens noli-tangere*, fiołek przedziwny *Viola mirabilis*, turówka wonna *Hierochloa odorata* a także inne rzadkie gatunki jak: bniec czerwony, rzeżucha niecierpkowa, starzec bagienny. Największą atrakcją rezerwatu są stare, dziuplaste dęby szypułkowe o obwodzie 4 - 5 metrów i sosny o obwodzie powyżej 2 metrów. Wiosną kwitną tu fiołki, kokoryczki, konwalia majowa i jaskry.

Rezerwat Żądłowice

To rezerwat leśny położony na tarasie doliny Pilicy, 3 km na południe od Rzeczyca, w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego, w sąsiedztwie wsi Żądłowice i Rzeczyca, blisko drogi z Inowłódza do Nowego Miasta i Rawy Mazowieckiej. Utworzony w 1968 r. Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego (Monitor Polski z 1968 r., Nr 43, Poz. 30) na powierzchni 138.79 ha. Powiększony został w 2001r. do obszaru obejmującego 241.92 ha. Rezerwat wydzielono w celu ochrony pasowego układu zbiorowisk roślinnych, którego powstanie uwarunkowały: specyficzna mikrorzeźba terenu, wycieki wód spod stoku doliny oraz źródła i torfowiska. Wstęgi mokrych i mrocznych olsów w dolinkach przeplatają się z widnymi i suchym borami sosnowymi i dębowo - sosnowymi rosnącymi na

piaszczystych wzniesieniach. W rezerwacie Żądłowice rosną obficie świerki o zróżnicowanym pokroju koron, trafia się stara sosna z kołnierzykowato odstającą korą - tzw. sosna krezowata. W wielkiej ilości rosną widłaki, a śródleśne torfowiska złączają się kwiatami kosaćców. Gnieździ się tam wiele gatunków ptaków, w tym - bocian czarny. Spotkać można również czaple siwe, żurawie oraz liczne ssaki leśne. W wodach źródeł żyje słodkowodny *Batrachospermum*.

Rezerwat Gać Spalska

Rezerwat położony na granicy gmin Inowłódz i Lubochnia utworzono w 2006 r. na mocy Rozporządzenia Wojewody Łódzkiego Nr 32/2006. Zajmuje on powierzchnię 81,65 ha i obejmuje fragment koryta rzeki Gać długości blisko 8 km wraz z przylegającymi lasami zarządzanymi przez Nadleśnictwo Spała. Rezerwat wydzielono w celu ochrony łągu topolowo-olszowego i olsu porzeczkowego ze stanowiskami rzadkich roślin i zwierząt.

Ukształtowanie terenu

Obszar gminy Inowłódz położony jest w południowej części Niziny Środkowopolskiej w obrębie makroregionów: Równiny Piotrkowskiej (zachodnia i centralna część gminy) i Doliny Białobrzesckiej (wschodnia część gminy), będącej częścią wzniesień południowo-mazowieckich. Obszar gminy przechyla się w kierunku wschodnim i jest w przeważającej części równiną zbudowaną z piaskowców wodnolodowcowych i glin zwałowych. Ważnym elementem rzeźby terenu jest dolina rzeki Pilicy z trzema poziomymi tarasowymi i doliny jej dopływów. Rzeka Pilica przepływająca przez teren gminy jest tu granicą rzeźby lodowcowej i przedlodowcowej Polski.

W dolinie Pilicy znajdują się najniższe położone punkty o wysokości do 143 m n.p.m. - Inowłódz. Zróżnicowanie hipsometryczne powierzchni terenu waha się w granicach 141 m n.p.m. (dolina rzeki Pilicy) do 187 m n.p.m. (wzniesienia w zachodniej części gminy).

Skąły z okresu środkowo i górno jurajskiego tworzą antyklinę inowłodzką, która łączy antyklinorium świętokrzyskie z wałem kujawskim. Po obydwu stronach doliny Pilicy występują utwory jurajskie w postaci: iłów, piaskowców, wapieni piaszczystych i wapieni jasnych, częściowo marglistych. Wysoczyznę po północnej stronie doliny Pilicy (182 m n.p.m.) tworzą wapienie zsylikowane (w rejonie Zakościela występują piaskowce krzemionkowe i żelaziste). Krawędź doliny porożcinana jest tu wyrobiskami po kamieniołomach i parowami schodzącymi do dna doliny. Południowa strona doliny Pilicy (170 m n.p.m.) zbudowana jest z iło-łupków i piaskowców środkowej jury, a krawędź pocięta jest parowami.

Budowa geologiczna

Gmina Inowłódz położona jest na obszarze dwóch jednostek strukturalnych podłoża: paraantyklinorium środkowopolskiego oraz synklinorium szczecińsko-łódzko-miechowskiego. Wyróżnić tu można jednostki niższego rzędu: w części północno-wschodniej i wschodniej znajduje się antyklina inowłodzka, a w części południowo-zachodniej położona jest niecka tomaszowska. Jednostki te zbudowane są z utworów mezozoicznych pokrytych występującymi na terenie całej gminy osadami czwartorzędowymi o różnej miąższości. Jurę środkową reprezentują piaskowce, mułowce i iłowce z wkładkami syderytów oraz wapieni o miąższości ok. 800 m (krawędź wysoczyzny nad Pilicą w rejonie Inowłodza). Jura górna reprezentowana jest przez utwory: chalcedonity, gliny, mułowce i margle (rejon Teofilowa i Inowłodza). Po okresie zlodowaceń na terenie gminy pozostały różnowiekowe gliny zwałowe (w postaci płytów) oraz żwiry, piaski i mułki, niewielkie soczewki iłów i mułków laminowanych, jak również osady eoliczne - piaski kwarcowe w formie wydym.

Warunki glebowe - Struktura gruntów według klas bonitacyjnych

Jednym z najważniejszych elementów środowiska przyrodniczego gminy są gleby. Mają one decydujący wpływ na rozwój produkcji rolnej, a w szczególności na strukturę upraw i wysokość plonów. Urodzajność gleb ukształtowana jest przez czynniki naturalne i antropogeniczne, które wpływają na ich degradację, obniżając jakość i zawartość próchnicy. Zmiany w odczynie, zasobności i żyzności gleb mają związek ze zmianami zachodzącymi w klimacie i szacie roślinnej. Procesy erozyjne, emisja gazów i płynów istotnie wpływają na środowisko glebowe. Decydujący wpływ na jakość gleb wywiera budowa geologiczna warstw powierzchniowych.

Na terenie gminy Inowłódz gleby wykształcone zostały na utworach plejstocenijskich i holocenijskich tzn. na glinach, piaskach i mułach. Największą przydatność rolniczą mają występujące w okolicach wsi Brzustów gleby brunatne wytworzone na glinach i piaskach. Gleby brunatne charakteryzują się dobrymi właściwościami chemicznymi i fizycznymi. Dużą przydatność rolniczą mają również gleby bielcowe wytworzone z różnych piasków, glin i utworów pyłowych, charakteryzujące się dość niskim procentowym udziałem próchnicy w poziomie orno-próchnicznym. Na znacznym obszarze gminy występują gleby bielcowe i pseudobielcowe wytworzone z luźnych piasków i żwirów, glin, piasków i utworów pyłowych, wymagające poprawy struktury i warunków wodnych. W dolinach rzek występują mady (przeważają mady piaszczyste) stanowiące niewielki procent gleb gminy. Udział poszczególnych klas gruntów ornych wg klas bonitacyjnych przedstawia tabela.

Tabela 2. Podział gruntów według klas bonitacyjnych w gminie Inowłódz.

Grunty orne		
Klasa gleb	powierzchnia gruntów ornych (ha)	% ogólnej powierzchni gruntów ornych
IIIa	2	0,1 %
III	47	1,8 %
IVa	461	17,8 %
IVb	352	13,6 %
V	612	23,7 %
VI	1014	39,2 %
VIz	99	3,8 %
RAZEM	2587	100 %

Źródło: „Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy” (Inowłódz 2000)

Największy udział pośród gruntów ornych w gminie mają gleby klas VI (39,2%), V (23,7%), IVa (17,8%), IVb (13,6%). Z wyjątkiem gleb IV klasy bonitacyjnej nie mają one najwyższej przydatności rolniczej. Gleby klas bonitacyjnych IIIb - IVa występują w rejonach wsi Brzustów, Stegny i Królowa Wola. Gleby klas niższych (V klasy) występują w rejonie wsi Liciężna, zaś kompleksy gleb klasy VI i VIz są najliczniejsze w rejonie wsi Brzustów, Kolonia i Poświętne. Łąki na gruntach organicznych występują w dolinach rzeki Pilicy i innych mniejszych cieków. Prócz słabych warunków glebowych niekorzystnym dla rozwoju działalności rolniczej jest występowanie na terenie gminy złóż surowców mineralnych i związana z ich eksploatacją degradacja powierzchni terenu.

Klimat

Mikroklimat Gminy Inowłódz nie różni się do klimatu całej Polski. Obszar gminy Inowłódz położony jest w „częstochowsko-kieleckiej dzielnicy” klimatycznej. Stosowanie do podziału zaprezentowanego przez A. Wosia teren gminy pod względem regionalizacji klimatycznej sytuuje się w północno-zachodnim krańcu XXI regionu klimatycznego zwanego Regionem Wschodniomałopolskim, przy jego przejściu ku północnemu zachodowi w Region Środkowopolski (XVII). Klimat gminy Inowłódz jest kształtowany przede

wszystkim przez przeważającą w ciągu roku równoleżnikową cyrkulację powietrza z przewagą mas powietrza polarno-morskiego napływających z zachodu. Ukształtowanie terenu nie stanowi przeszkody dla przepływu mas powietrza. Zdecydowanie przeważają wiatry zachodnie, o średniej prędkości 2,5 m/s, których największe prędkości notowane są w okresie zimowym. W półroczu zimowym przeważają wiatry z kierunków południowo-zachodnich i zachodnich, a w półroczu letnim wiatry północno-zachodnie i zachodnie. Biorąc pod uwagę dopływ energii słonecznej do powierzchni ziemi, to obszar ten charakteryzuje się średnimi wielkościami nasłonecznienia, typowymi dla większości obszarów Polski. Zachmurzenie wynosi średnio 6 stopni w ciągu roku, w skali 11 stopniowej, jak na całym Niżu Polskim. Średnie lub małe zachmurzenie występuje przez 42,3 dni w roku, pochmurno jest przez około 201,2 dnia w roku, a duże zachmurzenie występuje przez blisko 120,7 dni w roku. Najwyższe nasłonecznienie występuje w lipcu, a najniższe w styczniu. Średnia roczna suma nasłonecznienia wynosi 1600 godzin. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi +7,7°C. Najchłodniejszym miesiącem jest styczeń, ze średnią temperaturą powietrza – 2,5°C, zaś najcieplejszym lipiec ze średnią temperaturą powietrza około +18,8°C. Na terenie gminy występują łagodne zimy, z okresami krótkotrwałych mrozów oraz częstymi odwilżami. Pokrywa śnieżna występuje od przełomu listopada i grudnia do drugiej połowy marca. Okres bezprzymrozkowy trwa około 280 dni. Pierwsze przymrozki występują już na przełomie września i października, a ostatnie pojawiają się jeszcze w maju. Lata nie są zbyt upalne. Największą wilgotność powietrza odnotowuje się w miesiącach od listopada do marca, zaś najmniejsza wilgotność występuje w czerwcu i lipcu. Średnia roczna suma opadów atmosferycznych waha się w granicach 585 do 625 mm. Przewaga opadów nad parowaniem występuje w okresie od stycznia do kwietnia, a w sierpniu, wrześniu, październiku występuje deficyt wody. Taki układ korzystniejszy jest dla produkcji zbóż i dla użytków zielonych, ujemnie zaś wpływa na produkcję roślin okopowych. Okres wegetacyjny, w którym średnia temperatura powietrza przekracza +5°C ma zasadnicze znaczenie dla rolnictwa, gdyż w tym czasie następuje rozwój większości roślin uprawnych. Trwa on średnio 200-210 dni.

Pod względem mikroklimatycznym obszar jest zróżnicowany zależnie od rzeźby terenu, zalesienia, układu dolin i zabudowy. Najbardziej korzystne warunki występują na obszarach mocno zalesionych, natomiast niekorzystne warunki panują w dolinach cieków wodnych np. rzeki Pilicy. Panują tu złe warunki wilgotnościowe oraz częste zaleganie mgieł. Pozostała część terenów gminy posiada korzystne warunki bioklimatyczne (w szczególności możemy tu mówić o części południowej gminy).

Warunki klimatyczne gminy należy uznać za względnie korzystne w zakresie potrzeb gospodarczych oraz pod kątem rolniczego oraz rekreacyjnego charakteru gminy.

Zasoby surowców mineralnych

Na terenie Gminy Inowłódz występują złoża kopalni, z których tylko niewielka część jest eksploatowana. Udokumentowanymi surowcami mineralnymi są:

- chalcedony
- wapień margliste
- piasek budowlany

Na terenie gminy eksploatowane są okresowo, i w granicach wyznaczonego obszaru, jedynie złoża chalcedonitów. Wydobywania te odbywają się na terenie kopalni „Mikrosil” w miejscowości Inowłódz. Chalcedony górnojurajskie wykorzystywane są do produkcji kruszywa łamanego dla potrzeb budownictwa i drogownictwa. Złoże jest unikatowe i należy do złóż konfliktowych (częściowo znajduje się w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego). Złoża chalcedonitów znajduje się również w południowej części gminy – „Dęborzeczka”, który przydatny jest do produkcji materiałów ogniotrwałych oraz kruszywa

(grysu) do betonów ciężkich. Złoże nie jest eksploatowane. Złoże to jest konfliktowe – położone w otulinie SPK i na terenie lasów ochronnych i gleb chronionych.

Na skraju i w okolicach wsi Brzustów występują złoża perspektywiczne wapieni marglistych oraz piasku budowlanego. Złoża te nie są eksploatowane, ponieważ znajdują się w zasięgu obszarów SPK lub lasów ochronnych, gleb chronionych, czy skarpy pilickiej. W związku z powyższym złoża te uznane są za konfliktowe.

Cieki. Sieć rzeczna-stosunki wodne

Obszar gminy Inowłódz położony jest w dorzeczu lewego dopływu Wisły - rzeki Pilicy. Cała część gminy należy do zlewni Pilicy, której dopływami w obrębie gminy są rzeki: Gać, Słomianka z Giełzówką, Cetynka i Struga. Poza w/w rzekami na obszarze gminy występują także niewielkie bezimienne stałe cieki. Na terenie gminy, na rzece Gać wskutek piętrzeń powstało kilka zbiorników retencyjnych. Zgromadzona w nich woda wykorzystywana jest w celach przeciwpożarowych. Na terenie gminy nie ma jezior.

Wody podziemne.

Teren gminy Inowłódz położony jest w obrębie trzech poziomów wodonośnych, do tych poziomów zalicza się:

- jurajski
- kredowy
- oraz czwartorzędowy

Poziom wodonośny górnourajski związany jest z obszarami występowania wapieni, margli i miejscami piasków, zaś czwartorzędowy poziom wodonośny związany jest z obszarami występowania piasków i żwirów wodnolodowcowych. Miąższość tych utworów wynosi od 2 do 60 m. Udział warstw utworów wodonośnych w profilu pionowym waha się od 0 do ok. 15%. Miąższość utworów wodonośnych w czwartorzędzie dochodzi do 15 m.

Obszar gminy położony jest w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Zbiornik Opoczno” nr 410-jurajski poziom wodonośny. Na terenie gminy występują strefy najwyższej (ONO) i wysokiej (OWO) ochrony pokładów wodonośnych. Ochrona wód podziemnych na terenie gminy wynika z istniejących i obowiązujących przepisów prawa rzeczowego. Zasoby wód podziemnych zaspokajają potrzeby mieszkańców gminy. Są one wystarczające do prowadzenia gospodarki rolnej oraz działalności produkcyjno – usługowej.

Szata roślinna, fauna, obszary chronione, istniejące formy ochrony przyrody

Gmina Inowłódz jest gminą typowo leśną – na jej terenie powierzchnia gruntów leśnych zajmuje 5825,4 ha, co stanowi blisko 60% jej całkowitej powierzchni, przy średniej lesistości 30,8% powiatu tomaszowskiego i przy średniej lesistości w Polsce na poziomie 26%. Lasy korzystnie wpływają na klimat, powietrze, wodę, glebę warunki życia ludzi oraz równowagę przyrodniczą. Zwarte kompleksy leśne występują nie tylko w dolinie przecinającej teren gminy Pilicy oraz jej dopływów, ale niemalże na całej powierzchni gminy ze względu na występowanie na tym terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego oraz obszarów objętych rezerwatami. Zasadniczy element flory obszaru gminy tworzą gatunki roślin szeroko rozpowszechnionych w północnej i środkowej Europie. W kompleksach leśnych dominują bory sosnowe, co wynika z wieloletniego protegowania sosny w gospodarce leśnej. W lasach państwowych przeważają drzewostany III i IV klasy wieku, natomiast w prywatnych najczęściej powierzchnię zajmują drzewostany I i II klasy wieku. Skład gatunkowy drzewostanów leśnych budują drzewostany sosnowe z udziałem gatunków typowych dla Środowej Europy jak: dąb szypułkowy, grab pospolity, lipa szerokolistna, topola osika, olsza czarna, jesion wyniosły, brzoza brodawkowata, buk, świerk pospolity, jodła pospolita i modrzew polski. Najcenniejsze fragmenty drzewostanów objęte są ochroną rezerwatową.

W podszyciu lasów rosną jałowce, kruszyny, tarniny, leszczyny, czeremchy, trzmieliny i czarny bez. Zaś runo leśne tworzą: borówka czernica, borówka bagienna, żurawina błotna, bagno zwyczajne, poziomka, jeżyna, malina, wrzos, żarnowiec, zawilec gajowy, przylaszczka, liczne mchy i paprocie. Na wilgotnych łąkach, bagnach i torfowiskach spotyka się wiele roślin północnych (skrzyp błotny, turzyca bagienna, kilka gatunków mchów, bagno zwyczajne). Cenne ekosystemy związane są tak z lasami, jak i formacjami nieleśnymi - interesujące zespoły roślinności łąkowej i torfowiskowej występują w dolinach rzek, cieków i w naturalnych obniżeniach terenu, np. torfowiska niskie w dolinie Pilicy. Na terenie gminy spotkać można liczne gatunki roślin chronionych, dla ochrony których utworzono rezerваты przyrody.

Terenami leśnymi zarządza w większości Dyrekcja Lasów Państwowych oraz osoby fizyczne. Lasy stanowią w zdecydowanej większości własność Państwa (83%), natomiast grunty leśne należące do osób prywatnych stanowią tylko 16%. Strukturę własności gruntów leśnych według danych z roku 2006 prezentuje tabela.

Tabela 3. Struktura własności gruntów leśnych, stan na dzień 31 XII 2006 r.

Rok	Powierzchnia gruntów leśnych						Lesistość w %
	ogółem	w tym lasy	Z ogółem publiczne			grunty leśne prywatne	
			razem	własność Skarbu Państwa	w tym w zarządzie Lasów Państwowych		
Na terenie Gminy Inowłódz (w ha)							
2006	5825,4	5693,5	4890,4	4846,8	4845,8	935,0	58,20
Na terenie Powiatu Tomaszowskiego (w ha)							
2006	32350,9	31537,5	27591,9	27489,9	27234,7	4759,0	30,80

Zródło: dane GUS.

W faunie borów, zwłaszcza suchych, znaczny udział mają gatunki owadów związanych pokarmowo z sosną. Wiele z nich to znane szkodniki lasów, np. strzygonia choinówka, barczatka sosnowka i brudnica mniszka, a także okazały motyl zawisak borowiec. Z borami sosnowymi związane są duże gatunki owadów, np. opaślik sosnowiec, a z chrząszczy: borodziej cieśla, wałkarz lipczyk oraz tęcznik liszkarz. W lasach mieszanych i liściastych występuje jeszcze bogatsza i bardziej zróżnicowana entomofauna. Duży udział mają w niej saprofagi - gatunki związane z próchniejącym drewnem. Przykładowo wymienić można muchówki. Najciekawsze gatunki stwierdzono w rezerwach Puszczy Pilickiej, gdzie występują okazałe muchówki: mierzwica (rezerwat Konewka) oraz chrząszcz pachnica (rezerwat Spała), a także motyl pokłonnik kamila. W zbiorowiskach leśnych występuje kilka gatunków płazów, takich jak: żaba trawna, żaba moczarowa, ropucha szara, w olsach i łąkach - rzekotka. Z gadów notowane są tutaj: jaszczurka zwinka, która zasiedla suche i nasłonecznione okrajki borów. Z węży najpospolitszym jest zaskroniec. W największych kompleksach leśnych lub w ich pobliżu zachowała się żmija zygzakowata. Najbogatsza w gatunki jest fauna ptaków leśnych. Niestety, wylesianie i coraz częstsza obecność ludzka widoczna na obszarach leśnych sprawiają, że wiele gatunków puszczańskich dawno zanikło, w tym orzeł przedni i głuszec, a jarząbek, cietrzew i kraska od kilku lat przestały być notowane. Do ustępujących gatunków zaliczyć trzeba dzięcioła zielonosiwego, a z bardziej rozpowszechnionych, również turkawkę, słonkę i kobuzę na stanowiskach leśnych. Do bardzo rzadkich gatunków gniazdujących w lesie należą: bielik, który w ostatnich latach wyraźnie zwiększył swoją liczebność, trzmielojad, kania ruda, kania czarna oraz dobrze adaptujący się do warunków krajobrazu kulturowego bocian czarny. W lasach dominującymi gatunkami są drobne ptaki z rzędu wróblowych. Fauna ssaków związanych ze zbiorowiskami leśnymi jest bardzo zróżnicowana. Występują tu duże parzystokopytne i drobne ssaki z rzędów: owadożerne, nietoperze, gryzonia, a także małe i średnie drapieżne.

Wśród parzystokopytnych na uwagę zasługuje łoś, obserwowany wzdłuż dolin rzecznych Pilicy i jej dopływów. W dużych kompleksach leśnych Lasów Spalskich występuje jelen. Dość pospolicie spotyka się tu sarnę i dziką, jakkolwiek jego stan liczebny trudny jest do ustalenia. Stosunkowo niewiele jest danieli. Z rzędu ssaków owadożernych występują: jeż wschodni, kret, dwa gatunki ryjówek aksamitna i malutka oraz rzęsorek rzeczek. Wśród nietoperzy stwierdzono obecność wielu gatunków, z których najokazalszym jest borowiec. Obok pospolitych gryzoni: nornicy rudej, myszy leśnej i myszy zaroślowej i wiewiórki rudej, na szczególną uwagę zasługuje obecność orzesznicy – jednego z rzadszych gatunków ssaków w Polsce, który osiąga tutaj północną granicę zasięgu. Bogactwo fauny krajobrazu rolniczego zależy przede wszystkim od stopnia jego mozaikowości oraz intensywności prowadzonej tam gospodarki. Na suchych pastwiskach występuje dość rzadki żuk - krowieńczyk księżycoróg i kilka gatunków drapieżnych kusaków. Spotkać też tu można okazałe muchówki, np. bąka bydłowego i drapieżnego łowika szerszeniaka. Wśród motyli występuje tu paź królowej, a na łąkach jeden z okazalszych owadów - turkuć podjadek. Charakterystycznym gatunkiem dla ciepłych łąk ziołoroślowych, które zwiększają areał w związku ze zmianami użytkowania w rolnictwie, i w ostatnich latach coraz częściej spotykanym, jest chroniony pająk tygrzyk paskowany, a z innych pajaków - krzyżak łąkowy. Na obszarach rolniczych spotykamy ptaki pochodzące z różnych środowisk – leśnych i nieleśnych. Jak we wszystkich typach krajobrazów dominują tu gatunki leśne, które przystosowały się do śródpolnych i osiedlowych zadrzewień, sadów, żywopłotów, drzew rosnących wzdłuż szlaków komunikacyjnych itp. Przykładem mogą być: bogatka, modraszka, zaganiacz, piecuszek, kos, zięba, dzwonec, a nawet kruk, puszczyk, myszołów, krogulec i kobuz. Najbardziej charakterystycznymi ptakami są tu gatunki pochodzenia lasostepowego i stepowego. Najliczniejszymi ssakami upraw rolnych są gryzonie, głównie norniki. Przez omawiany obszar przechodzą granice zasięgów dwóch interesujących gatunków gryzoni: myszy zielnej oraz chomika europejskiego, pochodzenia stepowego. Z gatunków łownych występują tutaj królik, zając i polna populacja sarny. W przełomowych odcinkach Pilicy, na zboczach o wystawie południowej, zazwyczaj na podłożu wapiennym występują murawy i zarośla z roślinnością kserotermiczną. Wśród występujących tu zwierząt znaczny udział mają gatunki ciepło- i sucholubne, najczęściej pochodzenia południowego lub południowo-wschodniego, dla których obszary te stanowią niekiedy północną granicę zasięgu. Murawy napiaskowe zasiedla specyficzna fauna sucho- i ciepłolubna. Z owadów występują tutaj: szarańczaki, np. siwoszek oraz przewężek. Ponadto są tu interesujące motyle dzienne z rodziny modraszkowatych, żądłowki, muchówki z rodzin łowikowatych. Fauna zwierząt kręgowych w tych siedliskach jest niezwykle uboga. Wśród gadów najbardziej charakterystycznym gatunkiem jest jaszczurka zwinka. Ptaków obligatoryjnie związanych z siedliskami kserotermicznymi jest niewiele – jednym z takich gatunków jest kląskawka, która rozprzestrzeniła się w kierunku północnym. Powierzchnie mocno nasłonecznione, porośnięte niskimi drzewami i krzewami są miejscem występowania dzierzb. Wśród ssaków występują tu nieliczne gatunki o szerokiej amplitudzie ekologicznej, jak np. nornica ruda, mysz zaroślowa, nornik zwyczajny, a przede wszystkim królik, pochodzący z południowej Europy².

Położenie gminy Inowłódz w obrębie lasów Puszczy Pilickiej, Spalskiego Parku Krajobrazowego wchodzącego w skład Zespołu Nadpilicznych Parków Krajobrazowych oraz rezerwatów „Konewka”, „Spała”, „Żądłowice” i „Gać Spalska” w znacznym stopniu determinuje faunę i florę gminy, którą tworzą gatunki występujące właśnie na tych wartościowych pod względem przyrodniczym obszarach.

Zanieczyszczenie środowiska opisano w punkcie II.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska.

² Program Ochrony Środowiska Powiatu Tomaszowskiego. Maj 2004r. str. 10.

II.1.3. Rys historyczny

Historia gminy, a w szczególności jej stolicy - Inowłódz sięga początków Państwa Polskiego. Inowłódz należy do najstarszych miast Polski. To dawne miasteczko, dziś wieś i siedziba gminy położone nad rzeką Pilicą, w Dolinie Białobrzesckiej, w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego. Ta średniowieczna osada, istniejąca już w XI stuleciu powstała przy przeprawie przez Pilicę, na uczęszczanym trakcie z Pomorza i Wielkopolski ku Małopolsce. Najstarsze odnalezione tu ślady osadnictwa pochodzą z V - VI w. n.e. Z zachowanych dokumentów wynika, że w 1145 r. istniały w osadzie karczmy, komora celna i kościół. Dla ludności tej osady powstał kościółek Św. Idziego ufundowany przez Władysława Hermana. Znajduje się on na szczycie góry u podnóża, której płynie Pilica. Okrągła wieża, podobna raczej do baszty jakiegoś starego zamczyska przylega do frontowej ściany kościoła. Pokryta jest czerwonym dachem w kształcie dużego stożka, nad którym góruje duży żelazny krzyż. Od połowy XIV w. do 1870 roku Inowłódz posiadał prawa miejskie. Niegdyś był również ośrodkiem hutnictwa i wapiennictwa. W okresie nabycia praw miejskich król Kazimierz Wielki wybudował zamek i otoczył miasto murem obronnym. Ściany zamku o kształcie czworoboku i mur, który otaczał zamek i miasto, budowane były z cegły i kamienia kopalnego, który wydobywano i obrabiano w Inowłodzu.

W swojej przeszłości Inowłódz miał duże znaczenie wynikające z usytuowania na granicy jednostek administracyjnych. W połowie XIII wieku lewobrzeżna strona Pilicy była najdalej na południe wysuniętym skrawkiem Ziemi Łęczyckiej. Gród Inowłodzki bronił przejścia przez Pilicę z Małopolski. Na początku XIV wieku Inowłódz wszedł w skład Królestwa Polskiego i pełnił ważną rolę w systemie obronnym kraju. W XV stuleciu do połowy XVII w. był siedzibą kasztelanii (na zamku rezydowali kasztelanowie inowłodzcy) a później starostwa niegrodowego. W 1655 r. stoczył tu zwycięską bitwę ze Szwedami Stefan Czarniecki.

Mury Inowłódz

Niezachowane do dziś mury miejskie Inowłódz miały obwód około 800 metrów, co najmniej dwie bramy miejskie, oraz 8 - 10 baszt łupinowych. Prace, które odsłoniły przebieg obwarowań prowadzili Z. Tomaszewski i W. Pela. Jednak dopiero badania w latach 1980 - 85 przeprowadzone przez J. Augustyniaka pozwoliły dostatecznie odkryć i potwierdzić ich położenie. Odnaleziono wtedy - w południowo-zachodnim narożniku miasta - pozostałości Bramy Zachodniej oraz odchodzącej od niej kurtyny muru, biegnącej wzdłuż dzisiejszej ulicy Pilickiej. Zarys muru w kierunku północnym zaznaczony jest na planie miasta z roku 1817. W tym dokumencie zaznaczona jest Brama Piotrkowska oraz fragment muru, nie potwierdzone jak dotąd żadnymi badaniami archeologicznymi. Południowy fragment murów prawdopodobnie albo uległ erozji w związku z wylewami rzeki Pilicy, albo też nigdy nie został ukończony. Całość obwarowań została dostosowana do naturalnych warunków terenu. Istniała Brama Piotrkowska (Warszawska), położona na osi rynku. Przed nią znajdował się most prowadzący przez starorzecze, które oddzielało miasto od osady przedlokacyjnej. Druga brama - Brama Krakowska znajdowała się w południowo - wschodnim narożniku miasta. Droga przez nią prowadziła do mostu na Pilicy. Możliwe, że istniała również trzecia brama zwana Zamkową, ponieważ prowadziła do zamku, który wchodził w skład fortyfikacji miejskich. Zarys fundamentów Bramy Krakowskiej został odsłonięty podczas badań prowadzonych przez J. Augustyniaka. Brama była założeniem na planie kwadratu o wymiarach 7,2 x 7,2 m, przejazd mierzył 3,37 m, a szerokość wnętrza 4,87 metra. Stwierdzono również przebieg muru na północ od bramy. Mur był dość wąski, na poziomie odsadzki mierzył 1,2 metra a w wyższych partiach nie przekraczał szerokości 1 metra. Dzięki układowi nowożytnej zabudowy miasta, która nie wychodziła poza ramy murów obronnych, można wnioskować linię obwarowań.

Rysunek 5. Przymyślny przebieg murów miejskich w Inowłodzu

Źródło: http://www.ziemialodzka.pl/24_inowlodz.htm

Układ i życie miasta koncentrowało się wokół rynku. Z narożnika południowo - wschodniego wybiegała od niego ulica prowadząca do Bramy Krakowskiej. Z północno - zachodniego narożnika natomiast wychodziła ulica Zamkowa, dochodząca do zamku. Przymyśla się, że dochodziła ona do Bramy Zamkowej. Wzdłuż całego obwodu murów istniała ulica Przymurna. Poza bramami istniały także baszty łupinowe, czyli nie zamknięte od wewnątrz, znane z archiwalnych planów miasta, jak np. z dokumentu z roku 1817, potwierdzającego istnienie ich we wschodnim odcinku. Przymyśla się, że istniały one na całym obwodzie murów i miały wysokość identyczną jak sam mur. Prawdopodobnie nie miały więcej niż 5-6 metrów wysokości i zwieńczone były blankowanym krenelażem, z drewnianym chodnikiem dla straży. Baszty bramne, w odróżnieniu od łupinowych, były o co najmniej jedną kondygnację wyższe. Znany również jest przybliżony koszt całej inwestycji związanej z budową muru, który oceniany jest na kwotę około 2000 grzywien. Nie była to na owe czasy duża kwota. Wynikała z dostępności w okolicy materiałów budowlanych użytych do budowy oraz dużego zaplecza siły roboczej w wielowioskowych włościach królewskich.

Mury niszczone były przez wylewy rzeki Pilicy. W końcu zaniechano ich odbudowy, rozebrano, a materiał użyto na inne cele budowlane.

SPAŁA

Drugą historyczną miejscowością na terenie gminy Inowłódz jest Spała. Została założona na terenie Puszczy Pilickiej, stanowiącej do dziś jeden z najciekawszych kompleksów leśnych w Środkowej Polsce. Usytuowana jest u ujścia rzeki Gać do Pilicy, na Równinie Piotrkowskiej, położona wśród kompleksu Lasów Spalskich w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego. Początki stałego osadnictwa na terenie dzisiejszej Spały łączą się prawdopodobnie z powstałym tu młynem wodnym, którego istnienie znane jest jeszcze sprzed 1700 roku. Młyn ten należał do rodziny Spałów - stąd nazwa miejscowości. Bogaty zasób lasów spalskich w zwierzynę spowodował, że na polowania i wypoczynek przyjeżdżali tu królowie polscy, m.in. Władysław Jagiełło, Kazimierz Jagiellończyk, a w czasie rozbiorów carowie rosyjscy - Aleksander III i Mikołaj II. W 1886 roku w lasach otaczających Spałę (Lasy Spalskie, Puszcza Pilicka) wybudowano pałacyk myśliwski dla cara Aleksandra III a część lasu zamieniono na zwierzyniec. Wtedy też symbolem i herbem Spały stał się żeliwny posąg zębca. W okresie międzywojennym Spała stała się letnią rezydencją

kolejnych prezydentów Polski m.in. Stanisława Wojciechowskiego i Ignacego Mościckiego. Doprowadzono tu wówczas linię kolejową. Założono tu i urządzono również wielki park z bogatym i oryginalnym drzewostanem, w środku ustawiono spiżowy odlew żubra przywieziony z Białowieży. W latach międzywojennych wybudowano tu również drewniany kościółek w stylu zakopiańskim. Ten kościół p.w. Matki Boskiej Królowej Korony Polski jest obecnie ozdobą Spały. Wzniesiono go w 1923 roku na polecenie prezydenta Stanisława Wojciechowskiego, w stylu podhalańskim z drewna na podmurówce z kamiennych ciosów. Na czterosпадowym dachu krytym gontem ustawiono ośmioboczną sygnaturkę.

Obecnie Spała jest prawdziwą perłą gminy Inowłódz. Położona nad Pilicą, z dużym kompleksem obiektów Funduszu Wczasów Pracowniczych, prywatnymi hotelikami i pensjonatami oraz znanym w całej Polsce, doskonale wyposażonym Centralnym Ośrodkiem Sportu - Ośrodkiem Przygotowań Olimpijskich od wielu lat stanowi znaną i atrakcyjną miejscowość wypoczynkową. Otoczona lasami Puszczy Pilickiej posiada doskonałe warunki klimatyczne.

Inne ważne miejscowości na terenie gminy Inowłódz:

- **Brzustów** - najciekawszym zabytkiem tej wsi jest kościół murowany z XX wieku. Warto również zobaczyć drewniane domy z XIX i XX wieku.
- **Konewka** – to wieś położona nad rzeką Gać, lewym dopływem Pilicy, częściowo w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego. Pierwsze wzmianki o tej osadzie pochodzą z XIV stulecia. Konewka jest dawną, typową osadą leśną - znajduje się tutaj duży tartak i siedziba Nadleśnictwa. Obecnie ma charakter miejscowości letniskowej. Z czasów II wojny światowej pozostały w Konewce potężne betonowe bunkry niemieckie, do których doprowadzono linię kolejową. Największy z bunkrów ma 380 m długości. Wykorzystywano je prawdopodobnie jako miejsce postoju pociągów sztabowych niemieckiej armii „Środek” w czasie ataku na Związek Radziecki. Na północny wschód od tej śródlęsnej osady znajduje się rezerwat leśny „Konewka”.
- **Królowa Wola** - pierwsza wzmianka o tej miejscowości pochodzi z 1495 r. Miejskowa legenda głosi, iż do powstania wioski przyczyniła się żona Władysława Hermana, która zachwycona pięknem okolicy, zapragnęła w tym miejscu założyć osadę. Natomiast nazwa nowo powstałego sioła pochodzić miała od słów skierowanych do dworzan, iż nazwa jest „wola króla”. Miejscowość słynie z kultywowania folkloru opoczyńskiego i rawskiego. Aktywnie działają tu Koła Gospodyń Wiejskich. We wsi znajduje się Szkoła Podstawowa im. Prez. Mościckiego oraz Dom Ludowy, którego fundatorem był prezydent Mościcki. Budynek został poświęcony w 1932 r. Obecnie jest on administrowany przez Gminny Ośrodek Kultury i służy mieszkańcom wsi Królowa Wola i Gminy. Miejscowość leży w obrębie Spalskiego Parku Krajobrazowego, a trzy kilometry na północ od wsi znajduje się rezerwat leśny „Konewka”.
- **Liciażna** - pierwsze wzmianki o miejscowości pochodzą z II połowy XIV w., natomiast nazwa wsi w dokumentach historycznych pojawiła się na początku XVI stulecia. Miejscowość ta niegdyś miała charakter rolniczy, położona była przy trakcie handlowym wiodącym z Małopolski na Mazowsze. Obecnie na otoczonych lasami stokach dolinki powstały liczne działki rekreacyjne i domki letniskowe. Malowniczy pagórkowaty teren, głębokie wąwozy otaczające Liciażnę są atrakcją dla turystów pieszych, natomiast przepływająca niedaleko Pilica jest „rajem” dla wędkarzy. Trzy kilometry na południowy-wschód od wsi znajduje się rezerwat leśny „Żądłowice”.
- **Teofilów** - to dawna osada leśna istniejąca już w XIV w. Jest tu kamieniołom wapieni pochodzący z XIX w. We wsi zachowało się zabytkowe budownictwo mieszkalne, w tym drewniana willa z XX w. oraz drewniano - murowany dom z 1913 r. Obecnie Teofilów jest osadą typowo letniskową. Ze względu na walory przyrodnicze i atrakcyjne położenie-

na lewym brzegu Pilicy, na Równinie Piotrkowskiej, pomiędzy Spałą a Inowłodzem, w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego, nad rzeką wyznaczono również miejsca na biwakowanie. Rozwija się tu głównie budownictwo letniskowe i kwatery agroturystyczne. Na zachód od Teofilowa, przy drodze do Spały znajduje się rezerwat przyrody „Spała”.

- **Zakościele** - znana miejscowość letniskowa, położona w centrum gminy, na wschód od Inowłódza, na zboczu malowniczej doliny Pilicy, „za kościołem” św. Idziego. We wsi zachowały się dwie XIX-wieczne wille: - Nowy Dwór ze stacji klimatyczno – leśnej (aktualnie gospodarstwo agroturystyczne) i Urbanówka – obecnie Chrześcijański Ośrodek Młodzieżowy Fundacji PROEM oraz willa z okresu międzywojennego Stefanówka. Na terenie wsi znajdują się również ruiny pieca hutniczego i źródło Tuwima (wody żelaziste). Zakościele jest wsią o bogatych tradycjach rękodzieła ludowego. Mieszkańcy wsi tworzą między innymi wycinanki, rzeźby w drewnie, wyroby ze słomy, tkaniny i stroje ludowe. W ostatnich latach powstają tu również gospodarstwa agroturystyczne.
- **Żądłowice** - wieś położona nad Pilicą. Sołectwo Żądłowice leży w najbardziej wysuniętej północno-wschodniej części gminy Inowłódz. W końcu lat 50-tych doszło do masowej repatriacji mieszkańców Żądłowic na Ziemię Odzyskane. W latach 1975-1998 miejscowość administracyjnie należała do województwa piotrkowskiego. Wieś otacza rezerwat leśny „Żądłowice”. Występują tu ciekawe gatunki drzew oraz zwierząt.

II.1.4. Rys kulturowy

Miejscowość Inowłódz istnieje już od roku 1145, była to niewielka osada, która wraz z napływem ludności rozrastała się nie tylko pod względem obszarowym. Z historycznych dokumentów dowiadujemy się, iż w roku 1145 istniały w osadzie karczmy, komora celna oraz kościół. Był to Kościół św. Idziego i został on ufundowany przez Władysława Hermana. Znajduje się on na szczycie góry, u podnóża której płynie Pilica. Prawa miejskie otrzymał Inowłódz w połowie XIV w. W okresie tym król Kazimierz Wielki wybudował zamek. W swojej przeszłości Inowłódz miał duże znaczenie wynikające z usytuowania na granicy jednostek administracyjnych. W połowie XIII wieku lewobrzeżna strona Pilicy była najdalej na północ wysuniętym skrawkiem Ziemi Łęczyckiej. Gród Inowłódzki bronił przejścia przez Pilicę z Małopolski. Na początku XIV wieku Inowłódz wszedł w skład Królestwa Polskiego i pełnił ważną rolę w systemie obronnym kraju. Do połowy XVII w. na zamku rezydowali kasztelanowie inowłodzcy.

Najcenniejsze zabytki gminy znajdują się w stolicy gminy - Inowłodzu. Figurują one w rejestrze zabytków nieruchomości. Należą do nich przede wszystkim:

- romański kościół p.w. św. Idziego z 1086 r., przy ul. Władysława Hermana 2, wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: 765 z 27.12.1967 r.
- ruiny średniowiecznego zamku wzniesionego w XIV w. w czasach Kazimierza Wielkiego; wpisane do rejestru zabytków pod nr rej.: 767 z 27.12.1967 r.
- neogotycki kościół par. p.w. św. Michała Archanioła z 1520r., z cudownym obrazem Matki Boskiej Bolesnej, położony przy ul. Kazimierza Wielkiego 12, wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: 766 z 27.12.1967 r.
- XIX-wieczna synagoga, obecnie sklep spożywczo-przemysłowy, przy pl. Kazimierza 27, wpisana do rejestru zabytków pod nr rej.: 273 z 03.11.1977 r.

W Spale na uwagę zasługują przede wszystkim:

- kościółek Matki Boskiej Królowej Korony Polski w stylu podhalańskim, wzniesiony w XX-leciu międzywojennym (kaplica p.w. NMP Królowej z 1922r. widnieje w rejestrze zabytków pod nr rej.: 418 z 16.04.1991)
- park pałacowy (przy pałacu prezydenta RP), z XIX w., wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: 1/P-I-1/50 z 29.01.1950
- most żelbetowy na rzece Pilicy, na drodze do Ciebłowic, wybudowany w 1936 r., wpisany do rejestru zabytków pod nr rej.: 407 z 19.10.1989r.

Będąc w Spale warto ponadto zobaczyć murowany dom „Rogacz”, murowaną wieżę ciśnię z początku XX w. oraz budynki osady pałacowej, w tym resztki pałacu. Z okazji 50 - lecia AK wybudowano przy istniejącym kościele - również drewniany - kościół polowy. Uwagę zwraca także symbol Spały - posąg żubra przeniesiony tu z Puszczy Białowieskiej.

Gmina Inowłódz posiada na swoich terenach wiele wartości kulturowych, które zostały objęte ochroną ze względu na dużą wartość historyczną:

- **Kościół pod wezwaniem św. Idziego w Inowłodzu**

Jest to jeden z najcenniejszych zabytków Inowłódza i zarazem jeden z najcenniejszych zabytków na terenie województwa łódzkiego. Kamienny, romański kościół p.w. św. Idziego, położony jest na wysokiej skarpie na lewym brzegu doliny Pilicy. Świątynia ta została ufundowana w 1086 roku przez Władysława Hermana jako wotum za narodziny syna - Bolesława Krzywoustego. Kościół inowłodzki, zniszczony w czasie I wojny światowej został w znacznej mierze zrekonstruowany w latach 1924-38. Kościół wzniesiono z miejscowego piaskowca. W jego romańskich ścianach znajdują się małe półokrągłe okna i takie same drzwi. Posiada okrągłą wieżę pokrytą czerwonym dachem w kształcie stożka, nad którym góruje krzyż. Z wybudowanego tarasu widokowego można podziwiać piękną panoramę miejscowości.

Według podań przy kościółku św. Idziego istniał niegdyś klasztor dla siostr zakonnych. Najprawdopodobniej był to Zakon Benedyktyński, uzasadnia to fakt, że zakon ten należał do najstarszych w Polsce. Również św. Idzi, patron kościoła, był Benedyktynem, a więc prawdopodobnie był to zakon tej reguły. Klasztor przetrwał tylko do XIII wieku, gdyż w tym czasie został zniszczony przez Tatarów, a zakonnice zostały wymordowane lub przeniosły się do innego klasztoru. Tatarzy idąc na Kujawy przechodzili przez Inowłódz, a że kościółek św. Idziego i klasztor znajdowały się na najwyższym, a zarazem najbardziej widocznym miejscu, były mocno atakowane przez hordy tatarskie. Miasto spalono, mieszkańców bądź wzięto do niewoli bądź wymordowano. Klasztor został doszczętnie zrujnowany, a kościółek dzięki swej budowie, choć zniszczony, ocalał.

Sporo szczegółów odnoszących się do kościoła św. Idziego można również znaleźć w pamiętniku religijnym. Podobno kościół posiadał dawniej trzy ołtarze i że pod stopniami wielkiego ołtarza w roku 1593 pochowany był ksiądz Adam Stryecz, proboszcz miejscowej parafii, któremu siostra położyła nagrobek z białego ciosowego kamienia. Z innych źródeł historycznych pochodzą informacje, że na środku kościoła był mały murowany grób, w którym był pochowany Mikołaj Korycki, sekretarz Zygmunta III Wazy. Najprawdopodobniej król ten bawił w tych stronach na łowach i w tym czasie został gdzieś w okolicy zamordowany wspomniany sekretarz królewski. Grób ten nakrywał biały ciosowy kamień z jego herbem „Ciołek”. Jeszcze w ostatnich latach przed I Wojną Światową grób istniał, choć już bardzo zrujnowany. Po wojnie, po odrestaurowaniu kościółka posadzkę wyrównano i znikły ślady grobu. W kościółku umieszczony był również w wielkim ołtarzu obraz św. Idziego, sprowadzony z Włoch. Jednak i on nie przetrwał do dzisiejszych czasów. W dobrym stanie kościółek zachował się do 1520 roku. Później, z powodu powiększenia parafii inowłodzkiej, kościółek św. Idziego stał się zbyt małym do odprawiania nabożeństw, więc parafianie pobudowali nowy kościół pod wezwaniem św. Michała Archanioła. Zaś kościół św. Idziego pozostał kościołem filialnym aż do roku 1793. Jednak z czasem z powodu okupacji pruskiej i austriackiej został opuszczony. W roku 1790 za staraniem proboszcza inowłodzkiego ks. Buchowskiego kościółek odrestaurowano i wprowadzono do niego cudowny obraz Matki Boskiej Bolesnej, przez co nabrał jeszcze większej świetności. Niedługo jednak cieszył się swoim dobrym stanem, ponieważ w 1793 roku został zamieniony przez wojska pruskie na magazyn wojskowy. Mieszkańcy Inowłódza wraz z proboszczem ks. Buchowskim wynieśli nocą najświętszy obraz, znaczniejsze sprzęty i bogactwo kościelne. Resztę zabrali żołnierze pruscy, kościół zaś zasypali zbożem, a cmentarz słomą i sianem. Po zakończeniu okupacji pruskiej kościółek zaczął chylić się ku upadkowi. Nie były tam już odprawiane nabożeństwa i nie mając żadnej opieki zaczął się zamieniać w ruinę. Około roku 1911 miejscowy proboszcz ks. Weiss, a potem ks. Dyżewski zajęli się odrestaurowywaniem kościoła, któremu przewodził architekt Dziekoński. Jednak I Wojna Światowa przerwała tę pracę. Dopiero po wojnie w 1923 roku zajęto się ponowną restauracją kościoła. Z inicjatywy prezydenta Rzeczypospolitej, Ignacego Mościckiego w 1936 roku podjęto gruntowną rekonstrukcję tego kościoła. W październiku 1938 roku ukończono wszystkie prace związane z odbudową i dnia 1 listopada nastąpiło uroczyste poświęcenie odbudowanego kościoła.

- **XIX-wieczna synagoga**

Dawna synagoga stoi przy ulicy Juliana Tuwima w Inowłodzu. Została wzniesiona w początkach XIX wieku. Budynek ten jest orientowany, co oznacza, że jego dłuższa oś pokrywa się z kierunkiem wschód - zachód. Synagoga składa się z kwadratowej sali dla mężczyzn i prostokątnego przedsionka, nad którym jest sala dla kobiet. Dawniej wewnątrz Bożnicy był podwieszony sufit w kształcie półokrągłego sklepienia z desek. Sufit pokrywał fresk utrzymany w stylu historyzmu z użyciem form renesansowych. Ściany pokrywały polichromie o motywach roślinnych i falowych oraz napisy, (niektóre fragmenty malowideł i pojedyncze elementy dawnego wyposażenia zachowały się do dzisiaj). Niegdyś przed synagogą znajdowała się rytualna łaźnia - mykwa, a obok stał dom rabina. Podczas II wojny światowej Niemcy zdewastowali inowłodzką synagogę. W trakcie działań wojennych w styczniu 1945 roku została ona ostrzelana, a następnie spalona przez Niemców. We fragmencie zachowanych fresków jeszcze dziś dostrzec można ślady po kulach. Po wojnie budynek ten przejęła inowłodzka Gminna Spółdzielnia, urządzając w nim magazyn nawozów i soli, a następnie sklep i magazyn sprzętu gospodarstwa domowego. W tym okresie budynek coraz bardziej niszczał. W 1975 roku podjęto decyzję o przekazaniu obiektu dla Gminnej Biblioteki Publicznej. W 1981 roku synagoga została odbudowana z funduszy tzw. JOINTU-u Organizacji Żydów Amerykańskich. Przy okazji renowacji Bożnicy odkryto

i zabezpieczono piękne XIX wieczne freski, a wśród nich Adres Dzięczyny Żydów do cara. (w języku hebrajskim i rosyjskim), w którym dziękowano carowi za pomoc i opiekę. Odkryto również cenną polichromię zawierającą wersety z Tory. Obecnie Bożnica znajduje się w rękach prywatnych i służy jako sklep spożywczo-przemysłowy.

- **Ruiny zamku w Inowłodzi zbudowanego przez Kazimierza Wielkiego w latach 1352-1370**

Zamek w Inowłodzi zbudowano w połowie XIV wieku, na pagórku nad Pilicą, przy ważnej przeprawie przez tą rzekę. Inicjatorem budowy zamku był król Kazimierz Wielki, który przekazał go swym rycerzom - Janowi i Abrahamowi. Wtedy też powstały mury wokół grodu inowłodzkiego, z bramami: Krakowską i Warszawską. W pierwszej połowie XV wieku zamek został odkupiony przez Władysława Jagiełłę. W XV stuleciu był rezydencją starostów inowłodzkich. Przez jakiś czas rezydowała w nim także królowa Bona. W zamku więziono komtura z Tucholi Georga von Kattenheima. W 1512 r. zamek spłonął. W dniu 9 września 1655 r. hetman Stefan Czarniecki pokonał nad Pilicą Szwedów dowodzonych przez Jerzego Forgella. Po wojnach szwedzkich zamek, podobnie jak sam Inowłódz zostały niemal całkowicie zniszczone i zamek do tej pory nie został zrekonstruowany. Ściany zamku o kształcie czworoboku i mur, który niegdyś otaczał zamek, zbudowane były z cegły i kamienia polnego. Zamek Inowłodzki musiał być warownią dość silną, która miała ważne strategiczne znaczenie. Z jednej strony otoczony był rzeką a z drugiej wielkimi bagnami i jeziorami - dziś znajdują się tam trzęsawiska i łąki. Zamek otoczony był fosą wypełnioną wodą a z miastem łączył go duży most. Broniły go także ramiona rozchodzącej się rzeki i bagniste łąki. Wśród mieszkańców inowłodzkich utrzymuje się podanie, że w zamkowych piwnicach ukryte są

skarby i że prowadzi do nich tajne podziemne przejście do kościoła św. Idziego, którym podobno na msze wieczorne chodziła Królowa Bona.

- **Kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała Archanioła w Inowłodzu**

Kościół wybudowano w roku 1520 w stylu późnogotyckim, a następnie przebudowano w stylu neogotyckim w 2 poł. XIX w. Na jego ołtarzu znajduje się obraz Matki Boskiej Bolesnej już z wielowiekową historią.

- **Kościółek sosnowy w Spale**

Drewniany, sosnowy kościółek p.w. Matki Boskiej Królowej Korony Polski wzniesiono w 1923 roku na polecenie ówczesnego prezydenta RP Stanisława Wojciechowskiego. Kościółek ten zbudowano na zrąb, w stylu podhalańskim. z przyściennymi słupami, na podmurówce z ciosów kamiennych. Na czterosпадowym dachu pokrytym gontem ustawiono ośmioboczną sygnaturkę. Mimo, iż budowla ta wykazuje wyraźny wpływ architektury zakopiańskiej, doskonale harmonizuje z międzywojenną zabudową Spały oraz z krajobrazem Puszczy Pilickiej.

- **Cmentarz wojenny żołnierzy niemieckich z okresu I wojny światowej w Inowłodzu**

- **Cmentarz Żydowski w Inowłodzu**

W Inowłodzu istnieją również resztki cmentarza żydowskiego koło kopalni chalcedonitu. Cmentarz żydowski w Inowłodzu został założony około 1820 roku. Zajmuje nieogrodzoną powierzchnię 0.7 hektara i jest częściowo zdewastowany. W obrębie inowłodzkiego kirkutu do czasów obecnych przetrwało kilkadziesiąt starych nagrobków z dekoracjami i napisami hebrajskimi. Najstarsza płyta nagrobna (macewa) pochodzi z 1831 roku.

- **Niemieckie bunkry z okresu II wojny światowej w Konewce**

W miejscowości Konewka wśród tutejszych lasów znajduje się zespół bunkrów wniesionych przez Niemców w czasach okupacji. Główny obiekt kompleksu w Konewce - żelbetowy bunkier - schron, ma długość 380 m oraz przekrój ostrołuku mającego przy podstawie szerokość 15 m i wysokość 9 m, w którym między betonowymi peronami biegnie tor umożliwiający wjazd całego składu pociągu. Wzdłuż głównego tunelu biegnie korytarz boczny, podzielony drzwiami gazoszczelnymi na ciąg niewielkich pomieszczeń. Obok schronu kolejowego zbudowano zespół schronów technicznych mieszczących kotłownię, urządzenia wentylacyjne i siłownię elektryczną. Obiekty te łączyły ze schronem kolejowym trzy podziemne kanały techniczne. W skład kompleksu wchodziły również schrony mieszczące: stację pomp i uzdatniania wody, zbiornik i chłodnicę wody technologicznej. Ukończone obiekty zamaskowano przed możliwością wykrycia z powietrza, montując na stropach drewniane, kryte papą dachy, a na schronie kolejowym umocowano siatki maskujące i atrapy drzew. Zespół bunkrów od zakończenia II wojny światowej do 2000 r. był w zasobach wojskowych. W 2003 r. teren wraz z bunkrem przejął w dzierżawę prywatny inwestor Pan J. Szamański, który zagospodarował obiekt na cele turystyczne, pn. Trasa turystyczna „Bunkier w Konewce”. W 2006 r. trasa turystyczna „Bunkier w Konewce” została nagrodzona certyfikatem Polskiej Organizacji Turystycznej, przyznawanym najlepszym produktom turystycznym w kraju.

- **Kapliczka w lesie Giełzów**

Za czasów Stefana Batorego w lesie niedaleko Inowłódza, w gminie Poświętne, istniała wioska Giełzów, gdzie na jednym z przydrożnych drzew zawieszony był obraz Matki Boskiej Bolesnej. Szczególne posłuszeństwo dla tego obrazu miał pewien pobożny mieszczanin inowłódzki o nazwisku Kulesza, który przychodził tu codziennie na modlitwy. Pewnego dnia gdy wracał z modlitwy schwytali go jako podejrzanego włóczęgę żołnierze stojący w Giełzowie. Gdy nie chcieli go uwolnić Kulesza zagroził żołnierzom karą boską, a oni zaszydzili sobie z tego. Tymczasem jak wyjeżdżali z nim z Giełzowa, jeden z oficerów spadł z konia i złamał nogę. Za radą Kuleszy zanieśono go przed obraz gdzie cudownie został uzdrowiony. Oficer hojnie wynagrodziwszy mieszczanina kazał go natychmiast uwolnić. Od tej pory zaczęły dziać się liczne cuda. Pobudzeni nimi mieszkańcy Inowłódza wystawili w lesie przy drodze niewielką kapliczkę. Obok kapliczki wybudowano też dom, w którym przez dłuższy czas mieszkali pustelnicy ze zgromadzenia OO. Franciszkanów. Ostatnim z nich był Franciszek Królikowski zmarły w roku 1796-pochowany został w lesie obok tej kapliczki na wzgórzu. Kapliczka wybudowana przez mieszkańców Inowłódza kilkakrotnie ulegała zniszczeniu przez pożar, jednak obraz za każdym razem w cudowny sposób ocalał od spalania. Dopiero w 1790 roku za pozwoleniem konsystorza Łowickiego przeniesiono cudowny obraz z wielką uroczystością do kościoła św. Idziego, a po trzech latach tj. 1793 gdy kościół zmieniono na magazyn zbożowy, obraz w nocy został przeniesiony i umieszczony w

kościół parafialnym im. Św. Michała, gdzie w wielkim ołtarzu pozostaje do dnia dzisiejszego. Od tej pory do tego kościoła w Inowłodzu przed ten sam obraz Matki Bożej Bolesnej, z czasów króla Stefana Batorego śpieszą miejscowi i ludzie z całej Polski, by szukać pomocy i opieki.

Na uwagę zasługują także obiekty zlokalizowane w Spale:

- plebania i ołtarz polowy przy kościele p.w. Matki Bożej Królowej Korony Polski w Spale,
- Dom Pamięci Walk i Męczeństwa Leśników i Drzewiarzy Polskich w Spale,
- Pomnik ku czci Leśników i Drzewiarzy walczących z okupantem w Spale,
- Pomnik ufundowany przez myśliwych ku czci św. Huberta
- Pomnik Żubra.

II.1.5. Walory turystyczne

O potencjale turystycznym danego regionu decydują przede wszystkim:

- jego uwarunkowania geograficzne, walory przyrodniczo-krajobrazowe,
- walory turystyczne: zabytkowe i wypoczynkowo-rekreacyjne poszczególnych miejscowości położonych w obrębie tego regionu,
- infrastruktura turystyczna, w tym baza noclegowa, zaplecze gastronomiczne,
- jakość obsługi ruchu turystycznego,
- promocja walorów turystycznych danego terenu,
- dostępność komunikacyjna i informacyjna.

Położona w centrum Polski po obu stronach rzeki Pilicy Gmina Inowłódz należy do najciekawszych obszarów województwa łódzkiego. Bliskie sąsiedztwo Warszawy, Łodzi, Kielc, Tomaszowa Mazowieckiego, Opoczna i Piotrkowa Trybunalskiego sprawia, że można tu dojechać w ciągu godziny po to, aby uciekając od zgiełku miasta znaleźć ciszę i spokój, piękne, różnorodne gatunkowo lasy i świeże powietrze. Czysta woda i malowniczy krajobraz tworzony przez meandrującą Pilicę, Spalski Park Krajobrazowy, rezerваты a także ciekawe obiekty zabytkowe to kapitał, którym poszczycić się może niewiele gmin. Inowłódz jest jedną z tych, które to niewątpliwe bogactwo posiadają. Liczne zabytki, szlaki turystyczne, piękna, naturalna przyroda, gościnni mieszkańcy oraz wciąż żywe tradycje ludowe wytwarzają niepowtarzalną atmosferę tego regionu nadając mu charakter turystyczno-rekreacyjny.

Obszar gminy Inowłódz jest więc doskonałym miejscem dla wypoczynku i turystyki, nie tylko weekendowej. Zainteresowanie walorami przyrodniczo-turystycznymi gminy potwierdza zwiększająca się z roku na rok liczba turystów odwiedzających gminę, a to z kolei znajduje swoje odzwierciedlenie we wciąż rozwijającej się bazie noclegowej. W ostatnich latach wybudowano tu wiele ośrodków wypoczynkowych i pensjonatów, powstają cieszące się obecnie dużą popularnością, gospodarstwa agroturystyczne, które przyjmują gości sezonowo lub przez cały rok. Dlatego też istotne są inwestycje w rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej w celu zapewnienia szerokiego wachlarza atrakcji dostosowanych do różnego typu potrzeb oraz wymagań turystów.

Tabela 4. Ruch turystyczny w gminie Inowłódz w latach 2002-2007.

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Turyści korzystający z noclegów ogółem	44.003	40.078	37.125	34.621	48.636	57.634
w tym turyści zagraniczni	1.271	1.331	1.145	1.198	1.437	2.098
Wynajęte pokoje w hotelach, motelach, pensjonatach ogółem	3.401	16.926	13.614	16.975	28.361	42.557
w tym przez turystów zagranicznych	832	487	426	1.400	1.470	4.376

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

Coraz większą popularnością cieszy się znany ośrodek sportowy i wypoczynkowy w Spale. W celu zapewnienia sprawnej obsługi ruchu turystycznego przy Gminnej Bibliotece Publicznej w Inowłodzu utworzony został Punkt Informacji Turystycznej.

Szlaki turystyczne

Teren Gminy Inowłódz przecinają liczne szlaki turystyczne zarówno piesze jak i rowerowe, będące niewątpliwą atrakcją dla amatorów aktywnego wypoczynku.

Najważniejsze **piesze szlaki turystyczne** przecinające Gminę Inowłódz to:

- Szlak Partyzancki im. majora H. Dobrzańskiego – Hubala,
- Szlak Tomaszów Mazowiecki – Lubocz,
- Szlak im. Prezydenta Ignacego Mościckiego,
- Szlak Po Parku Spalskim,

Szlak Partyzancki im. majora H. Dobrzańskiego – Hubala

Znakowany kolorem czerwonym pieszy Szlak Partyzancki noszący imię majora Henryka Dobrzańskiego "Hubala" przebiega przez miejsca uświęcone krwią partyzantów i żołnierzy Wojska Polskiego walczących tu w wojnie obronnej 1939 r. a później podczas okupacji hitlerowskiej. Szlak ten bierze początek w Radomsku i przebiega m.in. przez Przedbórz, Sulejów, Polichno, Tomaszów Mazowiecki, Spałę, Inowłódz, Anielin w kierunku Drzewicy i dalej ku granicy województwa łódzkiego. Przez powiat tomaszowski przebiega jego odcinek o długości około 33 kilometrów.

Trasa wiedzie przez następujące miejscowości: Radomsko - Wygoda - Ojrzeń- Włynice-Ewina - Kotlin - rezerwat "Jasień"- Karsy - Kobile Wielkie - Teodorów - Smotryszów - Biestryków Mały - Leonów- rezerwat "Góra Chełmo" - Chełmo - Strzelce Małe - Masłowice - Przedbórz - Dęba - Bąkowa Góra - Zbyłowice - Majkowice - Łęg Ręczyński - Placówka - Trzy Morgi - Przewóz - Winduga - Biała - Kurnędz - Sulejów- Przyglów - Włodzimierzów - Kłudzice Nowe - Kleszcz - Meszcze - Polichno - Golesze Duże - Dębsko - Swolszewice Małe - Groty Nagórzyckie - Tomaszów Mazowiecki - Wilanów - Kaczka - Glinnik - Spała - Teofilów - Inowłódz - Fryszerka - Anielin - Studzianna - Poświętne- Małoszyce - Brudzewice

Znaki: **czerwone**

Długość: **201 km**

Szlak Tomaszów Mazowiecki – Lubocz

Znakowany kolorem zielonym szlak pieszy ma długość 57 km. Zielony szlak pieszy rozpoczyna się w Tomaszowie Mazowieckim a kończy w Luboczy. W znacznej części przebiega przez tereny Spalskiego Parku Krajobrazowego. Punktem wyjścia szlaku jest

dworzec PKP / PKS w Tomaszowie Mazowieckim a punktem docelowym wieś Lubocz położona na wschodnich krańcach powiatu tomaszowskiego.

Trasa wiedzie przez: Tomaszów Mazowiecki - Skansen Rzeki Pilicy - rezerwat przyrody "Niebieskie Źródła"- Wąwał - Jeleń - Cieblowice Duże - Spała - Królowa Wola - Glina - Liciężna - Żądłowice- rezerwat przyrody "Żądłowice" - Grotowice- Lubocz

Znaki: **zielone**

Długość: **57 km**

W gminie Tomaszów Mazowiecki szlak mija miejscowość Cieblowice Małe i skręca w prawo, po czym doprowadza do Spały. Dalej w granicach gminy Inowłódz szlak biegnie do wsi Królowa Wola, a stąd do Liciężnej. Głębokie wąwozy otaczające Liciężnę są atrakcją dla turystów pieszych, natomiast przepływająca niedaleko Pilica to dogodne miejsce do wędkowania. 3 kilometry na północny-wschód od wsi znajduje się rezerwat leśny Żądłowice. W okolicznych lasach spotkać można resztki okopów i transzeje z okresu I wojny światowej. Z Żądłowic szlak przekracza granice gminy i kieruje się do odległej o kilka kilometrów wsi Grotowice, w której zachował się park krajobrazowy z przełomu XVIII i XIX w.

Szlak im. Prezydenta Ignacego Mościckiego

To szlak przyrodniczo-historyczny, którego trasa prowadzi przez następujące miejscowości: Spała - Jeleń - Smardzewice - Biała Góra - Rezerwat przyrody "Niebieskie Źródła" - Skansen Rzeki Pilicy - Tomaszów Mazowiecki

Znaki: **niebieskie**

Długość: **21.5 km**

Znakowany kolorem niebieskim szlak pieszy ze Spały do Tomaszowa Mazowieckiego nosi imię Ignacego Mościckiego, prezydenta II Rzeczypospolitej w latach 1926 - 1939. Szlak bierze początek w Spale przy recepcji Funduszu Wczasów Pracowniczych, kończy się natomiast w Tomaszowie Mazowieckim w pobliżu rezerwatu "Niebieskie Źródła".

Ten pieszy szlak pozwala poznać walory przyrodnicze Puszczy Nadpilickiej oraz zwiedzić bądź obejrzeć z zewnątrz kilka ciekawych obiektów związanych z historią ziemi tomaszowskiej. Ze Spały szlak biegnie wśród lasów i łąk Puszczy Spalskiej w kierunku Cieblowic Dużych, a następnie do miejscowości Jeleń - gdzie znajduje się tajemniczy kompleks - schronów poniemieckich z czasów II wojny światowej. Od schronów w Jeleniu szlak niebieski doprowadza do wsi Wąwał. Stąd szlak wiedzie do znanej miejscowości Smardzewice. Po drodze mija rezerwat żubrów, ścieżkę dydaktyczną oraz kościół i klasztor p.w. Św. Anny w Smardzewicach. Po drodze można również zobaczyć kopalnię "Biała Góra". Jest to największa na terenie Polski kopalnia piasków kwarcowych. Założona w 1922 r. działa po dzień dzisiejszy. Punktem docelowym szlaku jest Tomaszów Mazowiecki, w którym zobaczyć można m.in. rezerwat „Niebieskie Źródła” oraz Skansen Rzeki Pilicy.

Szlak Po Parku Spalskim

Przebieg trasy: Tomaszów Mazowiecki (PTTK) - Spała - Inowłódz - Poświętne - Drzewica (PKP). Szlak ten jest częścią szlaku dalekobieżnego z Radomska do Skarżyska Kamiennej.

Wyjątkowe walory przyrodnicze - lasy i rzeki oraz zalew w Drzewicy pozwalają szlak potraktować rekreacyjnie.

Znaki: **czerwone**

Długość: **45 km** /pieszy, dogodny dla kolarzy/

Znakowany kolorem czerwonym szlak pieszy rozpoczyna się w Tomaszowie Mazowieckim, gdzie warto zobaczyć kościół - klasycystyczny z 1823 r., kościół parafialny - neorenesansowy z 1862 r., pałac klasycystyczny z 1812 r. (muzeum regionalne) oraz skansen Rzeki Pilicy. Następnie szlak prowadzi przez Spalski Park Krajobrazowy, który chroni on dolinę rzeki Pilicy wraz z Lasami Spalskimi. Niezwykle cenne są tutaj różnorodna i bogata w gatunki

flora i fauna oraz dolinki licznych śródleśnych rzek i strumieni: Gać, Słomianki, Gietzówki, Luboczanki, Ceteńki, Anielinki, Studzianki. W Spale - osadzie myśliwskiej carów Rosji i letniej rezydencji Prezydentów Rzeczypospolitej warto odwiedzić znany ośrodek czasów FWP, obecnie Centralny Ośrodek Przygotowań Olimpijskich. Do zachowanych zabytków należą: drewniany kościół z 1922 r. - zwany Kaplicą Prezydencką, budynki osady pałacowej, fundamenty pałacu i pomnik żubra, pomnik i muzeum leśników poległych w II wojnie światowej. Dalej szlak kieruje się do Inowłódza, a stąd do wsi Poświętne - duża wieś z kilkoma cennymi zabytkami sztuki sakralnej z okresu baroku. Kościół i klasztor filipinów z początku XVIII w. w stylu barokowym - w ołtarzu głównym Cudowny Obraz Świętej Rodziny - Od XVI w. - kult do obrazu Wieczerzy Świętej Rodziny /cenne wyposażenie/, kościół św. Józefa z 1696 roku, kaplica św. Anny z początku XVIII w.

Do **rowerowych szlaków turystycznych** przecinających Gminę Inowłódz należą:

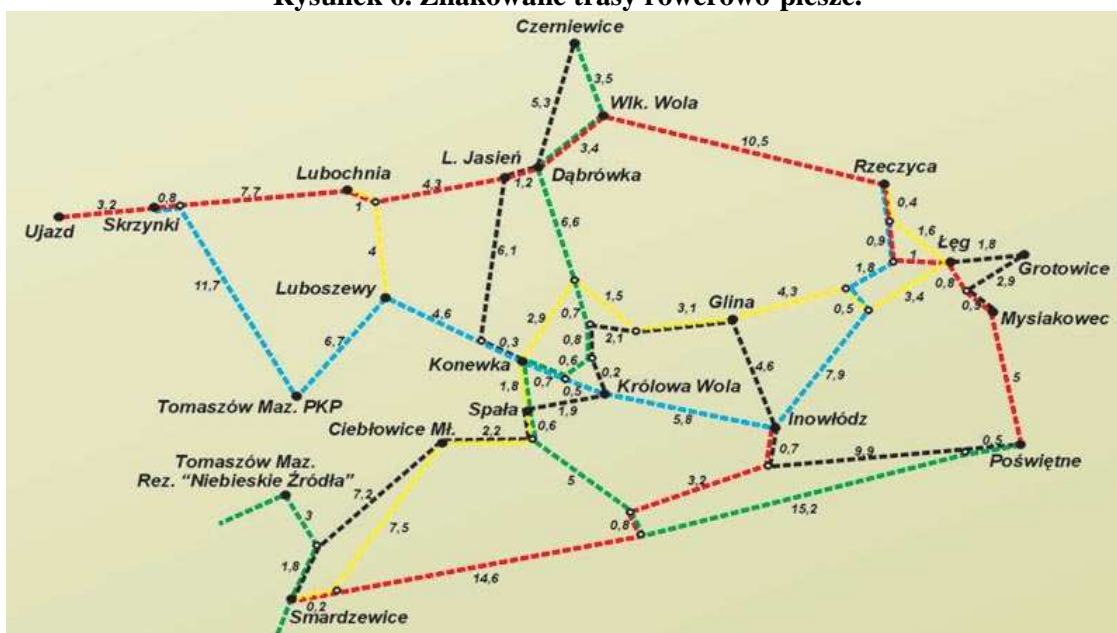
- Carską drogą do żubrów - trasa rowerowa lub piesza: Spała – Ciełowice Małe - Ciełowice Duże – Jeleń – Ośrodek Hodowli Żubrów w Książu. Od siedziby Nadleśnictwa Smardzewice do OHŻ wytyczono piękną, ilustrowaną licznymi tablicami poglądowymi, edukacyjną ścieżkę przyrodniczo-leśną.
- oraz Szlak rowerowy im. Juliana Tuwima

Szlak rowerowy niebieski im. Juliana Tuwima

Szlak o długości 22 km swój początek bierze w Tomaszowie Mazowieckim, a kończy się w Zakościelu. Wycieczkę rozpoczyna się z dworca PKP/PKS w **Tomaszowie Maz.** kierując się ul. Dworcową, Spalską, Luboszewską szlak dociera do miejscowości **Luboszewy**, gdzie znajduje się ogrodzony teren Jednostki Wojskowej. Kierując się zgodnie z oznakowaniem szlaku, do **Glinnika**, gdzie usytuowano lotnisko wojskowe. Następnie prowadzi drogą prezydencką (kostka brukowa), aleją lipowo - jaworową - ok. 500 m do miejscowości **Nowy Glinik** oraz wsi **Glinnik II**. Za wsią szlak wkracza w granicę Spalskiego Parku Krajobrazowego prowadząc do skrzyżowania Spała - **Konewka**. Zbaczając ze szlaku w lewo można dojechać do poniemieckich schronów z okresu II wojny światowej - bunkrów w Konewce. Jadąc prosto, szlakiem J. Tuwima, po lewej stronie widać siedzibę Nadleśnictwa Spała, po prawej zaś punkt dydaktyczny Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Spalsko – Rogowskie”. Następnie szlak prowadzi przez **Królową Wolę**, gdzie po prawej stronie znajduje się Szkoła Podstawowa im. Prez. I. Mościckiego, a obok Dom Ludowy, którego fundatorem był prezydent Ignacy Mościcki. Znajduje się w nim m.in. biblioteka i czytelnia. Za Królową Wolą dojeżdża się do skrzyżowania dróg Rzeczyca – Teofilów. Jadąc prosto po prawej stronie widoczna jest jedyna w Polsce czynna kopalnia eksploatująca halcedonit ze złoża „Teofilów”. Skręcając w prawo w drogę szlakową i dociera się do **Inowłódza**, najstarszego osiedla w dolinie Pilicy. Osadnictwo na tych terenach sięga czasów prehistorycznych. Po prawej stronie znajduje się ogrodzony cmentarz wojenny z 1918 r. Spoczywają na nim żołnierze, którzy zginęli w walkach I wojny światowej w rejonie Inowłódza. Przed skrzyżowaniem po prawej stronie znajduje się budynek Urzędu Gminy, a w pobliżu - Gminny Punkt Informacji Turystycznej. Następnie szlak prowadzi w kierunku Zakościela. Po lewej stronie, położony jest na wzgórzu Kościół Św. Idziego. z ok. 1086 r. Do kościoła można podejść po wybudowanych na zboczu wzgórza schodach. Na szczycie góry znajduje się również parking oraz taras widokowy. Z niego rozciąga się panorama na Wzgórza Opoczyńskie, Równinę Piotrkowską i Dolinę Pilicy. Mijając kościółek szlak prowadzi do wsi **Zakościele**, usytuowanej w malowniczej dolinie Pilicy. Zakościele jest to wieś o bogatych tradycjach rękodzielnictwa ludowego (wycinanki, rzeźby w drewnie, tkaniny, stroje ludowe), obecnie prężnie rozwija się tu także agroturystyka. Punktem docelowym szlaku jest Chrześcijańskie Centrum Młodzieżowe Fundacji - PROeM.

Przez teren gminy Inowłódz przebiegają również inne trasy pieszo-rowerowe, umożliwiające planowanie wycieczek zwolennikom aktywnego wypoczynku.

Rysunek 6. Znakowane trasy rowerowo-pieszne.

Źródło: <http://www.spala.info.pl/trasyznakowane.php>

Wycieczka 1. Szlakiem carskich łowów - 30 km (znaki żółte)

Szlak wiedzie ze Smardzewic do Rzeczyca przez miejsca związane z pobytami i polowaniami cara Aleksandra III. Warto odwiedzić: stację kolejową w Jeleniu, carski zespół rezydencjonalny w Spale, schrony z II wojny światowej w Konewce, leśniczówkę w Glinie, rezerwat "Żądłowice", zabytkową karczmę w Rzeczyca.

Wycieczka 2. Szlakiem cudownych obrazów - 35,5 km (znaki czarne)

Trasa prowadzi dawnymi szlakami pielgrzymkowymi z sanktuarium w Studzianej-Poświętnej przez Inowłódz do klasztoru O.O. Franciszkanów w Smardzewicach. Warto zwiedzić: bazylikę w Poświętnej, szaniec Hubala w Anielinie, młyn wodny we Fryszercu, klasztor w Smardzewicach.

Wycieczka 3. Szlak im. Juliana Tuwima - 42,5 km (znaki niebieskie)

Trasa ze stacji kolejowej w Skrzynkach do Rzeczyca. Przebiega przez miejscowości, w których spędzał wakacje i tworzył Julian Tuwim. Warto zwiedzić: rezerwat "Kruszewiec", leśniczówkę "Luboszewy", ruiny zamku w Inowłodzu, dawną stację klimatyczną w Zakościelu.

Wycieczka 4. Przez pola kwiatami malowane - 41 km (znaki czerwone)

Szlak z Ujazdu do Poświętnej przez malownicze wsie, w których zachował się barwny folklor ziemi brzezińskiej, rawskiej i opoczyńskiej. Warto odwiedzić: pałac w Ujeździe, rezerwat azalii w Małczu, lubocheński cmentarz, leśniczówkę "Jasień", starą zabudowę Dąbrówki, dwór w Wielkiej Woli, park w Rzeczyca, Panięską górkę w Poświętnej.

Wycieczka 5. Trakt przez Puszcę Pilicką - 40 km (znaki zielone)

Szlak z Czerniewic do Poświętnej biegnie przez unikalne ostępy dawnej Puszczy Pilickiej, krystaliczne strumienie i stare leśniczówki. Warto odwiedzić: śródleśny staw "Szczurek",

rezerwat świetlistej dąbrowy w Konewce, posąg Żubra w Spale, dolinę Giełzówki, dawną leśniczówkę w Ceteniu, jabłoniową aleję w Studziannie.

Wycieczka 6. W dolinie rzeki Gać - 13 km (znaki czarne)

Trasa z Konewki do Czerniewic prowadzi wzdłuż środkowej rzeki z malowniczymi stawami, dzikimi bagniskami i torfowiskami. Warto odwiedzić: dawny staw młyński "Wojcieszek", głaz poświęcony Wojciechowi Bogusławskiemu, drewniany kościół w Czerniewicach.

Wycieczka 7. Droga do żubrów - 19,5 km (znaki czerwone)

Trasa ze Smardzewic prowadzi do Inowłódza przez Ośrodek Hodowli Żubrów w Książu i fragmenty starych borów sosnowych. Warto odwiedzić: zapórę wodną na Pilicy w Smardzewicach, żubra Poluksa w pokazowej zagrodzie, starą aleję kasztanowcową, panoramę nadpilicznych łąk koło Brzustowa.

II.2. Zagospodarowanie przestrzenne

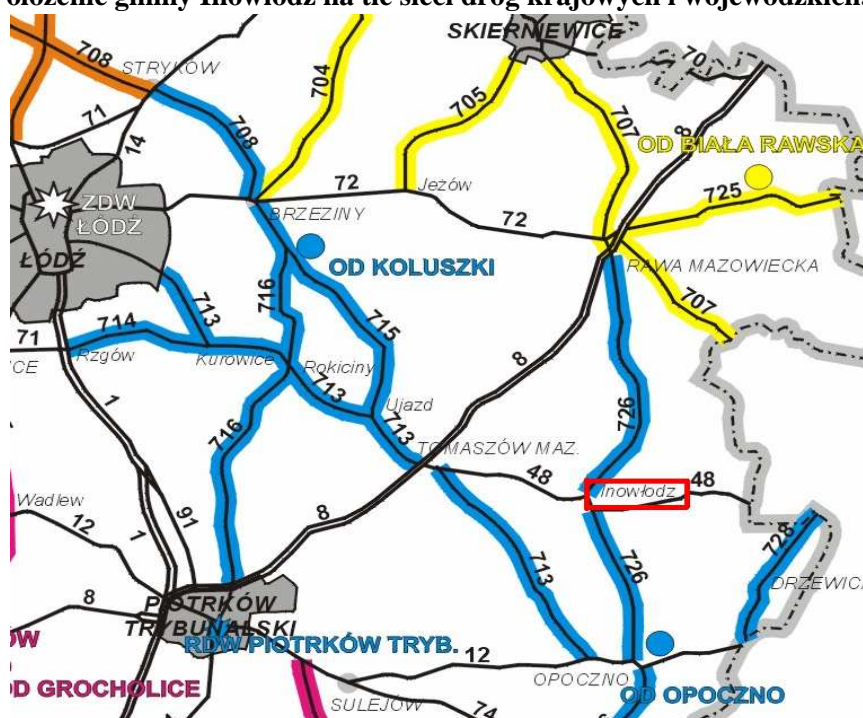
II.2.1. Infrastruktura techniczna

II.2.1.1. Infrastruktura komunikacyjna

Gmina Inowłódz posiada korzystne położenie pod kątem połączeń komunikacyjnych. Leży bowiem na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych: drogi krajowej nr 48 Tomaszów Mazowiecki – Odrzywół oraz drogi wojewódzkiej nr 726 Żarnów - Opoczno - Rawa Mazowiecka. Drogi pełnią funkcje tranzytowe oraz służą do obsługi komunikacyjnej terenów przyległych.

Ważnym czynnikiem związanym z otoczeniem gminy i wpływającym na jej rozwój jest niewielka odległość od większych ośrodków miejskich jak Tomaszów Mazowiecki (20km), Piotrków Trybunalski (ok. 37 km), Rawa Mazowiecka (30 km) czy Opoczno (18 km) oraz aglomeracji łódzkiej (67 km) oraz warszawskiej (107 km). Takie usytuowanie gminy umożliwia jej szybki rozwój inwestycyjny.

Rysunek 7. Położenie gminy Inowłódz na tle sieci dróg krajowych i wojewódzkich.

<http://www.zdw.lodz.pl/bip/download/rejony.jpg>

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Na układ komunikacyjny gminy Inowłódz, który obejmuje drogi o łącznej długości 202 km, składają się następujące ciągi komunikacyjne:

Drogi krajowe o długości 10 km:

- nr 48 Tomaszów Mazowiecki - Spała - Inowłódz - Odrzywół

Drogi wojewódzkie o długości 9 km:

- nr 726 Opoczno - Inowłódz - Rzeszyca - Rawa Mazowiecka

Drogi powiatowe o łącznej długości 31 km:

- nr 30186 Glinnik - Konewka - Królowa Wola - Inowłódz
- nr 30132 Inowłódz - Brzustów - Sługocice
- nr 30306 Konewka - Spała
- nr 30309 Królowa Wola - Głina - Rzeszyca
- nr 30117 Brzustów – Antoniów - Królowa Wola - Wielka Wola;

oraz drogi gminne o łącznej długości 152 km.

Drogi powiatowe w gminie Inowłódz obsługują ruch lokalny, gminny oraz międzygminny. Na terenie gminy znajdują się również drogi o charakterze gminnym, które obsługują ruch pomiędzy jednostkami osadniczymi gminy oraz miejscowościami sąsiadującymi z gminą. Podstawowy układ dróg publicznych uzupełniają ogólnodostępne drogi wewnętrzne poszczególnych miejscowości.

Na odcinku drogi krajowej nr 48: Spała – Inowłódz średni dobowy ruch wynosi 3500 pojazdów na dobę, a na odcinku Inowłódz – Poświętne – SDR wynosi 2200 pojazdów na dobę. Droga Nr 726, obok drogi krajowej nr 48, stanowi główną oś komunikacyjną gminy. Natężenie ruchu na odcinkach tej drogi w granicach gminy Inowłódz prezentuje tabela.

Tabela 5. SDR na drodze wojewódzkiej nr 726 na odcinkach w gminie Inowłódz w 2005r.

Numer drogi	Opis odcinka				Pojazdy samochodowe ogółem
	Pikietaż		Długość (km)	Nazwa	
	Pocz.	Końc.			SDR
726	2,2	29,2	27,0	Rawa Mazowiecka - Inowłódz	1951
	29,2	42,2	13,0	Inowłódz – Opoczno	2581

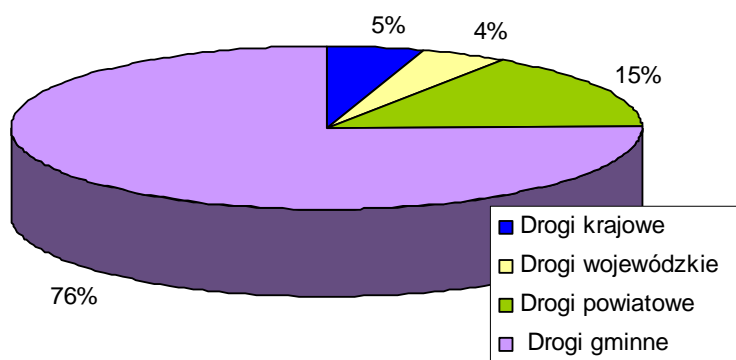
Źródło: Zarząd dróg wojewódzkich w Łodzi, <http://www.zdw.lodz.pl/ruch.html>

Tabela 6. Sieć drogowa gminy Inowłódz

Lp.	Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
1	Sieć drogowa gminy ogółem (w km)	202	202	202	202	202	202	202
1.1	<i>Drogi krajowe</i>	10	10	10	10	10	10	10
1.2	<i>Drogi wojewódzkie</i>	9	9	9	9	9	9	9
1.3	<i>Drogi powiatowe</i>	31	31	31	31	31	31	31
1.4	<i>Drogi gminne</i>	152	152	152	152	152	152	152
2.	Drogi o nawierzchni twardej (w km)	64	64	64	64	64	66	66
2.1	<i>W tym drogi gminne</i>	20	20	20	20	20	22	22

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Rysunek 8. Struktura dróg w gminie Inowłódz.

Drogi gminne stanowią około 75% całości ciągu komunikacyjnego, ich długość to 152 km, z czego drogi o nawierzchni bitumicznej mają długość 22 km. To bardzo mało, bo niewiele ponad 13%. Ale wiele z nich nie spełnia odpowiednich kryteriów określonych daną kategorią drogi, dlatego też konieczna jest ich modernizacja. Stan nawierzchni dróg powiatowych w obrębie gminy również jest zróżnicowany – wymagają one modernizacji i remontów. Wydaje się koniecznym budowanie i modernizowanie kolejnych ciągów dróg, dla usprawnienia komunikacyjności gminy z regionem. Ruch na drodze krajowej nr 48 powinien być przejęty przez obwodnicę. Prognozuje się iż, ruch tranzytowy na drogach nie zwiększy się znacząco, natomiast należy spodziewać się zwiększenia ruchu lokalnego kształtowanego przez samych mieszkańców. Wzrost natężenia ruchu na drogach spowoduje wzrost uciążliwego oddziaływania komunikacji samochodowej na tereny przyległe. Problemem pozostaje ograniczenie ruchu samochodowego na drogach biegnących w zabudowie pasmowej.

Wielkości ruchu nie wskazują na potrzebę rozbudowy układu dróg powiatowych a jedynie na konieczność modernizacji już istniejących. Sieć dróg lokalnych jest dobrze rozwinięta jednak ich stan techniczny jest zły. Zły stan techniczny jest jednym z czynników pogarszających stan bezpieczeństwa na drogach. Stan techniczny drogi krajowej w 50% jest bardzo dobry a pozostała część wymaga kapitalnej przebudowy. Oświetlenia ulicznego brakuje w Teofilowie i w części Inowłódzu (Fryszlerka). Stan techniczny drogi wojewódzkiej jest bardzo zły, brakuje odpowiedniej szerokości pasa jezdni oraz rowów i chodników w miejscowości Liciążna i Inowłódz. Oświetlenie uliczne jest w stanie dobrym. Stan techniczny drogi powiatowej jest zły, jezdnia jest zbyt wąska, pobocza są zawyżone, rowy należy odtworzyć. Oświetlenie uliczne w miejscowości Brzustów jest w stanie dobrym, natomiast w Królowej Woli i Inowłódzu wymaga modernizacji. Stan techniczny dróg gminnych jest dobry, jednak rowy (częściowo) wymagają odtworzenia. Oświetlenie uliczne w terenie zabudowanym jest w stanie dobrym (częściowo do modernizacji). W miejscowościach Spała, Inowłódz i Królowa Wola chodniki kwalifikują się do przebudowy. Brak jest chodników w Inowłódzu (ul. Klasztorna i ul. Tuwima – przy drodze wojewódzkiej) a także w Liciążnie, Teofilowie, Konewce i Poświętnym.

Nakłady na bieżące utrzymanie dróg oraz na inwestycje drogowe kształtują się następująco:

Tabela 7. Wydatki na bieżące utrzymanie dróg i inwestycje drogowe w gminie Inowłódz

Lata	Inwestycje	Bieżące utrzymanie dróg	Dochody Budżetu Gminy
2002	288 861,12	277 268,03	7 534 309,00
2003	10 000,00	232 317,54	6 689 878,00
2004	4 349,34	359 668,30	7 347 384,00
2005	183 983,76	477 430,26	8 462 782,00

Tabela 7. Wydatki na bieżące utrzymanie dróg i inwestycje drogowe w gminie Inowłódz (dok.)

Lata	Inwestycje	Bieżące utrzymanie dróg	Dochody Budżetu Gminy
2006	104 622,62	167 900,69	8 175 577,45
2007	558 532,48	327 548,19	b.d.

Źródło: Dane własne gminy oraz dane GUS.

Tabela 8. Nakłady na inwestycje drogowe realizowane w gminie Inowłódz w latach 2002-2007.

Lata	Brzustów Dąbrowa	Królowa Wola Kolonijka	Brzustów Kolonia II	Spała ul. Hubala	Inowłódz ul. Piaskowa	Teofilów Stegny	RAZEM
2002	288 861,12						288 861,12
2003	10 000,00						10 000,00
2004		4 349,34					4 349,34
2005		183 983,76					183 983,76
2006			100 260,62	2 410,00	1 952,00		104 622,62
2007			353 905,76	88 296,74	111 270,64	5 059,34	558 532,48

Źródło: Dane własne gminy

Układ dróg o nawierzchni twardej na obszarze gminy wykazuje tendencje wzrostowe wynikające z modernizacji głównie dróg gminnych. W roku 2004 ciąg komunikacyjny dróg o nawierzchni utwardzonej wynosił 64 km, z czego 20 km stanowiły utwardzone drogi gminne.

Na terenie gminy zlokalizowane są 3 mosty, stanowiące ważny element systemu komunikacyjnego gminy. Dwa mosty usytuowane na trasie drogi krajowej zostały wyremontowane w roku 2004. Usprawnienie systemu komunikacji drogowej wymaga podjęcia działań w kierunku poprawy stanu technicznego mostu w miejscowości Spała. Most ten, będący zabytkiem techniki, intensywnie eksploatowany, ze względu na powstające osiedla mieszkaniowe w prawobrzeżnej części Spały wymaga pilnego remontu.

Z uwagi na przebieg przez teren gminy drogi krajowej nr 48, w jej pobliżu rozmieszczono 2 parkingi: w Spale (8 miejsc parkingowych) oraz w Teofilowie (12 miejsc postojowych). Przy drodze wojewódzkiej usytuowany jest 1 parking, w Żądłowicach liczba miejsc parkingowych wynosi 8. Brak parkingów w Inowłodzu i w Spale.

Na drogach krajowych i wojewódzkich ruch jest najbardziej wzmożony. Tam też wzdłuż pasów drogowych występuje największe zanieczyszczenie. Są to też odcinki o największym zagrożeniu bezpieczeństwa. Jak wynika z poniższej tabeli najczęściej zdarzeń drogowych ma miejsce na drodze krajowej oraz wojewódzkiej i z roku na rok ta liczba wzrasta. W roku 2007 na drogach w obrębie gminy doszło do 72 zdarzeń drogowych, w tym 61 kolizji i 11 wypadków w których ucierpiało 15 osób i jedna poniosła śmierć. Należy podkreślić fakt, iż w roku 2007 w porównaniu z rokiem 2003 liczba zdarzeń wzrosła o 140%. Ogółem w latach 2003-2007 na drogach na terenie gminy odnotowano 255 zdarzeń drogowych, w tym 227 kolizji i 28 wypadków, w których 32 osoby zostały ranne, a 5 poniosło śmierć.

Tabela 9. Wypadkowość na drogach gminy Inowłódz w latach 2003-2007

LATA	RODZAJ DROGI	ZDARZENIA DROGOWE OGÓLEM	WYPADKI	ZABICI	RANNI	KOLIZJE
2003	gminne	4	0	0	0	4
	powiatowe	7	2	1	1	5
	wojewódzka	7	0	0	0	7
	krajowa	12	1	1	0	11
2003	RAZEM	30	3	2	1	27

Tabela 9. Wypadkowość na drogach gminy Inowłódz w latach 2003-2007 (dok.)

LATA	RODZAJ DROGI	ZDARZENIA DROGOWE OGÓLEM	WYPADKI	ZABICI	RANNI	KOLIZJE
2004	gminne	2	-	-	-	2
	powiatowe	8	0	0	0	8
	wojewódzka	12	1	0	3	11
	krajowa	18	0	0	0	18
2004	RAZEM	40	1	0	3	39
2005	gminne	3	1	0	1	2
	powiatowe	7	3	1	2	4
	wojewódzka	18	1	0	1	17
	Krajowa	36	5	0	5	31
2005	RAZEM	64	10	1	9	54
2006	gminne	16	2	0	3	14
	powiatowe	10	0	0	0	10
	wojewódzka	3	1	0	1	2
	krajowa	20	0	0	0	20
2006	RAZEM	49	3	1	4	46
2007	gminne	12	3	1	2	9
	powiatowe	11	4	0	6	7
	wojewódzka	14	0	0	0	14
	krajowa	35	4	0	5	31
2007	RAZEM	72	11	1	15	61
OGÓLEM	255	28	5	32	227	

Źródło: Dane własne gminy.

Na terenie gminy funkcjonuje komunikacja autobusowa PKS oraz prywatni przewoźnicy oferujący prywatne usługi transportowe. Komunikacja zbiorowa jest na terenie gminy dobrze rozwinięta. Do Inowłódza można dojechać licznymi autobusami kursującymi w kierunku:

- Radomia
- Opoczna
- Rawy Mazowieckiej
- Łodzi

Przez teren gminy przebiega linia kolejowa Tomaszów Mazowiecki - Radom z przystankiem w miejscowości Brzustów. Gmina nie posiada dworca.

Transport drogowy w gminie jest dominującą gałęzią całego potencjału transportowego zarówno w przewozach towarowych jak i w pasażerskich. Ze względu na walory krajobrazowe, rozwój ruchu turystycznego, wyjazdów weekendowych oraz poprawy bezpieczeństwa rowerzystów oraz biorąc pod uwagę misję gminy, należy priorytetowo potraktować budowę ścieżek rowerowych wydzielonych lub połączonych z chodnikiem na terenach o wysokiej atrakcyjności turystycznej. W dalszym etapie zakłada się realizację ścieżek rowerowych dla pozostałych dróg, nie pełniących jednak funkcji tranzytowych, z chwilą ich modernizacji.

Wskazane byłoby realizowanie nowych parkingów, biorąc pod uwagę wzrost zainteresowania turystów, szczególnie w obrębie terenów o wysokich walorach krajobrazowych.

II.2.1.2. Infrastruktura społeczeństwa informacyjnego

Gmina posiada rozwiniętą sieć telekomunikacyjną opartą na istniejącej sieci kablowej, napowietrznej i światłowodowej. Łączność telekomunikacyjną zapewnia linia światłowodowa relacji Tomaszów Mazowiecki - Inowłódz, linia telekomunikacyjna Inowłódz - Rzeczyca. Na terenie gminy istnieją trzy centrale telefoniczne należące do TPSA: w Brzustowie, Inowłodzu i Spale, obsługujące abonentów telefonów stacjonarnych. Wszystkie centrale zapewniają należyte łącza internetowe typu Neotrada i DSL. Jedyny problem stanowią nowe osiedla - gdzie nie wszyscy mieszkańcy chcą mieć telefony stacjonarne. Spowodowane jest to tym, że na terenie gminy jest dobry zasięg wszystkich operatorów telefonii komórkowej. (Plus GSM, Orange, Era, Play). Teren gminy obejmują swoim zasięgiem operatorzy telefonii komórkowej. W Inowłodzu zlokalizowany jest maszt telefonii komórkowej POLKOMTEL. Przekładniki telefonii komórkowej znajdują się również w Spale. System podlega ciągłej rozbudowie w szczególności opartej na liniach światłowodowych. W gminie znajdują się także ogólnodostępne aparaty publiczne.

W czasach tzw. społeczeństwa informacyjnego poziom komputeryzacji i informatyzacji odgrywa coraz większą rolę w coraz to nowych sferach ludzkiej aktywności. Komputeryzacja i dostęp do Internetu stają się kluczowym warunkiem rozwoju każdej gminy. Samorząd gminny ma dodatkowe zadania związane z udostępnianiem informacji przez Internet (Biuletyn Informacji Publicznej, ogłoszenia o przetargach, informacje o urzędzie, sposobie i trybie załatwiania spraw, archiwizacja danych). Poziom komputeryzacji decyduje o ułatwieniu, jakie mają pracownicy i petenci samorządu lokalnego oraz jednostek podległych dzięki usprawnieniu procesu obsługi. Poza tym jest to narzędzie dostępu do aktualnej wiedzy (np. serwisy prawne, ekonomiczne, czy zawierające materiały na temat pozyskiwania środków unijnych).

W gminie Inowłódz samorząd gminny i szkoły (w ramach pracowni informatycznych) są wyposażone w sprzęt komputerowy umożliwiający dostęp do Internetu poprzez szerokopasmowe łącza internetowe.

Mieszkańcy gminy mają także możliwość indywidualnego korzystania z sieci w szkołach, Gminnym Centrum Informacji, w Gminnym Ośrodku Kultury oraz w Internetowym Centrum Edukacyjno-Oświatowym w OSP Inowłódz. Biorąc pod uwagę szybkość rozwoju technologii informatycznych i amortyzowania się sprzętu komputerowego, konieczny jest stały proces poszerzania, doposażenia i unowocześniania bazy komputerowej w szkołach, urzędzie i jednostkach podległych.

Programy nauczania szkół działających na terenie gminy zapewniają dzieciom i młodzieży uzyskiwanie podstawowych umiejętności niezbędnych do efektywnego wykorzystania komputerów. Problemem jest natomiast upowszechnianie tej wiedzy wśród osób dorosłych i starszych, które nie miały dotąd styczności z komputerami. Działania takie mogłyby podnieść szanse wielu osób na rynku pracy, pozwoliłyby na doszkalać (e-learning: edukacja przez Internet), promocję i sprzedaż własnych produktów, a nawet na pracę na odległość.

II.2.1.3. Elektroenergetyka

System energetyczny gminy oparty jest na magistralnych napowietrznych liniach średniego napięcia 15 kV o dużej awaryjności w czasie złych warunków atmosferycznych (wiatr, deszcz, opady śniegu). Sieć średniego napięcia wychodzi z głównych punktów zasilania położonych poza terenem gminy – ze stacji 110/15 kV „Tomaszów 1” oraz stacji 110/15 kV „Opoczno”. Dla tych linii strefa ochronna od osi linii napowietrznych wynosi 5 m. Na terenie gminy znajduje się 40 stacji transformatorowo-rozdzielczych 15/0,4 kV i zasilane z nich linie niskiego napięcia 0,4/0,231 V. Poszczególne miejscowości zasilane są liniami

niskiego napięcia. Źródłem zasilania jest stacja transformatorowa rozdzielcza 110/15 kV. Przez teren gminy nie przebiegają linie elektroenergetyczne wysokiego napięcia 110 kV i wyżej. Również docelowo nie przewiduje się prowadzenia takich linii przez obszar gminy, jak również lokalizowania stacji elektroenergetycznych wysokiego napięcia.

Urządzenia i sieci posiadają rezerwę możliwości dostarczania energii odbiorcom a zaopatrzenie w energię elektryczną na tych terenach nie stanowi problemu o decydującym znaczeniu dla rozwoju gminy.

Sukcesywnie prowadzona jest modernizacja oświetlenia oraz uzupełniane są punkty świetlne.

Na terenie gminy zlokalizowany jest maszt telefonii komórkowej POLKOMTEL (Inowłódz) – punktowe źródło promieniowania elektromagnetycznego.

II.2.1.4. Ciepłownictwo

Gmina nie posiada jednolitego systemu ciepłego. Na terenie gminy nie ma sieci ciepłowniczej a system ogrzewania oparty jest na indywidualnych paleniskach (piece lub kotłownie domowe) z użyciem paliw stałych, głównie węgla. Sporadycznie występują instalacje centralnego ogrzewania oparte na oleju opałowym lub gazie Propan-Butan. W obiektach użyteczności publicznej istnieją lokalne kotłownie, które jako paliwa używają olej opałowy lub paliwa stałe tj. węgiel, koks, drewno opałowe. Instalacje grzewcze funkcjonujące w obiektach użyteczności publicznej na terenie gminy Inowłódz przedstawia tabela.

Tabela 10. Wykaz instalacji grzewczych w obiektach użyteczności publicznej w gminie Inowłódz.

Lp.	Lokalizacja obiektu	Rodzaj paliwa	Moc (kW)
1	Publiczna Szkoła Podstawowa i Gimnazjum w Inowłodzu	olej opałowy	450
2	Publiczna Szkoła Podstawowa - Królowa Wola	drewno opałowe, węgiel	95
3	Publiczna Szkoła Podstawowa - Brzustów	węgiel, olej opałowy	232
4	Dom Ludowy - Królowa Wola	drewno opałowe, węgiel	95

Źródło: Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Inowłódz, Str.16.

Występowanie licznych, lokalnych, rozproszonych źródeł ciepła działających w oparciu o tradycyjne paliwa pogarsza stan powietrza, zwłaszcza w zwartej zabudowie wsi gminnej, gdzie kumulują się zanieczyszczenia pyłowe i gazowe (głównie SO²). Ze względu na ochronę środowiska należy dążyć do modernizacji kotłowni i przejścia na paliwa płynne – olej opałowy lub gaz.

II.2.1.5. Zaopatrzenie w gaz

Gmina Inowłódz nie jest zgazyfikowana. Przewidywana jest budowa gazociągu i stacji redukcyjnej do Spały. Do celów bytowych mieszkańcy gminy korzystają z gazu w butlach. Dystrybucja gazu propan – butan prowadzona jest przez kilku prywatnych pośredników.

II.2.1.6. Gospodarka wodno – ściekowa

Zaopatrzenie w wodę

Gmina Inowłódz jest w 100% zwodociągowana. Podstawowym źródłem zaopatrzenia gminy w wodę są wodociągi grupowe, zasilane przez ujęcia wody, z których pobrana woda rozchodzi się przez sieci wodociągowe w układzie promienistym. System wodociągowy gminy Inowłódz zasilany jest z ujęć wody zlokalizowanych w:

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- Teofilowie o wydajności 900 m³/d zasilające miejscowości Spała, Inowłódz, Zakościele, Liciężna, Żądłowice, Fryszerka oraz część miejscowości Poświętne,
- Brzustowie o wydajności 100 m³/d zasilające wieś Dąbrowa oraz Sługocice w gminie Tomaszów Mazowiecki,
- Królowej Woli o wydajności 120 m³/d + 40 m³/d zasilające miejscowości Poświętne, Królowa Wola,
- Spale o wydajności 15 m³/d (prawobrzeżna część Spały),
- Konewce (hydrofornia).

W Spale znajduje się stacja uzdatniania wody. Jakość wody jest dobra.

Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę gospodarstw domowych są wodociągi grupowe:

- Inowłódz – Teofilów - Zakościele – Spała – Liciężna – Żądłowice – Fryszerka,
- Brzustów – Dąbrowa,
- Królowa Wola – Poświętne
- Konewka,
- Spała.

Wodociąg Teofilów o długości sieci 22,4 km doprowadza wodę do miejscowości: Inowłódz i Teofilów oraz Zakościele. Miejscowości Liciężna i Żądłowice oraz Spała zaopatrywane są w wodę z wodociągu Spała o długości sieci 18,2 km. Wodociąg Królowa Wola - Brzustów doprowadza wodę siecią o długości 26,4 km do wsi: Królowa Wola, Brzustów i Dąbrowa. Wsie: Konewka i Spała zaopatrywane są w wodę z wodociągu Konewka o długości sieci 4,3 km.

Całkowita długość sieci wodociągowej na terenie gminy wynosi 71,3 km, do której przyłączonych jest 1778 budynków mieszkalnych. Sieć wodociągową na terenie gminy charakteryzuje tabela.

Tabela 11. Sieć wodociągowa na obszarze 98 km² gminy Inowłódz w latach 2002-2007.

Lata	Sieć wodociągowa w km	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych	Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w dam ³	Ludność korzystająca z sieci wodociągowej ogółem
2002	70,5	1169	112,9	3313
2003	70,9	1382	121,5	3309
2004	70,9	1626	103,6	3406
2005	71,2	1648	126,8	3485
2006	71,3	1685	128,6	3473
2007	71,3	1778	111,8	3528

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS oraz danych Urzędu Gminy w Inowłodzu.

Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w roku 2006 wyniosło łącznie 128,6 dam³. Wynika z tego, iż średnie zużycie wody na jednego mieszkańca wynosi około 33,2 m³ rocznie.

Tabela 12. Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w latach 2002-2006

Zużycie wody		2002	2003	2004	2005	2006
Ogółem	dam ³ /rok	278,9	333,5	297,9	324,5	305,9
Przemysł	dam ³ /rok	166	170	148	166	137
Eksploatacja sieci wodociągowej	dam ³ /rok	112,9	163,5	149,9	158,5	168,9
Gospodarstwa domowe	dam ³ /rok	-	121,5	103,6	126,8	128,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

Tabela 13. Współczynnik rozdzielczej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie na 100 km².

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Sieć wodociągowa (km)	71,9	72,3	72,3	72,6	72,8	72,8
Sieć kanalizacyjna (km)	2,5	2,5	2,8	3,2	3,2	3,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS

Z wodociągów komunalnych korzysta 90% mieszkańców gminy. Wskaźnik ten jest bardzo dynamiczny, gdyż liczba użytkowników wykazuje tendencje wzrostowe, co powoduje konieczność rozwoju linii wodociągowych oraz poprawę ich stanu technicznego.

W gminie Inowłódz współczynnik zwodociągowania na 100km² powierzchni wynosi 72,8 km (na km² powierzchni gminy przypada 0,73 km), podczas gdy w całym powiecie tomaszowskim współczynnik ten wynosi 104,9 km. Około 87,7% ogółu mieszkań jest zwodociągowanych. W roku 2006 zużyto ogółem 305,9 dam³ wody, z czego 128,6 dam³ wody dostarczono gospodarstwom domowym, a 137 dam³ zużyto na potrzeby przemysłu.

Stan techniczny wodociągów gminnych wybudowanych po 1992 r. jest dobry, natomiast zamortyzowane wodociągi do wymiany znajdują się w miejscowości Spała, Konewka. Nie występują problemy w dostarczaniu wody do odbiorców. Sieć wodociągowa wymaga jednak dalszej modernizacji i nowych inwestycji.

W gminie na dwóch ujęciach wody występują problemy z żelazem, tj. w Brzustowie i w Spale, gdzie w technologii stacji zamontowane są urządzenia do zmniejszania zawartości żelaza–odzielacze.

Sieć kanalizacyjna

Gmina Inowłódz jest w znikomym stopniu skanalizowana. Sieć kanalizacyjną posiadają jedynie miejscowości Spała i Konewka, co stanowi około 15% skanalizowania.

Obecnie całkowita długość sieci kanalizacyjnej wynosi 4,75 km. Według danych na dzień 31 XII 2007 roku do 3,1 km sieci kanalizacyjnej podłączonych było 50 budynków mieszkalnych i korzystało z niej 396 osób.

Dla porównania w powiecie tomaszowskim na 100 km² powierzchni przypadają 18,2 km kanalizacji.

Tabela 14. Kanalizacja na terenie gminy Inowłódz w latach 2002-2007.

	Sieć kanalizacyjna w km	Połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych	Ścieki odprowadzone w dam ³	Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej
2002	2,5	40	44,0	373
2003	2,5	40	24,5	371
2004	2,8	48	22,2	390
2005	3,1	50	24,0	397
2006	3,1	50	30,3	396
2007	3,1	50	26,2	392

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

Na terenie gminy funkcjonuje 5 oczyszczalni ścieków. Poprzez sieć kanalizacji sanitarnej ścieki doprowadzane są do mechaniczno-biologicznej gminnej oczyszczalni ścieków w Spale o przepustowości 200 m³/dobę. Gminna oczyszczalnia ścieków poprzez sieć kanalizacyjną przyjmuje ścieki z gospodarstw domowych i obiektów położonych na lewym brzegu rzeki Pilicy w ilości 110-120 m³ ścieków na dobę. Oczyszczalnia ta przyjmuje również ścieki z szamb obiektów użyteczności publicznej, zakładów usługowych i administracyjnych oraz gospodarstw domowych z terenu całej gminy. Ścieki te dowożone wozami asenizacyjnymi

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

w ilości ok. 24 m³/dobę. Oczyszczalnia oczyszcza ścieki zgodnie z pozwoleniem – decyzją Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Maz. Nr ZRO 6223-54/03. Decyzja jest ważna do dnia 30 czerwca 2010 r.

Tabela 15. Charakterystyka oczyszczalni w Spale

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Liczba oczyszczalni komunalnych	1	1	1	1	1	1
Przepustowość oczyszczalni w dam ³ /dobę	200 m ³ /db	200 m ³ /db	200 m ³ /db	200 m ³ /db	200 m ³ /db	200 m ³ /db
Ilość oczyszczanych ścieków w ciągu roku dm ³	44 tys. m ³	55 tys. m ³	42 tys. m ³	31 tys. m ³	35 tys. m ³	36 tys. m ³
w tym: ścieki przemysłowe	-	-	-	-	-	-
Stopień obciążenia oczyszczalni (%)	52%	65%	55%	45%	50%	55%

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Tabela 16. Zrzuty ścieków ≥50 m³/dobę na terenie gminy Inowłódz w roku 2006.

Zakład	Odbiornik	Ilość ścieków (m ³ /dobę)	Ładunek zanieczyszczeń (kg/dobę)				
			BZT ₅	ChZT	Zawiesina	Fosfor og.	Azot og.
COS Ośrodek Przyg. Olimp. w Spale	Gać	191	2,60	4,72	2,71	Brak danych	Brak danych
Oczyszczalnia ścieków w Spale	Gać	97	0,87	3,98	1,26	Brak danych	Brak danych

Źródło: <http://www.wios.lodz.pl/docs/tomaszow06.pdf>

W roku 2006 do oczyszczalni odprowadzono 30,3 dam³ ścieków, o blisko 26% więcej niż w roku 2005 (24,0 dam³) i o 31% mniej niż w roku 2002. Osad stały z gminnej oczyszczalni ścieków w Spale wywożony jest na gminne składowisko w Inowłodzu i wykorzystywany jako warstwa przesypowa.

Tabela 17. Ilość ścieków odprowadzanych do gminnej oczyszczalni w Spale.

Ścieki odprowadzone	2002	2003	2004	2005	2006
w tyś. m ³ /rok					
KOMUNALNE OCZYSZCZALNIE ŚCIEKÓW - oczyszczalnia Spala					
Równoważna liczba mieszkańców	660	660	1183	1183	1183
Przepustowość oczyszczalni wg projektu m ³ /dobę	200	200	200	200	200
Ścieki w dam³/rok					
Odprowadzane ogółem	44	24,5	22,2	24,0	30,3
Oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	44	41	42	31	35
Ludność obsługiwana przez oczyszczalnię	660	660	660	660	700
Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu (kg/rok)					
BZT ₅	860	945	969	1209	1365
ChZT	3468	4131	4442	4557	5180
Zawiesina	967	1053	1050	1333	1225
Azot ogólny	924	716	0	0	0
Fosfor ogólny	148	127	0	0	0
Osady w tonach	-	10	9	6	7

Źródło: Bank Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego <http://www.stat.gov.pl/bdrpl/>

Oprócz gminnej oczyszczalni ścieków, na terenie gminy funkcjonują:

- Biologiczno - mechaniczna oczyszczalnia w Ośrodku Przygotowań Olimpijskich w Spała, dwa ciągi technologiczne o przepustowości 100-130 m³/dobę.
- Biologiczna oczyszczalnia w Centrum Chrześcijańskim w Zakościele: 2 zbiorniki o przepustowości po 50 m³/dobę każda.
- Mechaniczno - biologiczna oczyszczalnia typu NEBRASKA 2000 w Nadleśnictwie Spała o przepustowości 7 m³/dobę.
- Biologiczna oczyszczalnia w ośrodku wypoczynkowym w Teofilowie.

Ścieki gospodarcze w poszczególnych miejscowościach zagospodarowywane są przez gospodarstwa na własnych gruntach. Utylizacja ścieków dokonywana jest także w obrębie własnych areałów rolnych, z tego względu wiele ścieków przedostaje się do gruntów, gdyż są usuwane w sposób niekontrolowany. Ścieki z tych terenów odprowadzane są do osadników lub bezpośrednio do wód otwartych. Istotne zagrożenie dla środowiska stanowią zbiorniki z gnojowicą.

Problem stanowi także odprowadzanie wód opadowych z terenów zurbanizowanych. Kanalizacja deszczowa istnieje w miejscowości Spała i w części miejscowości Inowłódz.

Znaczący wpływ na uregulowanie gospodarki ściekowej ma konfiguracja terenu oraz stopień urbanizacji, które uniemożliwiają w niektórych rejonach zastosowanie zbiorczego systemu odprowadzania i utylizacji ścieków.

Rozbudowa gminy pod względem liczby mieszkańców, jak również ilość nowopowstających podmiotów gospodarczych powoduje konieczność ogólnego rozwiązania braku sieci kanalizacyjnej. Dlatego też, na terenie gminy należy wybudować oczyszczalnię wraz z kanalizacją sieciową, ponieważ na dzień dzisiejszy urządzenia te stanowią znikomy % skanalizowania gminy.

„Koncepcja Gospodarki Wodno-Ściekowej dla Gminy Inowłódz” zakłada, iż powinny powstać cztery układy kanalizacyjne składające się z: sieci kanalizacyjnej, oczyszczalni ścieków i przepompowni w zlewniach:

- Inowłódz – zlewnia obejmuje następujące miejscowości: Inowłódz, Gasek, Teofilów, Fryszarka, Zakościele, Liciężna, Żądłowice. Sieć kanalizacyjna w układzie mieszanym grawitacyjno-ciśnieniowym;
- Brzustów - zlewnia obejmuje następujące miejscowości: Brzustów, Dąbrowa, Kolonia Brzustów, Kolonia Grudki;
- Spała (prawobrzeżna część Spały);
- Królowa Wola zlewnia obejmuje następujące miejscowości: Konewka, Królowa Wola, Poświętne.

W przeważającej większości miejscowości na terenie gminy nie ma zbiorczej kanalizacji sanitarnej i dominującym sposobem odprowadzania ścieków jest stosowanie szamb, które opróżniane są przez firmy prywatne i wywożone taborem ascenizacyjnym. Szamba są niestety w większości przypadków nieuszczelne, a to powoduje poważne zanieczyszczenie zarówno wód powierzchniowych, jak i podziemnych. Dlatego też, skanalizowanie gminy i budowa nowoczesnych oczyszczalni ścieków to najpilniejsza inwestycja w zakresie infrastruktury technicznej. Realizacja systemu odprowadzania i oczyszczania ścieków, polegającego na systemie zbiorczym kanalizacji sanitarnej grawitacyjnej i tłocznej, a także budowie Przydomowych Oczyszczalni Ścieków (POŚ) w pozostałych miejscowościach umożliwi udostępnienie nowych terenów pod nowe inwestycje, pod budownictwo letniskowe i mieszkaniowe oraz wpłynie na rozwój przedsiębiorczości przy jednoczesnym zabezpieczeniu środowiska przyrodniczego.

II.2.1.7. Gospodarka odpadami

Podstawowym celem planu gospodarki odpadami na lata 2008-2015 jest kontynuacja powszechnego systemu wstępnej segregacji odpadów oraz uruchomienie powiatowego (międzygminnego) Zakładu Zagospodarowania Odpadów³.

W związku z wejściem Polski do struktur państw UE istnieje konieczność spełnienia jej wymagań w zakresie ochrony środowiska, w tym dotyczących gospodarki odpadami. Dyrektywa UE nr 91/156 EEC zabrania od roku 2002 deponowania na składowiskach odpadów nieprzetworzonych (o zawartości substancji organicznych powyżej 5% i kaloryczności powyżej 6000 kJ/kg). Dlatego też, podstawowymi kierunkami działań prowadzonych na terenie gminy Inowłódz będą: zmniejszanie ilości odpadów do wywiezienia poprzez selektywną zbiórkę i zagospodarowanie odpadów oraz stworzenie nowoczesnych zakładów wykorzystujących i unieszkodliwiających odpady. Odpady organiczne powinny być w całości kompostowane. Długość okresu dostosowawczego dla spełnienia przez Polskę wszystkich wymagań UE, dotyczących ochrony środowiska można optymistycznie szacować na 5 do 10 lat. Po tym okresie będziemy musieli spełnić wszystkie wymogi prawa UE, a w tym również wymogi w/w dyrektywy.

Ze względu na źródło powstawania odpadów można je podzielić na:

- odpady komunalne, pochodzące w większości z gospodarstw domowych,
- odpady przemysłowe, pochodzące z procesów technologicznych w przemyśle,
- odpady niebezpieczne powstające w oczyszczalniach ścieków, w sektorze medycznym oraz znajdujące się w strumieniu odpadów komunalnych i gospodarczych (akumulatory, baterie, świetlówki, odpady zawierające azbest itp.).

Podstawową metodą unieszkodliwiania niesegregowanych odpadów komunalnych jest ich gromadzenie w pojemnikach a następnie wywożenie i składowanie na wysypisku zlokalizowanym w Brzustowie. Zarządzającym składowiskiem w Brzustowie jest Zakład Usług Komunalnych w Inowłodzu z siedzibą w Spale. Obecnie składowisko w Inowłodzu jest już nieczynne. Teren składowiska zostanie poddany procesowi rekultywacji oraz monitorowaniu przez okres 30 lat. Powierzchnia wysypiska w Brzustowie w granicach ogrodzenia wynosi 0,356 ha. Niecka ta ulega szybkiemu wypełnianiu z powodu braku selektywnej zbiórki odpadów i wyszczególnienia frakcji surowców wtórnych. Obecnie składowisko obsługuje około 2265 gospodarstw domowych i zakładów produkcyjnych. Rocznie na składowisku w Brzustowie składowane są około 425,57 ton odpadów, są to dane z roku 2007. Są to nie segregowane zmieszane odpady komunalne.

Zagospodarowaniem odpadów z terenu gminy zajmują się firmy wywozowe, które mają zawarte umowy na składowanie odpadów z wysypiskami. Odbiór odpadów odbywa się na podstawie indywidualnych umów spisanych z osobami fizycznymi, podmiotami gospodarczymi, instytucjami funkcjonującymi na terenie gminy. Podpisane umowy z firmami odbierającymi odpady posiada 951 gospodarstw.

Szacunkowe dane wytwarzanych na terenie gminy odpadów są dużo większe niż ilości zbierane z terenu gminy i wywożone na składowiska. W gminach wiejskich część odpadów wytwarzanych w gospodarstwach domowych przeznaczają się na kompost, część jest spalana, a część trafia na „dzikie” wysypiska śmieci. Likwidacja „dzikich wysypisk” jest systematycznie realizowana poprzez usuwanie odpadów na legalne składowisko.

³ Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki odpadami dla Gminy Inowłódz. Str.129.

Odpady komunalne

Głównymi źródłami powstawania odpadów komunalnych są gospodarstwa domowe oraz obiekty infrastruktury takie jak: handel, usługi i rzemiosło, a także targowiska, obiekty turystyczne i przemysłowe.

W wielu gospodarstwach domowych na terenach wiejskich odpady segregowane są z przeznaczeniem na: kompost (odpady kuchenne, z uprawy polowej, przydomowych działek) i do spalania w warunkach domowych (odpady z tworzyw sztucznych, tkaniny, papier itp.).

W grupie odpadów gospodarskich znajdują się również odpady niebezpieczne typu: opakowania po lekach, środki medyczne, opatrunkowe, opakowania i resztki środków chemicznych do ochrony roślin. Ich utylizacja w warunkach domowych ma degradujący wpływ na środowisko. Niewielka część odpadów komunalnych - gospodarskich (puszki, metal, szkło itp.) około 10 - 15% jest wywożona na zbiorowe punkty deponowania.

Głównym sposobem postępowania z odpadami komunalnymi na terenie gminy Inowłódz jest ich składowanie na gminnych składowiskach w Brzustowie, a także na składowisku w gminie Lubochnia. Na terenie w/w składowisk w 2003 roku składowanych było ok. 270 ton odpadów komunalnych. Natomiast w roku 2005 i 2006 wytworzono 392,5 i 323 tony odpadów, z których odpowiednio 309,4 i 313,7 stanowiły odpady z gospodarstw domowych.

Podmiotem obsługującym gospodarkę odpadami na terenie gminy jest Zakład Usług Komunalnych „HAK” z siedzibą w Piotrkowie Trybunalskim (transportujący zebrane od mieszkańców odpady komunalne na składowisko w Brzustowie, które administrowane jest przez Zakład Usług Komunalnych z siedzibą w Spale) oraz firma ALVATER SULO Sp. z o.o. w Warszawie Oddział w Tomaszowie Mazowieckim (odbierająca odpady od mieszkańców i transportująca je na składowisko w Lubochni). Mieszkańcy gminy zobowiązani są do podpisywania umów w zakresie odbioru odpadów komunalnych z jedną z w/w firm.

Na terenie gminy Inowłódz znajduje się jeden punkt skupu złomu zlokalizowany w miejscowości Zakościele 16, Z.P.H.U. „ADMA” Anna Miniak.

Odpady z sektora gospodarczego

Odpady z sektora gospodarczego (przemysłu, rolnictwa, rzemiosła, niektórych usług) stanowią największy strumień wytwarzanych odpadów. W strumieniu odpadów przemysłowych powstają również odpady niebezpieczne.

Na terenie gminy Inowłódz nie ma składowiska odpadów przemysłowych i niebezpiecznych. Firmy składają odpady na terenie własnym, a następnie organizują ich wywóz. Największym wytwórcą odpadów z sektora gospodarczego na terenie gminy jest Zakład Drzewny „FORMAPLAN” w Konewce. Zakład ten wytwarza ok. 1740 Mg odpadów na rok.

Niestety brak jest danych dotyczących ilości wytworzonych odpadów z sektora gospodarczego z terenu całej gminy.

Odpady niebezpieczne

Odpady niebezpieczne są to odpady, które ze względu na swoje pochodzenie, skład chemiczny, biologiczny i inne właściwości stanowią zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzi oraz dla środowiska. Odpady te powstają zarówno w sektorze gospodarczym, jak i komunalnym. Głównymi źródłami i powstawania odpadów niebezpiecznych są: przemysł, działalność usługowa, medyczna i weterynaryjna. Odpady te powstają również w gospodarstwach domowych i szkolnictwie (przeterminowane odczynniki chemiczne).

Obecnie na terenie gminy, jak i całego powiatu tomaszowskiego nie ma instalacji do unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych. Przyczyną tego jest niewielka ilość takich odpadów powstających na terenie gminy i powiatu, która uzasadniałaby potrzebę budowy takich instalacji.

Odpady niebezpieczne powstające w gospodarstwach domowych trafiają ze strumieniem odpadów komunalnych na składowisko komunalne. Zakłady przemysłowe i usługowe składają odpady na własnym terenie, a następnie organizują we własnym zakresie ich wywóz.

Odpady medyczne

Na terenie gminy nie ma instalacji do unieszkodliwiania odpadów medycznych. Odpady z jednostek służby zdrowia są zbierane przez wyspecjalizowaną firmę i wywożone do utylizacji. Odpady medyczne z Ośrodka Zdrowia w Inowłodzu w ilości około 54 kg rocznie odbierane są przez wyspecjalizowaną firmę z przeznaczeniem do ich unieszkodliwienia w spalarni w Bełchatowie. Na terenie gminy praktycznie brak jest gospodarki odpadami. Zdecydowana większość odpadów jest składowana na składowiskach na terenie gminy w Brzustowie oraz na składowisku w Lubochni (Gmina Lubochnia). Na terenie gminy w dwóch miejscowościach – Inowłódz i Konewka ustawiono pojemniki do selektywnej zbiórki odpadów. Odpady nie są jednak poddawane segregacji w gospodarstwach indywidualnych, nie odzyskuje się również surowców wtórnych. Należy jak najszybciej podjąć działania opracowania programu zarządzania odpadami, ich segregacji i odzysku.

II.2.2. Struktura własności nieruchomości

Obszar gminy wynosi blisko 9790 ha. Największy areal gruntów, aż 55% wszystkich gruntów, stanowią grunty Skarbu Państwa. 40% wszystkich gruntów należy do osób fizycznych, a tylko niecałe 2% stanowi własność gminy. 33 ha gruntów należy do Kościoła i związków wyznaniowych a 331 jest we władaniu różnych innych podmiotów. Około 5ha gruntów komunalnych gminy przeznaczono pod zabudowę mieszkaniową, wypoczynkową, przemysłową oraz inną. Powierzchnia gruntów Skarbu Państwa oddana pod użytkowanie wieczyste dla osób fizycznych i prawnych (w tym zabudowę przemysłową i inną) wynosi 10 ha.

Tabela 18. Podział gruntów gminy w ujęciu własnościowym.

Rodzaj własności	Powierzchnia	
	w ha	w %
Osoby fizyczne	3871	40
Skarb Państwa	5369	55
Własność gminy	186	1,9
Kościoły i związki wyznaniowe	33	0,3
Inne	331	3
RAZEM	9790	100

Źródło: Dane własne gminy.

II.2.3. Stan obiektów dziedzictwa kulturowego

Obiekty dziedzictwa kulturowego gminy zostały opisane w punkcie II.1.4. Rys kulturowy. Obiekty te z uwagi na niezadowalający stan oraz dużą wartość kulturową, historyczną a więc i turystyczną wpływającą na atrakcyjność gminy w większości wymagają renowacji. Część z nich jak np. bunkry w Konewce, czy synagoga żydowska znajdują się w rękach prywatnych właścicieli, którzy dbają o ich stan.

Na niewystarczająco zadawalający stan obiektów dziedzictwa kulturowego wpływa m.in.:

- brak pieniędzy na poziomie państwa i samorządu oraz niski poziom życia (dochodów) co powoduje przeznaczanie posiadanych środków na inne cele niż konserwacja zabytków.
- problem w uzyskaniu odpowiedniej jakości materiałów jak i wyłonienia wykonawcy do konserwacji i budowy
- Brak dostatecznej i kompleksowej wiedzy o wartościach dziedzictwa kulturowego, która mogłaby stanowić podstawę do podejmowania decyzji zarówno na poziomie strategicznym, jak i operacyjnym.
- Konieczne są działania zmierzające do rewaloryzacji zasobu dziedzictwa kulturowego oraz działania przeciwdziałające degradacji wartościowych historycznych struktur przestrzennych oraz wartościowych historycznych obiektów

Jednak Samorząd Gminy na miarę możliwości finansowych stara się na bieżąco przeprowadzać mniejsze inwestycje o charakterze renowacyjnym w tym zakresie. I tak w 2004 r. zakończono prace remontowe wzgórza i kościółka św. Idziego. U podnóża góry utworzono parking.

Bardzo istotnym obiektem dziedzictwa kulturowego gminy są ruiny zamku w Inowłodzu zbudowanego przez Kazimierza Wielkiego w latach 1352-1370. Do czasów współczesnych zachowały się odslonięte w latach 80-ych i częściowo uczytelnione przy zastosowaniu miejscowego piaskowca szczątki w postaci pełnego obwodu ścian zewnętrznych o wysokości do dwóch-trzech metrów, fragmentów podziałów wewnętrznych i fundamentów ośmiobocznej wieży, przy czym część pomieszczeń jest dziś całkowicie zasypana ziemią.

W 2005 roku na „Przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dotyczącej rozbudowy, adaptacji i częściowej rekonstrukcji ruin zamku obronnego Kazimierza Wielkiego w Gminie Inowłódz” Gmina uzyskała dotację (w wysokości 90 000 tys.zł) z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W 2007 roku na I etap zadania p.n. „Rozbudowa, adaptacja i częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w miejscowości Inowłódz” Gmina Inowłódz ponownie pozyskała środki (w wysokości 200 000 zł) z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W kolejnym etapie inwestycji przewidziano:

- nadbudowę ścian przedbramia do wysokości zabezpieczającej wejście do zamku,
- konserwacja oraz drobne uzupełnienia relikwów wieży, utrwalające czytelną część form przestrzennych zachowanego układu bramy oraz odtworzenie odcinków ościeży i odcinkowego łuku nad otworem dawnej bramy w południowym licu wieży,
- odbudowę dolnej części gabarytu ośmiobocznej części wieży,
- wykonanie stropów żelbetonowych nad pomieszczeniami V i VIII,
- odtworzenie zejść do piwnic,
- fragmentaryczna nadbudowa zachowanych ścian dziedzińca,
- wykonanie żelbetonowych słupów płytowych nad pomieszczeniami wysokiego parteru,
- ukształtowanie sylwetek korony murów obwodowych z fragmentaryczną nadbudową wybranych elementów ścian,
- ukształtowanie poziomów pomieszczeń w przyziemiu i na wysokim parterze oraz poziomów dziedzińca,
- ukształtowanie tarasów widokowych nad pomieszczeniami,
- ukształtowanie stropodachu w formie zielonych dachów nad pomieszczeniami.

Ww. prace służyć będą ochronie i zachowaniu materialnego dziedzictwa kulturowego a tym samym nastąpi udostępnienie zabytku na cele publiczne.

W roku 2008 dwukrotnie złożono wniosek o dofinansowanie inwestycji „Rozbudowa, adaptacja i częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu – II etap (wieża i fragmentaryczna część wschodnia)”. (Mimo pozytywnej oceny formalnej, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego nie wyłoniło dalszego etapu zadania do dofinansowania)

II.2.4. Uwarunkowania ochrony środowiska naturalnego

Duża, zalesiona część gminy znajduje się w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego. Ponadto na terenie gminy znajdują się 3 rezerваты przyrody (Konewka, Żądłowice i Spała), park historyczny w Spale, liczne pomniki przyrody i użytki ekologiczne. Cała gmina Inowłódz włączona została do Piliczańsko-Radomszczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. System, który tworzą obszary chronione w gminie Inowłódz oraz w całym powiecie tomaszowskim włączony jest do krajowej sieci ekologicznej ECONET oraz sieci ekologicznej Natura 2000 - systemu ochrony wybranych elementów przyrody, najważniejszych z punktu widzenia całej Europy. Ostoje sieci Natura 2000 na terenie powiatu to: Lasy Spalskie, Dolina Pilicy, Bunkry w Konewce oraz rezerwat przyrody Niebieskie Źródła.

Ponadto w zakresie rozwijania systemu obszarów chronionych, na terenie gminy projektuje się, m.in. następujące nowe formy ochrony przyrody:

- liczne pomniki przyrody (pojedyncze drzewa i źródła pulsujące) oraz rezerваты przyrody:
 - „Inowłódz”- rezerwat florystyczno – krajobrazowy;
- stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej: „Kopalnia Inowłódz” i „Inowłódz”;
 - zespoły przyrodniczo- krajobrazowe: „Dolina Strugi (Liciażny)”, „Dolina Słomianki Giełzówki”, „Małkowy Parów”, „Kolonja Brzustów”, „Stara Wieś” i „Dolina Strugi (Liciażny)” - fragment
 - użytki ekologiczne: „Spała” i „Konewka”.

Stan środowiska leśnego ulega przemianom wskutek prowadzenia działalności przemysłowej i urbanizacji, co prowadzi do zagrożenia zdrowotnego drzewostanów. Warunki atmosferyczne panujące w ostatnich latach (zwłaszcza długotrwałe susze, ostre zimy i kłęski huraganowe) jak również pożary wpływają destabilizacyjnie na drzewostany leśne.

Zagrożenia dla środowiska występujące na terenie gminy mają swoje źródła w działalności człowieka. Zagrożenia pochodzenia naturalnego (wichury, opady nawałne, powodzie) nie występują z częstotliwością wymagającą podjęcia specjalnych działań zapobiegawczych. Na terenie gminy prawdopodobieństwo wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia dla środowiska naturalnego wiąże się przede wszystkim z możliwością awarii w transporcie drogowym (szczególnie drogą krajową nr 48) oraz kolejowym. Awaryjne i katastrofy w transporcie mogą spowodować wydostanie się na zewnątrz substancji toksycznych i niebezpiecznych o właściwościach palnych i wybuchowych (przewóz amoniaku, kwasów, chloru, dwutlenku siarki, gazów płynnych, etyliny, olejów opałowych i napędowych). Na terenie gminy znajduje się stacja paliw płynnych i gazowych, która stwarza również zagrożenie dla środowiska.

Analiza stanu środowiska w gminie Inowłódz oraz wnioski wynikające z cyklu spotkań warsztatowych organizowanych w ramach prac nad Gminnym Programem Ochrony Środowiska umożliwiły sformułowanie Celów Strategicznych (głównych) gminy:

Cel strategiczny I - Inowłódz – gmina ekologiczna

Cel strategiczny II - Rozwój bazy turystyczno-rekreacyjnej i rolnictwa oparty na walorach przyrodniczych gminy

Osiągnięcie pierwszego celu strategicznego warunkowane jest realizacją celów operacyjnych, które zdefiniowano następująco:

- wysoka świadomość ekologiczna społeczeństwa
- zmniejszenie zagrożeń wpływających na czystość powietrza
- poprawa stanu czystości wód powierzchniowych
- sprawny system zbierania i unieszkodliwiania odpadów
- komunikacja drogowa - zmniejszenie zagrożeń dla środowiska

Drugi cel wymaga działań w sferze gospodarki leśnej i gospodarki wodnej oraz ochrony istniejących ekosystemów. Działania chroniące przyrodę mają na celu zachowanie zasobów przyrodniczych w jak najlepszym stanie oraz umożliwienie korzystania z terenów o wysokich walorach przyrodniczych bez pogarszania ich stanu. Zwiększenie walorów przyrodniczych będzie miało wpływ na atrakcyjność turystyczną i rekreacyjną (rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki). Do osiągnięcia tego celu należy zdefiniować cele operacyjne:

- racjonalna gospodarka leśna i wodna – ochrona istniejących zasobów
- gospodarka zgodna z ekologią
- rozwój turystyki i rekreacji
- rozwój nowoczesnego rolnictwa i przetwórstwa rolno-spożywczego

W ramach prac nad Gminnym Programem Ochrony Środowiska i Gminnym Planem Gospodarki Odpadami przeprowadzono szereg spotkań i konsultacji, na podstawie których opracowano przeprowadzoną analizę SWOT w sferze ekologicznej dla gminy Inowłódz i wyznaczono główne zadania w zakresie ochrony środowiska. Należą do nich w ramach:

*** ochrony przyrody**

zadania bieżące:

- likwidacja „dzikich wysypisk”,
- podnoszenie świadomości ekologicznej,
- opracowanie programu zagospodarowania terenów wokół rzeki,

zadania perspektywiczne:

- wdrażanie programu zagospodarowania terenu wokół rzeki,
- pozyskiwanie środków finansowych na konserwację i ekspozycję zabytków przyrody,
- wykorzystanie walorów przyrodniczych dla rozwoju agroturystyki,
- tworzenie ścieżek rowerowych,

*** ochrony powietrza**

zadania bieżące:

- edukacja ekologiczna (wylimitowanie spalania toksycznych odpadów w domowych piecach),
- popularyzacja termomodernizacji budynków i ekologicznego ogrzewania,

zadania perspektywiczne:

- gazyfikacja obszaru gminy,
- termomodernizacja budynków,
- zmiana systemów ogrzewania z węglowego na ekologiczne,

*** ochrony wód**

zadania bieżące:

- dalsza modernizacja sieci wodociągowej,
- likwidacja nieuszczelnionych szamb,
- dbałość o czystość i zagospodarowanie terenów położonych wzdłuż rzeki,

zadania perspektywiczne:

- budowa sieci kanalizacyjnych na obszarze całej gminy,
- budowa oczyszczalni ścieków,
- budowa przydomowych oczyszczalni ścieków,

*** gospodarki odpadami**

zadania bieżące:

- budowa składowiska odpadów,
- wprowadzenie sprawnie działającej selektywnej zbiórki odpadów,
- edukacja ekologiczna (likwidacja „dzikich wysypisk”),
- podnoszenie świadomości społecznej o konieczności segregacji odpadów,

zadania perspektywiczne:

- docelowe rozwiązanie problemu zbierania i unieszkodliwiania odpadów komunalnych
- rozwój recyklingu,

*** zmniejszenie hałasu**

zadania bieżące:

- poprawa stanu nawierzchni dróg,

zadania perspektywiczne:

- budowa obwodnicy,

*** zmniejszenie zagrożeń komunikacyjnych**

zadania bieżące:

- poprawa stanu nawierzchni dróg,
- budowa chodników, ścieżek rowerowych,

zadania perspektywiczne:

- budowa dróg dojazdowych do pól i lasów,
- budowa obwodnicy,
- zwiększenie bezpieczeństwa ruchu pieszych przy trasach szybkiego ruchu,
-

Środowisko przyrodnicze i leśne - różnorodność biologiczna

Stan środowiska gminy Inowłódz oraz całego powiatu tomaszowskiego oraz jego zasobów przyrodniczych uzależniony jest przede wszystkim od różnorodnej działalności człowieka i w ciągu wielu lat ucierpiał wskutek zanieczyszczenia środowiska (gleb, wód, powietrza), rozwoju struktur zurbanizowanych i sieci dróg transportowych, nadmiernej ekspansji rolnictwa i wprowadzania monokultur sosnowych z jednej strony oraz wylesiania krajobrazu z drugiej. Usuwanie z lasów próchniejącego drewna przyczyniło się do wygięcia pewnych gatunków owadów leśnych. Dyrekcja Lasów Państwowych szacuje, że znaczący odsetek lasów (około 40% ogólnej powierzchni lasów powiatu tomaszowskiego) stanowią drzewostany uszkodzone w wyniku zanieczyszczenia powietrza. Straty różnorodności biologicznej wynikają z osuszania torfowisk i zmian w zagospodarowaniu dolin rzecznych, np. zanik niektórych zbiorowisk, w tym łąk wilgotnych i zmiennowilgotnych związany jest z zaniechaniem tradycyjnego ekstensywnego rolnictwa. Postępujące osuszanie i zmiany klimatu (zmniejszanie się ilości opadu atmosferycznego) sprawiają, że na coraz większych obszarach występuje stopowienie krajobrazu. Jest to związane również z niedostateczną retencją wód, przy równocześnie rosnącym zapotrzebowaniu na wodę w gospodarce komunalnej i rolnictwie. Następstwem tego jest wzmożona erozja wietrzna gleb użytkowanych rolniczo. Lepsze wykorzystanie gruntów ornych oraz zmian środowiska spowodowanych gospodarką zmienia charakter siedlisk rolniczych i powoduje gwałtowny spadek liczebności wielu gatunków i zaniku niektórych populacji lokalnych zwierząt. W ich miejsce pojawiają się gatunki nowe, często przywiezione przez człowieka i zadomawiające się w nowych siedliskach. Wypierają one często rodzime gatunki. Najbardziej zagrożone

gatunki fauny to gatunki siedliskowo i pokarmowo wyspecjalizowane, nie mające większych zdolności adaptacji lub też gatunki interesujące ze względów ekonomicznych, tj. duże ssaki. Najbardziej zagrożone zwierzęta to ptaki drapieżne – krogulec i cietrzew. Całkowicie wyginął sokół wędrowny. Również budownictwo rekreacyjne lokalizowane na obrzeżach lasów i krawędziach dolin rzek tworzy barierę dla przemieszczania się zwierząt między siedliskami, tworząc niebezpieczne dla życia zwierząt pułapki lub zmieniając trasy migracyjne. Istotnym problemem, który zagraża faunie województwa, jest nielegalny odłów ryb, ptaków i innych zwierząt. Przyczynia się on do zmniejszenia populacji pewnych gatunków, a jednocześnie zakłóca stosunki panujące w ekosystemach. Degradacji ulega fauna bezkręgowca, która związana jest silnie ze specyficzną szatą roślinną i mikroklimatem. Najbardziej zagrożone są gatunki związane z torfowiskami wysokimi i murawami kserotermicznymi. Dodatkowa dewastacja środowiska, występująca na terenie powiatu wynika z niekontrolowanego deponowania odpadów w lasach, odkrywkach i w otwartym krajobrazie⁴.

Zagrożenia środowiska naturalnego

Zagrożenia dla środowiska występujące na terenie gminy mają swoje źródła w działalności człowieka. Zagrożenia pochodzenia naturalnego (wichury, opady nawałne, powodzie) nie występują z częstotliwością wymagającą podjęcia specjalnych działań zapobiegawczych. Z uwagi na specyficzne położenie gminy – w dolinie Pilicy i jej dopływów – tereny położone bliżej koryt rzek (użytki rolne, posesje) okresowo mogą ulegać podtopieniu w skutek powodzi.

Na terenie gminy prawdopodobieństwo wystąpienia nadzwyczajnego zagrożenia dla środowiska naturalnego wiąże się przede wszystkim z możliwością awarii w transporcie drogowym (szczególnie drogą krajową nr 48) oraz kolejowym. Wówczas prócz klasycznych składników (toksycznych związków ołowiowych, manganu, dwutlenku siarki, dwutlenku azotu, sadzy w pyłe opadowym) może dojść do wydostania się na zewnątrz wielu bardzo niebezpiecznych i toksycznych substancji o właściwościach palnych i wybuchowych (przewóz amoniaku, kwasów, chloru, gazów płynnych, etylenu, olejów opałowych i napędowych). Na terenie gminy znajduje się stacja paliw płynnych i gazowych, która stwarza również zagrożenie dla środowiska.

Innymi bardzo groźnymi czynnikami zanieczyszczającymi środowisko naturalne prócz emisji spalin pochodzącej z ruchu samochodowego, są przede wszystkim spalanie węgla i innych odpadów w piecach i kotłowniach domowych oraz w kotłowniach lokalnych instytucji opalanych węglem.

W ochronie środowiska naturalnego obok realizacji różnorodnych inwestycji związanych z poprawą stanu ekologicznego duże znaczenie ma również respektowanie przyjętych zasad gospodarowania na obszarach chronionego krajobrazu, utrzymanie czystości rowów melioracyjnych, wód rzek i potoków, lasów, likwidacja źródeł zanieczyszczenia powietrza przez miejscowe kotłownie oraz poprawa estetyki i ogólnego wyglądu obejść gospodarstw domowych i nieruchomości użyteczności publicznej.

Stan czystości wód podziemnych i powierzchniowych

Wody podziemne i powierzchniowe stanowią jeden z elementów naturalnego obiegu wody w przyrodzie. Wody podziemne mają duże znaczenie jako źródła zaopatrzenia ludzi w wodę pitną. Natomiast wody powierzchniowe płynące i stojące mają duże znaczenie jako źródło zaopatrzenia rolnictwa i ludności w wodę użytkową. Są one też wykorzystywane do celów rekreacyjnych. Działalność gospodarcza człowieka może stwarzać zagrożenie dla ich jakości. Podstawowymi źródłami zanieczyszczeń wód podziemnych i powierzchniowych są:

⁴ Program Ochrony Środowiska Powiatu Tomaszowskiego (Mazowieckiego), 2004r. s.28.

- zrzuty ścieków z jednostek wiejskich, gdzie budowa wodociągów wyprzedziła budowę sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków,
- ścieki deszczowe spływające z terenów komunikacyjnych, placów utwardzanych i stacji paliw,
- spływy z terenów rolniczych (stosowane w nadmiarze nawozy sztuczne, środki ochrony roślin, nawozy naturalne-obornik, gnojowica),
- nieszczelne zbiorniki bezodpływowe na nieczystości płynne, nielegalnie wykorzystywanie nieeksploatowanych studni jako szamb powodujące bezpośrednie zanieczyszczenie całych poziomów wodonośnych.

Obszar gminy położony jest w dorzeczu środkowej Pilicy. Pozostałymi rzekami na terenie gminy są: Gać, Słomianka z Giełzówką, Cetynka i Struga. Teren całej gminy Inowłódz położony jest w obszarze szczególnej ochrony Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Zbiornik Opoczno” nr 410.

Największym zagrożeniem dla stanu sanitarnego wód podziemnych i powierzchniowych jest nieuporządkowana gospodarka ściekowa, czyli brak pełnego systemu kanalizacji i oczyszczalni ścieków, nieszczelne szamba, „dzikie” wysypiska, składowisko odpadów w miejscowościach Brzustów i Inowłódz, chemizacja rolnictwa oraz emisje gazów pochodzące z motoryzacji.

Wody podziemne

Na terenie gminy występują 3 poziomy wodonośne: górnourajski, kredowy i czwartorzędowy. Źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb pitno-gospodarskich jest pierwszy poziom wodonośny, który tworzą utwory czwartorzędowe, jurajskie i w małym stopniu kredowe. Obszar gminy położony jest w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych „Zbiornik Opoczno” nr 410. Na terenie gminy nie występują strefy najwyższej (ONO) i wysokiej ochrony (OWO). Ochrona wód podziemnych na terenie gminy wynika z istniejących i obowiązujących przepisów prawa rzeczowego. Bezpośrednie strefy ochronne ujęć wody znajdują się w granicach działek 20x20 m, zaś pośrednią strefę ochrony ma jedynie ujęcie w Teofilowie i wynosi ona $R=115$ m, pozostałe strefy przyjmuje się w granicach występowania lokalnych lejów depresyjnych od ujęć wody.

Na terenie gminy Inowłódz prowadzone są badania zwykłych wód podziemnych, mające na celu obserwację zmian chemizmu wód podziemnych, sygnalizowanie zagrożeń oraz wspomaganie działań zmierzających do ograniczenia wpływu czynników antropogenicznych.

Klasyfikacji jakości wód podziemnych dla potrzeb monitoringu dokonano wg zaleceń GIOŚ:

- Klasa Ia – wody najwyższej jakości bez przekroczeń dopuszczalnych wskaźników zanieczyszczeń, nadających się do celów pitnych bez uzdatniania,
- Klasa Ib - wody wysokiej jakości, nieznacznie zanieczyszczone o naturalnym chemizmie, odpowiadających wodom do celów pitnych i gospodarczych wymagających prostego uzdatniania,
- Klasa II - wody średniej jakości o naturalnym chemizmie, jak i zmienionych antropogenicznie, wymagających złożonego uzdatniania,
- Klasa III - wody niskiej jakości, w których cechy fizyczne i zawartość głównych wskaźników zanieczyszczeń, znacznie przekraczają normy obowiązujące dla wód pitnych.

O klasyfikacji wód decydowały wskaźniki toksyczne, w tym głównie azot azotanowy i azotynowy, metale ciężkie oraz wskaźniki z grupy nietoksycznych (azot amonowy, żelazo, siarczany, twardość ogólna itp.). W ramach monitoringu krajowego na terenie gminy

wykonano badania wód podziemnych w punkcie obserwacyjno-pomiarowym – w ujęciu wody w Brzustowie, których wyniki prezentuje poniższe zestawienie.

Tabela 19. Wyniki z krajowego monitoringu wód podziemnych w gminie Inowłódz za rok 2001 i 2002.

Punkt obserwacyjno-pomiarowy	2001	2002
Ujęcie wody w Brzustowie	Ib	II

Źródło: Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Inowłódz.

W 2002 roku wody w ujęciu wody w miejscowości Brzustów zaklasyfikowano do II klasy czystości, czyli wody średniej jakości, wymagające złożonego uzdatniania.

W ramach monitoringu regionalnego na terenie gminy Inowłódz wykonano badania wód podziemnych w punkcie obserwacyjno-pomiarowym - w ujęciu wody w Spale w byłym Ośrodku Wczasowym „ZZPC Opoczno”.

Tabela 20. Wyniki z regionalnego monitoringu wód podziemnych w gminie Inowłódz za lata 2000-2002

Punkt pomiarowo – kontrolny	2000	2001	2002
Ujęcie w Spale – Ośrodek Wczasowy „ZZPC Opoczno”	Ib	III	II

Źródło: Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Inowłódz.

W 2002 roku wody w ujęciu Ośrodka Wczasowego „ZZPC Opoczno” w Spale zaklasyfikowano jako II klasa (wody średniej jakości, wymagające złożonego uzdatniania). Stan czystości wód podziemnych w w/w ujęciu w porównaniu do i 2001 roku (III klasa czystości – wody niskiej jakości) uległ polepszeniu.

Tabela 21. Wyniki z regionalnego monitoringu wód podziemnych w gminie Inowłódz za lata 2004-2006

Punkt pomiarowo – kontrolny	2004	2005	2006
Ujęcie w Spale – Ośrodek Wczasowy „ZZPC Opoczno”	III żelazo- 4,58 mg Fe/l, mangan- 0,212 mg Mn/l	III żelazo- 1,55 mg Fe/l	III żelazo- 1,22 mg Fe/l, fosforany- 0,23 mg PO ₄ /l

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska: monitoring wód podziemnych.

W roku 2006 ze studni w Ośrodku Wczasowym „Tur” w Spale pobrano do badania próbki wody górnourajskiej, które zakwalifikowano do III klasy czystości, czyli wód zadowalającej jakości. O klasie jakości zadecydowała obecność żelaza oraz fosforanów.

Wody powierzchniowe

Cała część gminy należy do zlewni Pilicy oraz jej dopływów: Gaci, Słomianki z Giełzówką, Cetynki i Strugi. Poza tymi rzekami na obszarze gminy występują także niewielkie bezimienne stałe cieki. Na terenie gminy, na rzece Gać wskutek piętrzeń powstało kilka zbiorników retencyjnych. Zgromadzona w nich woda wykorzystywana jest w celach przeciwpożarowych.

Jakość wód płynących należy generalnie ocenić jako złą. Niezadowalający stan sanitarny wód płynących spowodowany jest głównie odprowadzaniem nieoczyszczonych ścieków z gospodarstw domowych poprzez nieuszczelne zbiorniki bezodpływowe oraz brak kanalizacji. Zanieczyszczenie powodują także spływy obszarowe. W gminie Inowłódz przeważają tereny równinne. Dla tak ukształtowanej powierzchni zgodnie z badaniami IMGW, Instytut Ekologii PAN, oszacował wielkość spływu powierzchniowego:

- dla gruntów ornych 10 -15 kg N całk /ha rok i 0,4 - 0,7 kg P całk /ha rok,
- dla zielonych użytków rolnych 8 -10 kg N całk /ha rok i 0,3 - 0,5 kg P całk /ha rok,
- dla lasów 5-6 kg N całk /ha rok i 0,1-0,2 kg P całk /ha rok

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Z raportu GIOŚ wynika, że ponad 50% ładunku azotu ogólnego i ponad 25% fosforu ogólnego wprowadzanych jest do wód powierzchniowych.

Na terenie gminy pomiary czystości rzek prowadzone są w przypadku rzeki Pilicy (w punkcie kontrolno-pomiarowym w Spale i Inowłodzu) oraz rzeki Gać (w punkcie kontrolno-pomiarowym w Spale). W roku 2006 badania wód powierzchniowych i ich ocena wykonywane były w czterech częściowo się pokrywających i uzupełniających sieciach monitoringowych:

- w sieci monitoringu diagnostycznego,
- w sieci monitoringu wód powierzchniowych wykorzystywanych do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- w sieci monitoringu wód przeznaczonych do bytowania ryb karpiowatych w warunkach naturalnych,
- w sieci monitoringu wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych i wód podatnych na eutrofizację.

Wyniki monitoringu zawierają poniższe tabele.

Tabela 22. Ocena rzek na terenie gminy Inowłódz na tle powiatu tomaszowskiego w 2006r.

Nr pp k.	Nazwa rzeki	Lokalizacja punktu pomiarowego (miejscowość/km biegu rzeki)	Klasyfikacja wód w skali I -V	Przydatność wód do bytowania ryb karpiowatych w warunkach naturalnych	Przydatność wód do celów pitnych	Wskaźniki eutrofizacji
1.	Pilica	Smardzewice/km136,3	III	nieprzydatne	A ₃	w normie
2.	Pilica	Brzustówka/km130,4	III	nieprzydatne	nie dotyczy	w normie
3.	Pilica	Tomaszów Maz/km128,4	III	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
4.	Pilica	Spała/km119,4	III	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
5.	Pilica	Inowłódz/km111,1	III	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
6.	Wolbórka	Tomaszów Maz./km1,5	IV	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
7.	Moszczanka	Godaszewice/km1,0	V	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
8.	Czarna Bielina	Tomaszów Maz./km0,8	III	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
9.	Luboczanka	Luboszewy/km3,2	IV	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
10.	Piasecznica	Ujazd/km9,8	IV	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy
11.	Gać	Spała/km0,2	IV	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
12.	Lubocza	Lubocz/km4,1	IV	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
13.	Krzemionka	Strzemieszna/km14,2	IV	nieprzydatne	nie dotyczy	nie dotyczy

Źródło: Informacja o stanie środowiska na terenie powiatu tomaszowskiego w roku 2006. str.9.

Tabela 23. Wykaz wskaźników decydujących o klasyfikacji rzek w zlewni Pilicy w latach 2004-2006.

Rzeka/ Nazwa ppk/ Nr ppk	Wskaźnik decydujący o klasie	Jednostka	Stężenie			klasa czystości
			min.	max.	średnie	
ROK 2004						
Pilica/ Spała/ P 5	barwa	mg Pt/l	10	30	20	III
	tlen rozpuszczony	mg O ₂ /l	5,1	9,1	6,8	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	4,48	8,77	5,93	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	13	32,5	22,2	
	azot Kjeldahla	mg N/l	0,28	1,10	0,7	
	Azotany	mg NO ₃ /l	1,2	15,95	6,74	
	Saprob. fitoplanktonu	Indeks	2	2	2	
	Saprobowość peryfitonu	Indeks	1,80	2,1	1,93	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100ml	60	24000	3172	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100ml	130	24000	4156	
Pilica/Inowłódz/KP 5	barwa	mg Pt/l	10	30	20	III
	tlen rozpuszczony	mg O ₂ /l	5,2	8,4	6,8	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	3,39	7,58	5,21	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	13,4	34,5	22,4	
	Saprob. fitoplanktonu	Indeks	1,8	1,8	1,8	
	Saprobowość peryfitonu	Indeks	1,7	2	1,85	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100ml	230	2400	1171	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100ml	230	7000	2210	
Gać/ Spała/ P 31	barwa	mg Pt/l	10	50	23	III
	BZT ₅	mg O ₂ /l	0,6	5,6	3,1	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	2,84	8,94	5,6	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	10	35,5	19,6	
	Ogólny węgiel organiczny	mg C/l	3,12	11,82	5,93	
	azot Kjeldahla	mg N/l	0,27	1,2	0,69	
	fosforany	mg PO ₄ /l	0,13	0,54	0,34	
	Saprob. fitoplanktonu	Indeks	2	2	2	
	Saprobowość peryfitonu	Indeks	170	2,2	2	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100 ml	500	70000	18692	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100 ml	600	240000	34808	
	ROK 2005					
Pilica/ Spała/ P 5	barwa	mg Pt/l	10	30	19	III
	tlen rozpuszczony	mg O ₂ /l	4,6	11,6	7,2	
	BZT ₅	mg O ₂ /l	0,6	7,7	2,4	

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	14,7	35	25,9	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100ml	230	24000	3794	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100ml	620	24000	8206	
Pilica/Inowłódz/KP 5	barwa	mg Pt/l	10	30	18	III
	tlen rozpuszczony	mg O ₂ /l	4,7	11,6	7,3	
	BZT ₅	mg O ₂ /l	0,7	4,8	1,9	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	4,01	9,27	6,01	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	13,2	33,5	24,9	
	azotyny	Indeks	0,036	0,167	0,076	
	Saprobowość peryfitonu	Indeks	1,8	2,4	2,08	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100ml	230	24000	3101	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100ml	290	24000	7768	
Gać/ Spała/ P 31	barwa	mg Pt/l	10	40	20	III
	BZT ₅	mg O ₂ /l	1,5	4,2	3	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	3,01	10,48	5,31	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	12,9	27	20,4	
	Ogólny węgiel organiczny	Mg C/l	3,42	11,01	5,94	
	amoniak	mg NH ₄ /l	0,04	1,29	0,46	
	azot Kjeldahla	mg N/l	0,25	1,7	0,89	
	azotyny	Mg NO ₂ /l	0,02	0,197	0,076	
	fosforany	mg PO ₄ /l	0,14	0,71	0,38	
	Saprobowość peryfitonu	Indeks	1,9	2,6	2,4	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100 ml	600	700 000	160746	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100 ml	2300	2400 000	332046	
	ROK 2006					
Pilica/ Spała/ P 5	barwa	mg Pt/l	10	40	17	III
	BZT ₅	mg O ₂ /l	1,1	5,8	3,1	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	3,14	11,6	5,92	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	19	37,5	25,6	
	azot Kjeldahla	mg N/l	0,3	2,2	0,95	
	azotyny	mg NO ₂ /l	2,43	27,43	7,22	
	Azotany	mg NO ₃ /l	0,039	0,135	0,075	
	Azot ogólny	Mg N/l	1,25	7	2,6	
	żelazo	Mg Fe/l	0,044	0,359	0,148	
	Oleje mineralne	Mg/l	0,15	0,15	0,15	
	Saprob. fitoplanktonu	Indeks	1,7	1,8	1,78	

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowódz na lata 2009-2013

	Saprobowość peryfitonu	Indeks	1,7	2,1	1,9	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100ml	60	24000	3988	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100ml	230	24000	9848	
Pilica/Inowódz/KP 5	zapach	krotność	2	4	2,7	III
	barwa	mg Pt/l	10	40	17	
	BZT ₅	mg O ₂ /l	1	6,8	3	
	ChZT-Mn	mg O ₂ /l	3,12	11,12	5,67	
	azot Kjeldahla	mg N/l	0,36	1,2	0,75	
	ChZT-Cr	mg O ₂ /l	14,6	39	26,1	
	Zasadowość ogólna	mg CaCO ₃ /l	78	195,3	160,3	
	Oleje mineralne	Mg/l	0,18	0,18	0,18	
	Saprob. fitoplanktonu	Indeks	1,6	1,9	1,78	
	Saprobowość peryfitonu	Indeks	1,6	2,3	2	
	l.bakt.gr.coli typu kałowego	NPL/100ml	230	24000	3419	
	Liczba bakterii grupy coli	NPL/100ml	230	24000	7139	
	Gać/ Spała/ P 31	barwa	mg Pt/l	10	30	
BZT ₅		mg O ₂ /l	1	6,3	3,9	
ChZT-Cr		mg O ₂ /l	15,8	36	23,3	
azot Kjeldahla		mg N/l	0,33	3,4	1,19	
fosforany		mg PO ₄ /l	0,1	1,05	0,46	
Saprob. fitoplanktonu		Indeks	1,7	2,6	2,08	
Saprobowość peryfitonu		Indeks	1,9	2,9	2,27	
l.bakt.gr.coli typu kałowego		NPL/100 ml	50	240000	33181	
Liczba bakterii grupy coli		NPL/100 ml	230	240000	56836	

Źródło: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska: Monitoring rzek i zbiorników zaporowych. www.wios.lodz.pl

Przepływając przez teren gminy, Pilica badana była w 2 punktach pomiarowych poniżej Zbiornika Sulejowskiego: w Spale (km 119,4), i w Inowłodzu (km 111,1). W tych punktach wody Pilicy kwalifikowały się do III klasy, czyli wód zadowalającej jakości. Zdarzały się jednak przekroczenia norm III klasy dla takich wskaźników, jak: barwa, CHZT-Cr, azot Kjeldahla i ogólny węgiel organiczny, a od ppk Spała (po zrzucie ścieków z Oczyszczalni Miejskiej w Tomaszowie Mazowieckim) zanotowano również niezadowalający stan sanitarny rzeki (pogorszenie wskaźników bakteriologicznych). W obu ww punktach pomiarowych wartości liczby bakterii coli fekalnych i ogólnej liczby bakterii coli przyjmowały wartość klasy IV. W porównaniu do roku 2005 nastąpiła poprawa jakości wód w ppk Spała z klasy IV do III.

Pomiary czystości wód prowadzono również na rzece Gać, która jest lewobrzeżnym dopływem Pilicy, do której uchodzi w km 118,2. W kontrolowanym na terenie powiatu tomaszowskiego punkcie pomiarowym Spała (km 0,2) wody rzeki były niezadowalającej jakości (klasa IV), o czym zdecydowało 9 wskaźników tj.18% badanych (barwa, BZT₅,

CHZT-Cr, azot Kjeldahla, fosforany, indeks saprobowości fitoplanktonu, indeks saprobowości peryfitonu, liczba bakterii grupy coli i liczba bakterii grupy coli typu kałowego), przy czym dwa ostatnie wskaźniki odpowiadały nawet klasie V. Na stan czystości rzeki Gaci oddziałują między innymi ścieki z Ośrodka Przygotowań Olimpijskich w Spale, z Gminnej Oczyszczalni Ścieków w Spale, z Zakładu „Formaplan Polska” Sp. z o.o. (dawne Zakłady Przemysłu Drzewnego „Drewkon”) w Konewce k/Spały oraz z ośrodków wypoczynkowych (między innymi z Ośrodka Wczasowego „Zacisze”). Badania rzeki Gać pod kątem przydatności jej wód do bytowania ryb karpiowatych w warunkach naturalnych nie były prowadzone.

Stan czystości powietrza

Czystość powietrza jest czynnikiem decydującym o jakości środowiska, w którym żyjemy, a także w znacznym stopniu wpływającym na poziom życia ludzi. Zanieczyszczenie powietrza jest to wprowadzanie do powietrza substancji stałych, ciekłych i gazowych w ilościach, które powodują w konsekwencji niekorzystne zmiany w wodach, glebie, przyrodzie i mogą ujemnie wpłynąć na zdrowie ludzi. Głównym zagrożeniem dla powietrza atmosferycznego jest wysokie stężenie pyłu zawieszonego BS przekraczające wartość dopuszczalną powiększoną o margines tolerancji ustalony na 2002 rok z częstością znacznie wyższą od dozwolonej.

Na terenie gminy Inowłódz nie ma punktów pomiarowych dla zanieczyszczeń powietrza. Zlokalizowane najbliższe stanowiska pomiarowe znajdują się w Tomaszowie Mazowieckim, przy ul. Św. Antoniego 24 i ul. Koplina 1 oraz w Opocznie przy Pl. Kościuszki 9. Analiza pomiarów stężeń zanieczyszczeń gazowych (dwutlenku siarki i dwutlenku azotu) oraz opadów pyłu dokonana w tych ośrodkach pokazuje, że uzyskane wyniki nie przekraczają dopuszczalnych norm. Średnioroczne stężenia pyłu zawieszonego PM₁₀ we wszystkich punktach znacznie przekraczały dopuszczalne stężenie wynoszące 44,8 µg/m³. Stężenia pyłu zawieszonego charakteryzują się wyraźną zmiennością sezonową; w okresie grzewczym stężenia były wyższe, w okresie letnim – niższe.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza na terenie gminy Inowłódz są:

- Emisje punktowe niskie (gospodarstwa domowe ogrzewane są z własnych pieców lub kotłowni węglowych),
- Emisja komunikacyjna liniowa (podstawowym źródłem zanieczyszczeń, ze względu na znaczne natężenie ruchu są pojazdy przemieszczające się drogą krajową nr 48),
- Emisja powierzchniowa (składowisko odpadów w miejscowości Brzustów).

Wykaz obiektów mogących pogorszyć stan środowiska:

- Droga krajowa nr 48
- Droga wojewódzka nr 726
- Drogi powiatowe
- Droga kolejowa
- Składowisko komunalne w miejscowości Brzustów
- Stacja benzynowa i LPG w Spale
- Kopalnia surowców mineralnych
- Tartaki
- Stolarnie
- Piekarnia
- Fermy drobiu
- Kotłownie w budynkach użyteczności publicznej
- Kotłownie w gospodarstwach domowych

Strefa powiatu tomaszowskiego została umieszczona – zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 06.06.2002 – w następujących klasach⁵:

- Ze względu na ochronę zdrowia:
 - SO₂ – klasa I
 - NO₂ – klasa II
 - Pył – klasa I
 - CO – klasa III
 - Pb – klasa III
 - Benzen – klasa III
 - Ozon – klasa I
- Ze względu na ochronę roślin i ekosystemów
 - SO₂ – klasa III
 - NO₂ – klasa III
 - Ozon – klasa I

Hałas

Hałas to dźwięk określany jako szkodliwy, uciążliwy lub przeszkadzający w danych warunkach (zależy od fizycznych parametrów dźwięku, od nastawienia odbiorcy). Ustawa z 27 kwietnia 2001r. - Prawo ochrony środowiska wraz z innymi ustawami regulują przepisy dotyczące klimatu akustycznego.

Ocena stanu środowiska w wyniku emisji hałasu dokonywana jest przy pomocy równoważnego poziomu dźwięku wyrażanego w dB. Rozporządzenie Ministra Ochrony Środowiska z dnia 13 maja 1998r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku określa:

- Laeqdp = 50 dB dla pory dziennej (od 6 do 22)
- Laeqdp = 40 dB dla pory nocnej (od 22 do 6)

Podstawowe źródła hałasu na terenie gminy Inowłódz stanowią:

- urządzenia i instalacje przemysłowe, a także inne źródła stacjonarne, zainstalowane na terenach jednostek organizacyjnych,
- indywidualne i publiczne źródła mobilne (samochody osobowe, ciężarowe, komunikacji zbiorowej),
- obiekty produkcyjno-usługowe (tartaki, stolarnie, kopalnia),
- kotłownie.

Można stwierdzić, iż na terenie gminy nie występują znaczące uciążliwości, powodowane przez hałas. Największe natężenia hałasu dotyczą tras komunikacyjnych, szczególnie drogi krajowej nr 48. Zagrożenie środowiska hałasem komunikacyjnym będzie wzrastało, co spowodowane jest przede wszystkim wzrostem liczby pojazdów

Stan czystości gleb

Urodzajność gleb kształtowana jest przez czynniki naturalne i antropogeniczne, które wpływają na ich degradację, obniżając jakość i zawartość próchnicy. Zmiany w odczynie, zasobności i żyzności gleb mają związek ze zmianami zachodzącymi w klimacie i szacie roślinnej. Procesy erozyjne, emisja gazów i pyłów istotnie wpływają na środowisko glebowe. Badania właściwości agrochemicznych gleb na terenie województwa łódzkiego prowadzi Stacja Chemiczno-Rolnicza w Łodzi, jednak na obszarze gminy Inowłódz nie prowadzono tego typu badań dotyczących analizy chemicznej gleb. W 2003 roku w Stacji Chemiczno-Rolniczej w Łodzi opracowano syntezę tego typu badań z lat 1998-2002 dla całego powiatu

⁵ Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Inowłódz, Str.23.

tomaszowskiego, na podstawie, której można wnioskować, iż wyniki analizy dla gminy Inowłódz są podobne. Badania wykazały, iż na obszarze powiatu jak i na terenie całego województwa łódzkiego dominują gleby o odczynie bardzo kwaśnym i kwaśnym-aż 36% gleb jest nadmiernie zakwaszonych. Niekorzystny obok bardzo kwaśnego, jest również kwaśny odczyn gleby. Gleby o odczynie kwaśnym stanowią w powiecie 39%. Udział gleb bardzo kwaśnych i kwaśnych łącznie wynosi w powiecie tomaszowskim 75%. Obok procesów naturalnych powodujących ubytki wapnia z gleb, duży udział w zakwaszaniu gleb ma przemysł i motoryzacja, które emitują dwutlenek siarki i tlenki azotu. Innymi bardzo groźnymi czynnikami zanieczyszczającymi są: zła gospodarka płynnymi i stałymi odpadami komunalnymi i gospodarskimi, „dzikie wysypiska”, niewłaściwe stosowanie nawozów i pestycydów w rolnictwie, składowanie i wykorzystanie obornika i gnojówki, niska świadomość ekologiczna ludności. Przyczyną zubożenia gleb w podstawowe składniki jest też bardzo niskie i nieproporcjonalne zużycie nawozów mineralnych. Do pogarszania się bilansu składników mineralnych i substancji organicznej w glebach przyczynia się także ciągłe, znacznie zmniejszające się pogłowie zwierząt gospodarskich, a co za tym idzie zmniejszenie się ilości nawozów naturalnych wprowadzanych do gleb. Zakwaszenie gleb wpływa na zmniejszenie plonów, jak również sprzyja przyswajaniu przez rośliny metali ciężkich. Nawożenie tych gleb nie przynosi efektów, ponieważ składniki nawozowe nie są zatrzymywane w glebach i w łatwy sposób następuje ich wypłukiwanie do wód gruntowych. Wymagane jest więc wapnowanie zakwaszonej gleby, przestrzeganie dawek stosowanych nawozów i środków ochrony roślin⁶.

Występujące na terenie gminy Inowłódz gleby należą do grupy o niskich korzyściach do produkcji rolnej. Z uwagi na występowanie na terenie gminy złóż surowców mineralnych i istnienie kopalni nastąpiła poważna degradacja powierzchni terenu. Konieczne są działania w kierunku rekultywacji po zakończeniu działalności kopalni i „dzikich” wyrobisk poeksploatacyjnych. Wskazane są działania edukacyjne w zakresie prowadzonych prac agrotechnicznych, które zapobiegą degradacji rolniczej (m.in. wapnowanie zakwaszonej ziemi, przestrzeganie dawek stosowanych nawozów oraz środków ochrony roślin).

II.3. Sfera społeczna

O pozycji i potencjale danego regionu, w tym przypadku gminy Inowłódz, decyduje w znacznym stopniu czynnik ludzki i jego kondycja. To właśnie mieszkańcy jako członkowie lokalnej społeczności tworzą podstawy do jej rozwoju, przy wykorzystaniu wszystkich dostępnych zasobów naturalnych i technologicznych. Z tego też powodu potrzebna jest analiza możliwości rozwojowych gminy Inowłódz, właśnie pod kątem zasobów ludzkich i społeczno-ekonomicznych.

II.3.1. Sytuacja demograficzna i społeczna

Jedną z głównych, o ile nie najważniejszą determinantą rozwoju lokalnej społeczności jest jej kondycja społeczna-demograficzna. Według danych GUS na dzień 31 XII 2008 r. gmina Inowłódz liczyła 3845 mieszkańców, w tym 1993 kobiety i 1852 mężczyzn. Ogólna liczba mieszkańców gminy stanowi 3,2% ludności powiatu oraz 0,15% ludności województwa łódzkiego. W gminie Inowłódz zamieszkuje 3,2% ogółu mężczyzn oraz kobiet powiatu. Gęstość zaludnienia w gminie wynosi 39 osób/km², przy średniej gęstości zaludnienia w powiecie tomaszowskim 118 osób/km² i 141 osób/km² w województwie łódzkim.

⁶ Program Ochrony Środowiska i Plan Gospodarki Odpadami dla Gminy Inowłódz, Str.27.

Tabela 24. Ludność w gminie Inowłódz, stan na dzień 31 XII

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba mieszkańców	3884	3865	3870	3886	3873	3837	3845
Mężczyźni	1892	1862	1861	1870	1861	1842	1852
Kobiety	1992	2003	2009	2016	2012	1995	1993

Źródło: Dane statystyczne GUS.

W badanym okresie liczba ludności gminy ulega corocznym wahaniom. W 2008r. na 100 mężczyzn przypadało 108 kobiet, tak samo jak w powiecie tomaszowskim, natomiast w województwie łódzkim współczynnik ten wynosił 110 kobiet/100 mężczyzn. Najlicniejszą grupę mieszkańców gminy stanowią osoby w wieku 50-59 lat, zaś najmniej liczną są osoby w przedziale wiekowym 0-9 lat. W gminie występuje relatywnie wysoki odsetek osób w wieku poprodukcyjnym – 21,1%. Jest to bardzo negatywne zjawisko mające związek z migracją ludzi młodych do dużych ośrodków miejskich bądź za granicę, a także ze „starzeniem się” społeczeństwa.

Tabela 25. Liczba mieszkańców gminy według wieku w latach 2002-2008

Lata	Grupy wieku								Ogółem
	0-9	10-19	20-29	30-39	40-49	50-59	60-69	70 i więcej	
2002	422	546	497	438	604	499	362	516	3884
2003	393	538	536	420	589	524	351	514	3865
2004	384	514	543	426	581	557	354	511	3870
2005	364	502	563	441	550	577	374	515	3886
2006	351	481	568	445	541	595	357	535	3873
2007	333	468	551	456	514	609	369	537	3837
2008	342	465	557	469	489	614	399	510	3845

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.

Do głównych czynników kształtujących liczbę ludności należą przyrost naturalny i migracje. Wzrost liczby mieszkańców gminy w latach 2004 i 2005 spowodowany był głównie napływem ludności do gminy wynikającym z przesiedlenia się osób z innych miejscowości i osiedli na stałe na teren gminy Inowłódz, gdyż w badanym okresie przyrost naturalny był cały czas ujemny.

Migracja wywoływana jest najczęściej przez słaby rozwój gospodarczy. Brak pracy powoduje, że mieszkańcy opuszczają swoje domy i w celu poprawienia warunków materialnych wyjeżdżają do dużych miast lub za granicę. Migracja ze wsi do miasta oraz migracja polegająca na wyjeździe za granicę najczęściej zauważana jest wśród ludzi młodych. Trudno jest oszacować dokładną liczbę osób wyjeżdżających za granicę w celach zarobkowych. Część z nich wyjeżdża na dłuższy okres, ale w większości przypadków migracja ma charakter sezonowy i wahadłowy. Jednak na terenie gminy Inowłódz istnieje również odwrotne zjawisko, tj. migracja z miasta do wsi, jednak jest ona stosowana najczęściej przez ludzi starszych, którzy osiadają tu by odpocząć od zgiełku i poobcować z naturą.

Toteż dodatnie saldo migracji może być spowodowane niską mobilnością zawodową ludności wiejskiej w połączeniu z napływem mieszkańców miast, szukających spokoju i niezadowolonych z rosnącego zanieczyszczenia środowiska, lub wpływem walorów przyrodniczych terenów wiejskich regionu na osadnictwo. Mimo ogólnej tendencji skierowanej na opuszczanie terenów wiejskich przez ich rodowitych mieszkańców, saldo migracji w badanej gminie przedstawia się korzystnie - różnica między napływem a odpływem ludności jest dodatnia. Zjawisko większego napływu ludności należy traktować

bardzo pozytywnie, gdyż jest to tendencja korzystna dla rozwoju gminy występująca sporadycznie na terenach wiejskich województwa łódzkiego. Skłonność społeczeństwa do migracji wykazuje ścisły związek ze stopniem wykształcenia ludności. Częściej na zmianę miejsca pobytu decydują się osoby z wykształceniem wyższym. Jest to efekt rosnących wymagań wobec pracodawcy, skierowanych na wyższą płacę w zamian za wysokie kwalifikacje zawodowe.

Tabela 26. Saldo migracji w gminie Inowłódz w latach 2002-2008

Rok	Zameldowanych	Wymeldowanych	Saldo migracji
2002	47	29	+ 18
2003	49	43	+ 6
2004	64	41	+ 23
2005	69	33	+ 36
2006	69	64	+ 5
2007	49	66	-17
2008	51	41	+11

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS

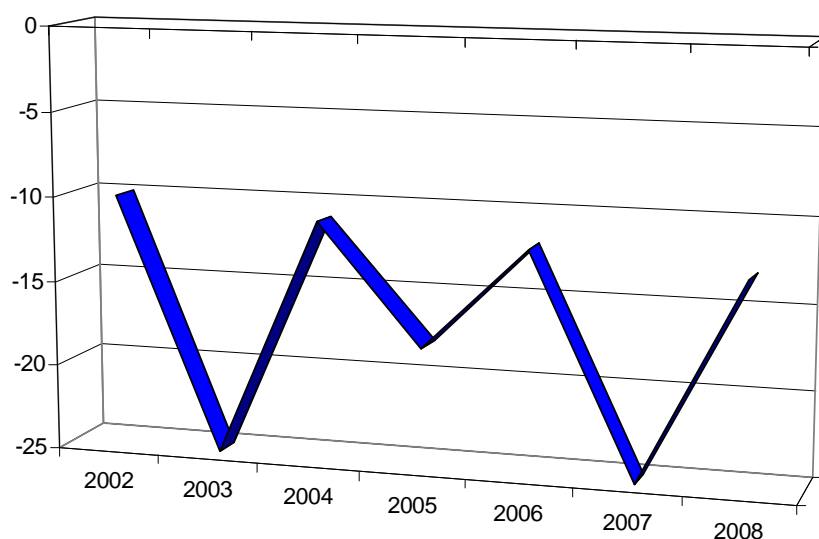
Analizując przyrost naturalny w gminie Inowłódz, można zauważyć, iż w ostatnich latach liczba zgonów znacząco przewyższała liczbę urodzeń, podobnie jak w województwie łódzkim i powiecie tomaszowskim gdzie od kilku lat również występuje ujemny przyrost naturalny. Obniżenie się przyrostu naturalnego jest efektem wyższego współczynnika umieralności oraz postępującej niepewności ekonomicznej w gospodarstwach domowych. Brak wystarczających środków zapewniających byt decyduje o czasowym wstrzymaniu się przed powiększeniem rodziny.

Tabela 27. Ruch naturalny w gminie Inowłódz w latach 2002-2008

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba urodzeń	37	23	39	26	34	25	46
Liczba zgonów	47	48	50	44	46	50	59
Saldo (przyrost naturalny)	-10	-25	-11	-18	-12	-25	-13

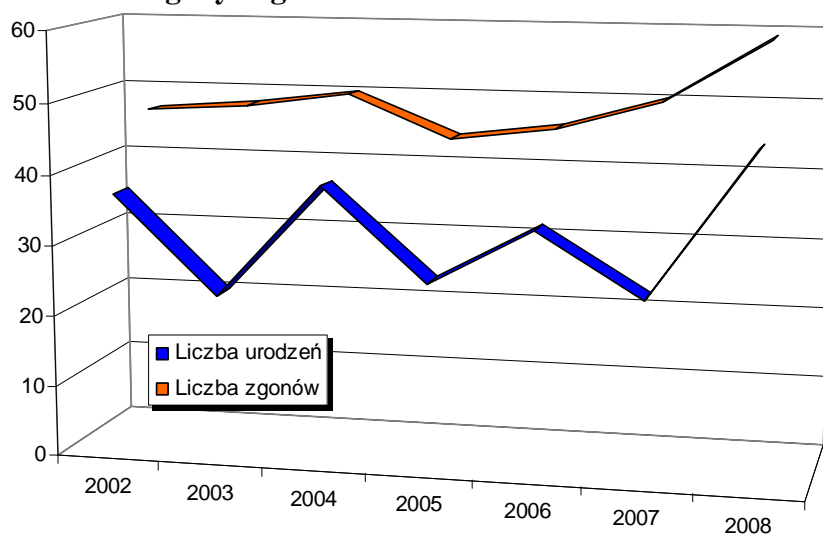
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS

Wykres 1. Przyrost naturalny w gminie Inowłódz w latach 2002-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

Wykres 2. Urodzenia i zgony w gminie Inowłódz w latach 2002-2008

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

W strukturze ludności wg płci i wieku na terenie gminy Inowłódz występuje równowaga, mimo iż kobiet jest więcej (różnica wynosi 141 osób). Do 65 roku życia równowaga płci jest zachowana, dopiero powyżej 65 roku życia w dużej mierze przeważa liczba kobiet (aż o 112 w tej grupie wiekowej). Tak duża różnica nie ma większego znaczenia dla rozwoju ludności na terenie gminy, jest charakterystyczna dla struktury demograficznej populacji w kraju i różnicy w długości życia kobiet i mężczyzn.

Tabela 28. Struktura ludności wg wykształcenia (stan na 20 V 2002 roku)

Wyszczególnienie	Wykształcenie				nieustalone
	wyższe	średnie	zawodowe	podstawowe ukończone, nieukończone i bez wykształcenia szkolnego	
Ludność w tym:	179	705	798	1 440	63
- kobiety	91	410	322	802	27
- mężczyźni	88	295	476	638	36

Źródło: Dane NSP 2002.

Struktura ludności według stopnia wykształcenia wskazuje na przewagę osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym. Tendencja ta jest charakterystyczna dla obszarów wiejskich poszkodowanych przez lata w sferze dostępu do form edukacji na poziomie ponadpodstawowym. Wykształceniem średnim w gminie Inowłódz legitymuje się 705 osób, a wyższym 179 osób. Wskazuje to na potrzebę wspierania dostępu do edukacji, w tym szczególnie ustawicznej, kształcenia zaocznego oraz kształcenia na odległość (e-learning, formy korespondencyjne, kursy i szkolenia dostępne na terenie gminy).

II.3.2. Warunki i jakość życia mieszkańców

O rzeczywistej kondycji życia mieszkańców danego regionu a także jego potencjale rozwojowym i atrakcyjności zewnętrznej świadczy poziom życia mieszkańców oraz stan i jakość infrastruktury społeczno-technicznej regionu. Jest to o tyle istotne, że potencjał małej społeczności zależy w stopniu bezpośrednim właśnie od najbliższych udogodnień, uwarunkowań „dnia codziennego”. Warunki, poziom i jakość, życia mieszkańców podlegają

wpływowi różnych czynników. Poczucie komfortu oraz bezpieczeństwa jest subiektywną wartością, z którą wiążą się następujące czynniki:

- Wysokość zarobków,
- Warunki pracy,
- Poziom wykształcenia i dostępność do ośrodków edukacji,
- Dostęp do placówek służby zdrowia i usług medycznych,
- Warunki i zasoby mieszkaniowe,
- Wskaźnik przestępczości,
- Sytuacja drogowa.

Władze Gminy Inowłódz czynią wiele starań, by zapewnić wysoki poziom życia mieszkańców. Jakość życia społeczności lokalnej zależy między innymi od warunków mieszkaniowych, stanu infrastruktury komunalnej i bezpieczeństwa. Czynniki te, utrzymane na wysokim poziomie w znacznym stopniu gwarantują zaspokojenie potrzeb bytowych ludności.

Mieszkańcy gminy utrzymują się z turystyki, w mniejszym stopniu z rolnictwa, a przede wszystkim także z pracy poza gminą: w usługach, urzędach, szkołach, przemyśle. Korzystają również ze świadczeń emerytalnych i rentowych.

W gminie Inowłódz funkcjonują podstawowe obiekty infrastruktury społecznej wpływające na komfort i jakość życia mieszkańców gminy. Należą do nich:

- 3 szkoły podstawowe z oddziałami przedszkolnymi w Inowłodzu, Królowej Woli oraz Brzustowie oraz gimnazjum w Inowłodzu,
- Gminna Biblioteka Publiczna oraz biblioteki szkolne,
- Gminny Ośrodek Kultury,
- Centralny Ośrodek Sportu Ośrodek Przygotowań Olimpijskich w Spale,
- Świetlice wiejskie w Liciężnej, Konewce, Spale i Królowej Woli,
- NZOZ „INDEM” w Inowłodzu”, NZOZ „DENTIMED” w Inowłodzu, NZOZ „KAMED” w Spale
- Lecznica weterynaryjna,
- 2 apteki,
- 2 stacje paliw,
- Urząd Pocztowy,
- Posterunek Policji w Inowłodzu,
- 4 jednostki ochotniczych straży pożarnych,
- Urząd Gminy,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej działający przy Urzędzie Gminy,
- Koła Gospodyń Wiejskich,
- Klub kultury „Stara Piekarnia”,
- zespoły folklorystyczne („Brzustowianki”, „Królowianki” wraz z „Kapelą Kieliszka”, „Ważka”).

II.3.3. System oświaty

Bardzo istotnym polem świadczącym o potencjale ludzkim regionu jest edukacja, której jakość, dostępność i różnorodność decyduje o wykształceniu i poziomie intelektualnym mieszkańców gminy. Opiekę nad oświatą na terenie całej gminy sprawuje lokalny samorząd gminy Inowłódz. Dziedzina ta jest w wielu wymiarach traktowana jest priorytetowo, co

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

pozwala na utrzymanie jej na wysokim poziomie i rozwijanie w miarę możliwości budżetowych.

Na terenie gminy funkcjonuje Gimnazjum w Inowłodzu i 3 Publiczne Szkoły Podstawowe:

- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Juliana Tuwima,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Brzustowie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Ignacego Mościckiego w Królowej Woli.

Przy Szkołach Podstawowych w Inowłodzu, Brzustowie i Królowej Woli funkcjonują również przyszkolne oddziały przedszkolne.

Od 15 października 2008 roku w zespole budynków Szkoły Podstawowej i Gimnazjum funkcjonuje Niepubliczne Przedszkole w Inowłodzu prowadzone przez Towarzystwo Przyjaciół Dzieci.

Tabela 29. Ogólny obraz szkół w gminie Inowłódz

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Szkoły Podstawowe							
Ogółem	3	3	3	3	3	3	3
Pomieszczenia szkolne	23	24	24	24	25	25	25
Oddziały w szkołach	18	18	18	18	18	18	18
Gimnazjum w Inowłodzu							
Pomieszczenia szkolne	10	10	10	10	10	10	10
Oddziały w szkołach	6	6	6	6	6	6	6

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Publiczna Szkoła Podstawowa im. I. Mościckiego w Królowej Woli

Liczbę uczniów uczęszczających do przedmiotowej szkoły w latach 2002-2008 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 30. Liczba uczniów i absolwentów S.P. w Królowej Woli w latach 2002-2008

Rok szkolny	Lista uczniów i absolwentów w poszczególnych latach						
	kl. I	kl. II	kl. III	kl. IV	kl. V	kl. VI absolwenci	Razem
2002/03	14	14	10	11	8	11	68
2003/04	8	14	14	10	12	8	66
2004/05	18	9	14	14	10	12	77
2005/06	12	18	9	14	13	10	76
2006/07	19	12	18	9	14	13	85
2007/08	15	20	13	17	9	14	88
2008/09	7	15	20	15	16	8	81

Źródło: Dane własne gminy.

Szkoła wyposażona została w pracownię komputerową w 2002 roku. W pracowni znajduje się 10 komputerów, skaner i drukarka. Na potrzeby szkoły zakupiony został cyfrowy aparat fotograficzny, kamera video oraz kserokopiarka. W ostatnim roku pracownia komputerowa wzbogacona została o rzutnik multimedialny oraz laptop, które wzbogaciły proces dydaktyczny.

W roku 2008 w szkole wymienione zostały wszystkie okna. W obecnej chwili budynek szkolny wymaga termomodernizacji – docieplenia. Konieczna jest konserwacja dachu zarówno na szkole jak i sali gimnastycznej. Pożądane jest dobudowanie dwóch sal

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

lekcyjnych. Stan wyposażenia szkoły jest zadowalający, co nie znaczy, że nie ma w tym zakresie potrzeb.

Plac szkolny wraz z boiskami jest ogrodzony. W 2007 r. wymienione zostały uszkodzone elementy betonowego ogrodzenia oraz fragment ogrodzenia frontowego. W bieżącym roku planowana jest wymiana pozostałej części frontowego ogrodzenia. Znajdujący się na terenie szkoły plac zabaw jest dodatkowo wygradzony, a sprzęt znajdujący się na placu wymaga wymiany na bezpieczniejsze urządzenia z atestem.

W szkole jest sala gimnastyczna o wymiarach 9 x 18 m. Na terenie szkolnym znajdują się: dwa boiska o nawierzchni trawiastej do piłki nożnej (90x45m oraz 45x30m) oraz skocznia do skoku w dal. Większe boisko powstało 12 lat temu i dziś wymaga renowacji. Należy również zakupić siatki na bramki oraz siatkę do piłki siatkowej. Szkoła nawiązała współpracę z Ośrodkiem Przygotowań Olimpijskich w Spale w celu wykorzystania obiektów Ośrodka na dodatkowe zajęcia sportowe (głównie zajęcia na basenie – nauka pływania).

W 2008 r. wymieniony został piec centralnego ogrzewania. Remontu wymaga węzeł ciepłowniczy. Wymienić należy zawory, które po 20 latach ulegają awarii oraz rury doprowadzające wodę ze względu na ich korozję.

Publiczna Szkoła Podstawowa im. Juliana Tuwima w Inowłodzu

Liczbę uczniów uczęszczających do przedmiotowej szkoły w latach 2002-2008 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 31. Liczba uczniów i absolwentów S.P. w Inowłodzu w latach 2002-2008

Rok szkolny	Liczba uczniów	Liczba absolwentów
2001/2002	148	26
2002/2003	147	24
2003/2004	139	23
2004/2005	132	26
2005/2006	129	22
2006/2007	122	28
2007/2008	101	25
2008/2009	77	16

Źródło: Dane własne gminy.

Szkoła posiada nowoczesną pracownię Internetową utworzoną w 2006 r. i zmodernizowaną o nowe oprogramowanie dostosowane do wymogów bezpiecznego korzystania z Internetu w roku 2008 (10 stanowisk, skaner, drukarka, projektor multimedialny). Na wyposażeniu gabinetu dyrektora i sekretariatu znajdują się dwa kompletne zestawy komputerowe z pełnym oprogramowaniem i dostępem do sieci Internetowej. Również do dyspozycji uczniów pozostaje 1 zestaw komputerowy w świetlicy szkolnej.

Pracownie lekcyjne klas I-III są wyposażone w ławki i stoliki posiadające atesty, natomiast w pracowniach IV-VI meble nie posiadają atestów bezpieczeństwa.

Ponadto należy dokonać wymiany urządzeń znajdujących się aktualnie w świetlicy (stolików, ławek, regałów).

W roku 2008/2009 pracownia oddziału kl. 0 została wyposażona w nowe, atestowane meble i pomoce dydaktyczne.

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Od grudnia 2008 r. szkoła uczestniczy w projekcie unijnym „Pierwszaki-pierwsze uczniowskie doświadczenia”, w ramach którego otrzymuje systematycznie pomoce dydaktyczne do zajęć w klasie I. Pomoce te są wykorzystywane przez uczniów do dodatkowych zajęć pozalekcyjnych.

Stan techniczny budynku jest zadowalający, dokończenia wymaga termomodernizacja wschodniej i północnej ściany szkoły. W najbliższych latach należy wykonać remont dachu.

Również pomieszczenia szkolne (klasy, świetlica, korytarze, gabinety, pokój nauczycielski, szatnie) są świeżo wymalowane, wyposażone w nowe oświetlenie. Łazienki (dziewcząt, chłopców i nauczycieli) również spełniają wymagania sanepidu.

Najpilniejszą potrzebą jest utworzenie przed szkołą placu zabaw dla najmłodszych uczniów.

Od 2007 r. przy szkole działa stowarzyszenie na rzecz Efektywnych Metod Umuzyczniania EMU w ramach którego powstał zespół flażoletowy i prowadzone są warsztaty umuzyczniające.

Przy szkole funkcjonuje stołówka serwująca dwudaniowe obiady dla uczniów szkoły i uczniów gimnazjum.

W szkole funkcjonuje biblioteka z 10 tys. woluminów (z zasobów biblioteki korzystają również uczniowie gimnazjum).

Realizację zajęć wychowania fizycznego odbywa się w sali gimnastycznej Gimnazjum w Inowłodzu oraz na nowym boisku gimnazjalnym.

Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Brzustowie

Liczbę uczniów uczęszczających do przedmiotowej szkoły w latach 2002-2008 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 32. Liczba uczniów i absolwentów S.P. w Brzustowie w latach 2002-2008

Rok szkolny	Liczba uczniów	Liczba absolwentów
2002/2003	108	16
2003/2004	108	15
2004/2005	106	18
2005/2006	99	21
2006/2007	95	24
2007/2008	85	18
2008/2009	76	12

Źródło: Dane własne gminy.

Szkoła posiada jedną pracownię komputerową wyposażoną w 11 komputerów (zestaw na ponad 8 uczniów), drukarkę oraz skaner. Konieczny staje się zakup telewizora, rzutnika multimedialnego oraz laptopa. Szkoła dysponuje aparatem cyfrowym, kamerą video i kserokopiarką.

W zakresie zaplecza sportowego szkoła posiada dwie sale gimnastyczne, boisko do piłki nożnej, skocznię w dal, boisko do piłki plażowej. Boiska nie spełniają jednak wymogów do prowadzenia rozgrywek. Należy wyrównać teren boiska do piłki nożnej. Ogródenie terenu szkoły również w najbliższych latach będzie wymagało zmian (w części).

Stan techniczny budynku jest dobry, ale remontu wymagają toalety (remont dwóch toalet jest w toku), komin na dachu szkoły należy w najbliższym czasie naprawić. Na terenie szkoły brak placu zabaw.

Publiczne Gimnazjum w Inowłodzu

Liczbę uczniów uczęszczających do przedmiotowej szkoły w latach 2002-2008 prezentuje poniższa tabela.

Tabela 33. Liczba uczniów i absolwentów Gimnazjum w Inowłodzu w latach 2002-2008

Rok szkolny	Liczba uczniów	Liczba absolwentów
2002/2003	142	65
2003/2004	136	54
2004/2005	146	38
2005/2006	157	49
2006/2007	164	50
2007/2008	164	57
2008/2009	156	53

Źródło: Dane własne gminy.

Gimnazjum posiada siedem pracowni przedmiotowych, pracownię komputerową i salę gimnastyczną z zapleczem sportowym. Pracownie przedmiotowe wyposażone są w podstawowe pomoce dydaktyczne pozwalające realizować podstawę programową z poszczególnych przedmiotów. W pracowniach dodatkowo znajduje się sprzęt multimedialny (telewizory, magnetowidy, sprzęt nagłaśniający, rzutnik pisma). Pracownia komputerowa z dostępem do Internetu posiada 12 stanowisk komputerowych, skaner, rzutnik multimedialny, drukarkę.

Problemem jest brak miejsca na świetlicę szkolną i pracownię do nauczania techniki i zajęć artystycznych.

W trakcie budowy i wyposażania jest pełnowymiarowe boisko do piłki nożnej.

Remontu wymaga część zachodnia i północna elewacji budynku szkoły z ociepleniem oraz wymiana oświetlenia w trzech pracowniach przedmiotowych i korytarzach szkolnych oraz mebli w dwóch pracowniach językowych.

Remontu wymaga także ogrodzenie szkoły, a także nawierzchnia przed wejściem do budynku gimnazjum od strony boiska szkolnego.

Wyżej wymienione szkoły – oprócz roli placówek oświatowych - pełnią także funkcję ośrodków kulturotwórczych i rekreacyjnych. Ponadto realizują funkcje społeczne, zajmując się organizacją dożywiania dla dzieci.

Należy podkreślić duże możliwości krzewienia edukacji regionalnej na terenie gminy, umacniania poczucia więzi młodzieży uczącej się z rodzinną ziemią, jej folklorem, kulturą i walorami przyrodniczymi. W zakresie szkolnictwa ponadgimnazjalnego i wyższego korzystny wydaje się potencjalny dostęp do szkół licealnych, technicznych, policealnych i wyższych na terenie aglomeracji łódzkiej i okolicznych miejscowości. Jednak przeszkodą w dostępie do szkół mogą być czynniki ekonomiczne. Szansą na wspieranie młodzieży najzdolniejszych byłoby stworzenie systemu stypendialnego, pod warunkiem, że objęci tym systemem nie emigrowaliby poza teren gminy po ukończeniu szkoły. Nie należy też zapominać o wspieraniu kadry nauczycielskiej we wszelkich formach doskonalenia umiejętności zawodowych, studiach podyplomowych i kursach. Celowe jest także

poszerzanie procesów dydaktycznych o technologie informatyczne i wzbogacanie umiejętności korzystania z nowych źródeł informacji. Rola gminy polega na popieraniu rozwiązań nowatorskich w zakresie dydaktyki i wychowania, popieraniu programów autorskich, ścieżek interdyscyplinarnych oraz wspieraniu szkół we wdrażaniu narzędzi multimedialnych i wizualnych w procesie nauczania. Należy wykorzystać dostęp do łódzkich placówek kulturalnych w upowszechnianiu edukacji teatralnej, muzycznej, plastycznej, literackiej oraz w rozwijaniu zainteresowań dzieci i młodzieży.

Placówki przedszkolne

Na terenie gminy Inowłódz przy szkołach podstawowych w Inowłodzu, Brzustowie i Królowej Woli funkcjonują 3 oddziały przedszkolne.

Tabela 34. Ogólny obraz oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych gminie Inowłódz

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem	3	3	3	3	3	3	3
Oddziały (klasy, grupy)	3	3	3	3	3	3	3
Dzieci	40	49	51	51	35	35	35

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

II.3.4. Ochrona zdrowia

Opiekę zdrowotną na terenie gminy Inowłódz zapewniają dwie placówki Niepublicznych Zakładów Zdrowotnych, z których jeden znajduje się w Inowłodzu a drugi w Spale. Te dwie sprywatyzowane placówki zapewniają mieszkańcom gminy opiekę zdrowotną na poziomie podstawowym. Budynek Ośrodka Zdrowia w Inowłodzu wynajmuje pomieszczenia dla:

- NZOZ „INMED” – lokal o pow. uż. 92 m² (zatrudnieni: 2 lekarzy + 2 pielęgniarki)
- NZOZ „DENTIMED” - lokal o pow. uż. 37 m² – 3 osoby (2 lekarzy + pomoc dentystyczna)
- NZOZ „KAMED” w Spale zatrudnia 4 osoby (2 lekarzy + 2 pielęgniarki), natomiast w budynku w Brzustowie zajmuje lokal o pow. uż. 28 m², gdzie zatrudnione są 2 osoby.

Dodatkowo mieszkańcy korzystają z pomocy medycznej dostępnej na terenie ościennych gmin i stolicy powiatu (opieka rehabilitacyjna, specjalistyka ambulatoryjna, diagnostyka). Na terenie gminy nie ma placówka nagłej pomocy oraz poradni specjalistycznych. Zaopatrzenie w leki umożliwiają 2 apteki: w Inowłodzu i Spale. Z racji limitowania dostępu do świadczeń medycznych, odległości do lekarzy specjalistów, placówek szpitalnych mieszkańcy gminy nie mają poczucia bezpieczeństwa zdrowotnego charakterystycznego dla mieszkańców miejscowości posiadających placówki specjalistyczne i szpitalne.

II.3.5. Działalność kulturalna

Analizując dostęp do życia kulturalnego można stwierdzić, iż sytuacja w tym zakresie przejawia się korzystnie. Funkcję upowszechniania kultury na terenie gminy pełni Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna w Inowłodzu wraz z bibliotekami szkolnymi w Brzustowie, Królowej Woli i Inowłodzu a także placówki oświatowe. Zapewniają one łatwy dostęp do różnorodnej literatury. Znaczącą rolę w rozwoju życia kulturalnego odgrywają także świetlice wiejskie w Liciażnej, Konewce, Spale i Królowej Woli. Na terenie gminy działa także (w ramach GOK) Klub Kultury „Stara Piekarnia” w Inowłodzu, prowadzący różnorodną działalność kulturalno-oświatową, zespoły ludowe, które działają przy kultywujących lokalne tradycje społeczeństwach Brzustowa i Królowej Woli.

Ważnym elementem życia kulturalnego gminy są organizowane na jej terenie cykliczne imprezy o charakterze rekreacyjnym, kulturalnym czy sportowym.

Tabela 35. Coroczne imprezy na terenie Gminy Inowłódz

LP.	Nazwa wydarzenia	Miejsce i termin	Organizator	Opis
1.	Gminne Kołędowanie	Królowa Wola – Dom Ludowy styczeń	Gminny Ośrodek Kultury	Koncert kolęd w wykonaniu różnych wykonawców
2.	Wielkanoc na ludowo	Klub „Stara Piekarnia w Inowłodzu” marzec/kwiecień	Gminny Ośrodek Kultury	Konkurs na najładniejszą pisanekę, palmę oraz kartkę święteczną
3.	Akcja Polska Biega	Inowłódz- Zakościele maj	UG Inowłódz	Impreza sportowa
4.	Spalski Jarmark Antyków i Rękodzieła	Spała maj- październik	Firma „Papis”	Impreza plenerowo- wystawnicza
5.	Rajd Huba Mistrzostwa Polski Pojazdów Zabytkowych	Teren gminy Inowłódz maj	Automobil Łódzki Koło Motocykli Weteranów	Turystyczny rajd motocyklowy
6.	Sobótka	Inowłódz czerwiec	Gminny Ośrodek Kultury	Wybór najładniejszego wianka, puszczanie wianków, ognisko, pląsy, zabawy
7.	Festiwal w Krajobrazie	Inowłódz lipiec	Stowarzyszenie „Festiwal w Krajobrazie”	Festiwal dźwięków, ruchu, światła, obrazów, muzyki; festiwal sztuk
8.	Dni Gminy Inowłódz	Inowłódz - OSiR lipiec/ sierpień	Gminny Ośrodek Kultury	Festyn rodzinny, występy sceniczne, zawody, konkursy
9.	Kolory Polski	Inowłódz – kościół św. Idziego lipiec/sierpień	Filharmonia Łódzka	Festiwal muzyki poważnej
10.	Dożynki Prezydenckie	Spała wrzesień	Kancelaria Prezydenta RP Urząd Gminy Inowłódz	Pokaz wieńców dożynkowych, imprezy sceniczne, festyny i imprezy towarzyszące
11.	Święto Ziemniaka	Brzustów wrzesień	Gminny Ośrodek Kultury	Wybór największego ziemniaka, ognisko
12.	Hubertus Spalski	Spała październik	Towarzystwo Inicjatyw Gospodarczych	Połowanie, ognisko, imprezy towarzyszące

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Biblioteka Publiczna

Na terenie gminy Inowłódz funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna w Inowłodzu wraz z bibliotekami szkolnymi w Brzustowie, Królowej Woli i Inowłodzu. Stan księgozbioru biblioteki na dzień 31 XII 2007 r. wynosił 11 667 woluminów i wzrósł w porównaniu z rokiem 2002 o ponad 24%. Z usług biblioteki w roku 2008 skorzystało 399 czytelników.

Tabela 36. Obraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Inowłodzu w latach 2002-2007

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pracownicy	1	1	2	2	2	2
Księgozbiór (liczba woluminów)	9384	9691	10027	10552	11062	11667
Czytelnicy w ciągu roku	415	439	457	459	441	399
Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz (w woluminach) na 1 czytelnika	5483 13,21	5770 13,14	6120 13,39	7433 16,19	7380 16,73	7348 18,42
Liczba ludności na 1 placówkę biblioteczną	3 884	3 865	3 870	3 886	3 873	3837

Źródło: Dane statystyczne GUS.

Biblioteka Publiczna, oprócz swej podstawowej działalności, organizuje różnego rodzaju imprezy kulturalne jak np.: wystawy plastyczne, wystawy fotografii, spotkania autorskie z pisarzami, wieczory poezji, konkursy, które cieszą się dużym zainteresowaniem.

W 2004 roku przy Gminnej Bibliotece Publicznej otworzona została czytelnia internetowa wyposażona w 3 zestawy komputerowe (dostępnej nieodpłatnie od poniedziałku do piątku).

II.3.6. Działalność sportowa

Najważniejszym elementem wpływającym na wizerunek gminy pod kątem dostępu do infrastruktury sportowej jest Centralny Ośrodek Sportu Ośrodek Przygotowań Olimpijskich – Spała. W tym to ośrodku przygotowuje się kadrę sportową Polski. Do ważniejszych obiektów sportowych na terenie gminy należą:

1. Basen – OPO COS Spała
2. Boiska – OPO COS Spała, OSiR Inowłódz, szkoły
3. Korty tenisowe – OPO COS Spała, OSiR Inowłódz, FWP Spała
4. Hale sportowe – OPO COS Spała
5. Urządzenia rekreacyjne dla dzieci - OPO COS Spała

Stanowią one zaplecze do realizacji statutowych działań, jednak wpływają na ogólny wizerunek gminy. Ponadto nie należy zapominać o roli, jaką w upowszechnianiu kultury fizycznej pełnią szkoły. Przy szkołach w Brzustowie, Inowłodzu i Królowej Woli znajdują się boiska sportowe. W Inowłodzu trwają prace przy wykonaniu nowego boiska. Nad Pilicą w Inowłodzu położony jest dawny ośrodek sportu i rekreacji. Obecnie w należytym stanie znajduje się plac zabaw i boisko do piłki plażowej. W gminie działa Inowłodzki Klub Sportowy. Przy szkołach działają UKS –y. Są to kluby graczy w piłkę nożną.

II.3.7. Poziom bezpieczeństwa

Poczucie bezpieczeństwa ma głęboki wpływ na ocenę jakości życia przez mieszkańców.. W porównaniu z rokiem 2001 w latach 2002-2008 znacznie zmniejszyła się liczba włamań. Na podobnym poziomie utrzymuje się liczba kradzieży. Przystępstwa przeciw życiu nie są odnotowywane, niewielka jest też liczba rozbojów. Teren gminy podlega Komisariatowi Policji w Czerniewicach, który swoim działaniem obejmuje też teren czterech innych gmin powiatu tomaszowskiego. Są to, prócz gminy Inowłódz, gminy: Czerniewice, Lubochnia, Rzeczyca i Żelechlinek. Dla obsługi tego terenu w Komisariacie Policji zatrudnionych jest 23 funkcjonariuszy. W strukturze Komisariatu jest Posterunek Policji w Inowłodzu, przy ul. Czarnieckiego, który obsługuje gminy Inowłódz i Rzeczyca. jego reaktywowanie w roku 2003 znacząco wpłynęło na wzrost bezpieczeństwa mieszkańców.

Gmina Inowłódz jest gminą o charakterze letniskowym i z tego też tytułu zwłaszcza w okresie letnim jest zagrożona przestępczością. Ponadto w gminie tej odbywają się

cykliczne imprezy artystyczne, zawody sportowe na terenie Spały oraz dożynki itp. Największe nasilenie zjawisk przestępczych występuje na terenie miejscowości Spała.

Zaobserwowane tendencje dotyczące liczby przestępstw należy traktować pozytywnie w kontekście kształtowania wizerunku gminy, jako miejsca rekreacji i wypoczynku dla osób przyjezdnych oraz ze względu na poczucie bezpieczeństwa mieszkańców.

Tabela 37. Przestępczość w latach 2001 - 2008

Wyszczególnienie	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Liczba przestępstw w tym:	96	76	49	56	b.d.	b.d.	80	86
- zabójstwa	-	-	-	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
- gwałty	1	-	-	-	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
- rozboje	3	4	1	2	1	1	2	1
- kradzieże	26	34	28	21	30	23	24	22
- włamania	63	33	15	28	15	16	12	11
- przestępstwa gospodarcze	3	5	5	5	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
- kierowanie w stanie	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	12	30	14	16

Źródło: Urząd Gminy Inowłódz

W roku 2008 w sprawach przestępstw popełnionych na terenie tej gminy wszczęto 86 postępowań przygotowawczych (80 w roku 2007).

Porównując dane odnośnie przestępczości na terenie gminy Inowłódz należy stwierdzić, że w 2008 r. największy wzrost liczby przestępstw nastąpił w kategorii wypadki drogowe, których odnotowano 8 (w roku 2007 – 4). Wpływ na ten stan rzeczy miał przede wszystkim remont K-48, ponieważ najczęściej przestępstw tego typu odnotowano w Spale. Ponadto zwiększyła się ilość ujawnionych nietrzeźwych kierujących – 16 w 2008 r. (w roku 2007 – 14) oraz nieznacznie ilość bójek i pobić, których ujawniono 3 (w roku 2007 – 2).

W pozostałych kategoriach odnotowano spadek ujawnionych przestępstw, a mianowicie: w kategorii kradzież z włamaniem odnotowano 11 przestępstw (w roku 2007 – 12), w kategorii kradzieży odnotowano 22 (w roku 2007 – 24).

Analizując geografie przestępczości na terenie gminy Inowłódz należy stwierdzić, że najczęściej przestępstw odnotowano w Spale w ilości 28 oraz w Inowłodzu w ilości 13, a także w Brzustowie w ilości 13. W pozostałych miejscowościach odnotowano pojedyncze przypadki przestępstw.

Ochrona przeciwpożarowa

Oprócz Komisariatu Policji na szeroko rozumiane poczucie bezpieczeństwa wpływają także działające w gminie 4 jednostki Ochotniczych Straży Pożarnych (w: Inowłodzu, Królowej Woli, Brzustowie i Liciążnie). Jednostki te wyposażone są w sprzęt ratowniczo-gaśniczy: 6 samochodów, 7 motopomp, w tym jedna pływająca „HONDA”, butle tlenowe, 2 piły spalinowe, nożyce rozpieraki, 3 radiostacje, węże oraz inny podstawowy sprzęt przeciwpożarowy. Statystykę działalności jednostek OSP przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 38. Sytuacja pożarowa w gminie Inowłódz w latach 2000-2007

Liczba zdarzeń pożarowych w latach 2000-2007								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Gmina Inowłódz	83	44	68	68	83	86	69	56

Źródło: Dane własne gminy.

Tabela 39. Porównanie ilości pożarów, miejscowych zagrożeń, fałszywych alarmów oraz ogólnej liczby zdarzeń w 2007 r.

	Liczba pożarów	Liczba miejscowych zagrożeń	Liczba fałszywych alarmów	Liczba zdarzeń
Gmina Inowłódz	16	39	1	56

Źródło: Dane własne gminy.

Z uwagi na środowisko przyrodnicze gminy oraz jej turystyczno-rekreacyjny charakter problematyka stanu zagrożenia pożarowego jest szczególnie istotna. Zagrożenie pożarowe wynika z dużych obszarów leśnych występujących na terenie gminy oraz zwartej zabudowy w miejscowościach. Dodatkowo zwiększa zagrożenie pożarowe duża ilość drewnianych budynków czy domków letniskowych.

II.3.8. Zasoby mieszkaniowe

Bardzo ważnym czynnikiem określającym warunki i jakość życia mieszkańców są zasoby mieszkaniowe i ich stan. Dominującą formą budownictwa mieszkaniowego w gminie Inowłódz są wolnostojące budynki mieszkalne głównie budownictwo zagrodowe i jednorodzinne, co wynika z jej wiejskiego charakteru.

Według danych na 31 grudnia 2007 r. zasoby mieszkaniowe gminy obejmowały 1497 mieszkań o łącznej powierzchni 113073 m². Struktura własnościowa lokali to głównie mieszkania prywatne osób fizycznych w ilości 1376 (o łącznej powierzchni 106334 m²), które stanowią ponad 92% ogółu mieszkań w gminie, 80 to mieszkania komunalne stanowiące własność gminy, 35 jest własnością zakładów pracy a 6 należy do innych podmiotów. Uwagę zwraca duża powierzchnia użytkowa mieszkań w obszarze wiejskim, co wynika ze specyfiki zabudowy wiejskiej. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 75,5 m², średnia powierzchnia przypadająca na jednego mieszkańca to 29,5 m². Spośród wszystkich mieszkań w gminie 87,8% podłączonych jest do wodociągu, 66,7% wyposażonych jest w łazienkę, a 54,3% posiada centralne ogrzewanie.

Tabela 40. Zasoby mieszkaniowe gminy Inowłódz w latach 2002-2007

Wyszczególnienie	Jednostka miary	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Zasoby mieszkaniowe wg rodzaju własności							
Ogółem							
Mieszkania	Mieszkania	1226	1450	1460	1470	1486	1497
Izby	Izba	4468	5277	5329	5391	5484	5546
Powierzchnia użytkowa	m ²	88 636	106 293	107435	108886	111286	113073
Własność gminy (mieszkania komunalne)							
Mieszkania	Mieszkania	93	93	93	81	81	80
Izby	Izba	257	257	257	228	228	225
Powierzchnia użytkowa	M ²	4377	4377	4377	3882	3882	3828
Własność zakładów pracy							
Mieszkania	Mieszkania	57	57	57	45	45	35
Izby	Izba	210	210	210	174	174	135
Powierzchnia użytkowa	M ²	3531	3531	3531	2943	2943	2448
Własność osób fizycznych							
Mieszkania	Mieszkania	1215	1294	1304	1338	1354	1376
Izby	Izba	4387	4785	4837	4964	5057	5161
Powierzchnia użytkowa	M ²	88089	97922	99064	101598	103998	106334

Własność innych podmiotów							
Mieszkania	Mieszkania	6	6	6	6	6	6
Izby	Izba	25	25	25	25	25	25
Powierzchnia użytkowa	M ²	463	463	463	463	463	463
Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne							
Wodociąg	Mieszkania	1223	1267	1277	1287	1303	1314
Ustęp spłukiwany	Mieszkania	903	972	982	992	1008	1019
Łazienka	Mieszkania	879	951	961	971	987	998
Centralne ogrzewanie	Mieszkania	693	766	776	786	802	813
Gaz sieciowy	Mieszkania	-	-	-	-	-	-
Mieszkania wyposażone w instalacje- w % ogółu mieszkań							
Wodociąg	%	99,8	87,4	87,5	87,6	87,7	87,8
Ustęp spłukiwany	%	73,7	67,0	67,3	67,5	67,8	.
Łazienka	%	71,7	65,6	65,8	66,1	66,4	66,7
Centralne ogrzewanie	%	56,7	52,8	53,2	53,5	54,0	54,3
Gaz sieciowy	%	-	-	-	-	-	-
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania							
1 mieszkania	m ²	72,3	73,3	73,6	74,1	74,9	75,5
Na 1 osobę	m ²	22,8	27,5	27,8	28,0	28,7	29,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.

Zasoby mieszkaniowe gminy Inowłódz z roku na rok systematycznie się zwiększają. W 2007 roku do użytkowania oddano 23 budynki: 17 mieszkalnych o łącznej powierzchni 1992 m² i 6 niemieszkalnych o łącznej powierzchni 928 m². Wszystkie budynki powstały w ramach budownictwa indywidualnego.

II.3.9. Określenie grup społecznych wymagających wsparcia

Udzielaniem i organizowaniem pomocy społecznej na terenie gminy Inowłódz zajmuje się Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Inowłodzu będący samodzielną jednostką organizacyjną gminy. Realizuje on zadania zlecone oraz własne wynikające z realizacji zapisów ustawowych o pomocy społecznej. W dobie zubożenia znacznej części społeczności lokalnej (co jest charakterystyczne dla całego kraju w związku z sytuacją makroekonomiczną) na tle występowania zjawisk wykluczenia społecznego, poczucia bezradności, niepełnosprawności, utrzymującego się na wysokim poziomie bezrobocia, rola GOPS i gminy jest wiodąca, jeśli chodzi o rozpoznawanie potrzeb i udzielanie pomocy osobom najbardziej potrzebującym. Prowadzone przez GOPS działania mają na celu wsparcie osób i rodzin ubogich, wsparcie rodzin bezradnych wychowawczo zwłaszcza rodzin niepełnych i wielodzietnych we właściwym pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych, wsparcie rodzin i osób z problemem długotrwałego bezrobocia, ograniczenie negatywnych skutków starości, minimalizacja skutków niepełnosprawności, pomoc bezdomnym.

GOPS w Inowłodzu tworzy warunki organizacyjne funkcjonowania pomocy społecznej, dokonuje analiz i oceny zjawisk rodzących zapotrzebowanie na określone formy pomocy. Ponadto realizuje pracę socjalną skierowaną na pomoc osobom i rodzinom. Opieka społeczna i pomoc udzielana mieszkańcom gminy wyraża się w postaci realizacji następujących świadczeń:

- zasiłków i pomocy w naturze,
- zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych,

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- świadczenia usług opiekuńczych,
- sprawianie pogrzebów,
- opłacaniu składek na ubezpieczenia zdrowotne,
- dożywianiu dzieci i dorosłych.

Rola i pomoc ośrodka ma nie tylko wymiar finansowy, ale przejawia się w szeroko rozumianej pracy socjalnej. Kolejnym zadaniem jest koordynowanie pomocy na rzecz osób dotkniętych alkoholizmem (i koalkoholizmem w przypadku rodzin osób uzależnionych) z odpowiednimi jednostkami realizującymi zadania terapeutyczne (np. działalność świetlicy profilaktyczno-wychowawczej nadzorowanej przez GOPS w Spale, poradnie leczenia uzależnień działające w powiecie oraz punkty konsultacyjne w Inowłodzu). Problemem ogólnokrajowym jest brak środków wystarczających na zabezpieczenie wszystkich zdiagnozowanych potrzeb.

W gminie Inowłódz w 2008 roku najwięcej osób dotkniętych było problemem bezrobocia. Według tej kategorii 68 rodzin uprawnionych było do korzystania z pomocy społecznej. Trudna sytuacja bytowa tej sporej grupy mieszkańców gminy spowodowana bezrobociem, szczególnie tym długotrwałym, sprzyja występowaniu bezradności, a w konsekwencji ubóstwa skrajnego. Liczba rodzin i osób objętych wsparciem z różnych przyczyn w latach 2002-2008 przedstawiona została w poniższej tabeli.

Tabela 41. Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2002-2008

Powód	Liczba rodzin/ liczba osób w rodzinach						
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ubóstwo	14/42	18/82	17/47	22/65	58/131	25/83	33/121
Sieroctwo	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Bezdomność	0/0	0/0	0/0	0/0	2/4	1/1	0/0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	6/23	14/49	4/18	2/11	9/40	6/24	11/50
Bezrobocie	81/319	90/355	87/332	79/302	141/511	116/438	68/278
Niepełnosprawność	14/50	22/72	15/53	12/35	28/78	30/78	33/92
Długotrwała lub ciężka choroba	1/4	8/20	7/14	2/2	17/23	25/36	25/50
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa	21/102	25/106	21/87	21/107	57/260	48/226	53/267
W tym rodziny niepełne	11/34	17/52	14/38	9/26	21/59	17/48	14/48
Rodziny wielodzietne	10/68	9/58	8/53	12/81	35/201	31/178	41/229
Przemoc w rodzinie	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0
Alkoholizm	0/0	1/1	1/1	2/6	4/12	3/6	1/4
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1/3	2/4	2/2	3/3	3/4	0/0	2/2
Zdarzenie losowe	0/0	0/0	2/7	3/9	3/4	2/3	6/17
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0	0/0

Źródło: Dane własne gminy.

Znaczny wzrost osób objętych pomocą spowodowany jest wprowadzeniem programu „Pomoc państwa w zakresie dożywiania”, gdzie kryterium dochodowe to 150 % kryterium ustawy o pomocy społecznej (351 zł na osobę w rodzinie), a także uruchomieniem w Publicznych Szkołach Podstawowych stołówek. Zmniejszyła się liczba osób korzystających z innych form pomocy (zasilek okresowy i celowy).

Ważnym aspektem działalności gminy jest również rozpoznanie i pomoc udzielana (najczęściej za pośrednictwem GOPS) osobom niepełnosprawnym. Grupę osób niepełnosprawnych objętych pomocą charakteryzuje poniższa tabela.

Tabela 42. Osoby niepełnosprawne według kategorii niepełnosprawności, płci, ekonomicznych grup wieku, poziomu wykształcenia oraz aktywności ekonomicznej - z orzeczeniem kwalifikującym osobę do grupy osób niepełnosprawnych (osoby niepełnosprawne biologicznie i prawnie o stopniu niepełnosprawności: znacznym, umiarkowanym, lekkim) – stan w maju 2009 r.

Osoby niepełnosprawne:	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem	64	35	29
<i>W wieku przedprodukcyjnym</i>	29	18	11
<i>Produkcyjnym</i>	22	11	11
<i>Poprodukcyjnym</i>	13	6	7
<i>Pracujący</i>	6	3	3
<i>Bezrobotni</i>	16	8	8
<i>Bierni zawodowo (łącznie z osobami w wieku poniżej 15 lat)</i>	25	18	7
<i>Nieustalony status na rynku pracy</i>	17	6	11

Źródło: Gminy Ośrodek Pomocy Społecznej

W ostatnich latach pogłębia się problem marginalizacji, czyli ograniczenia uczestnictwa sporej grupy ludzi w określonym porządku społecznym i brak dostępu do podstawowych instytucji takich jak: rynek pracy, rynek konsumpcji, system instytucji wymiaru sprawiedliwości, system edukacyjny oraz system gwarancji socjalnych. W wielu przypadkach niski status społeczny przekazywany jest z pokolenia na pokolenie. Pogłębiające się trudności na rynku pracy, w tym bezrobocie oraz utrzymująca się od wielu lat niekorzystna sytuacja finansowa gospodarstw domowych, stanowią przyczynę pogorszenia się sytuacji materialnej miejscowych rodzin. Długotrwałe bezrobocie sprzyja pogłębianiu się bezradności i ubóstwa. Toteż na przestrzeni ostatnich kilku lat można zauważyć znaczne zubożenie pewnej grupy rodzin. Według opracowań GUS obecność osoby bezrobotnej w rodzinie zwiększa zagrożenie ubóstwem trzykrotnie. Wśród rodzin, którym udzielono pomocy najczęściej było dotkniętych problemem braku pracy. Liczba osób bezrobotnych z terenu gminy zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tomaszowie Mazowieckim obejmuje 225 osób (stan na 31 grudnia 2008 r.).

Rodziny wielodzietne i rodziny niepełne mają trudności z realizacją przede wszystkim funkcji ekonomicznej i opiekuńczej. Wynika to z niskiego poziomu dochodów oraz ograniczonych możliwości poprawy sytuacji materialnej poprzez podjęcie pracy zarobkowej przez oboje rodziców w przypadku rodziny wielodzietnej i przez osobę samotnie wychowującą dzieci w przypadku rodziny niepełnej.

Znaczna część rodzin ma trudności z adaptacją do nowych warunków powstałych na skutek zmian ustrojowych. Zagrożenie bezradnością, rozbitcie rodziny, bezrobocie z jednej strony, z drugiej konieczność skupienia się na pracy, aby zapewnić rodzinie byt, prowadzą do poważnych kryzysów rodzinnych. Coraz częstsze problemy z pełnieniem ról rodzicielskich są zauważalne w sferze opiekuńczo-wychowawczej i często prowadzą do dysfunkcyjności rodzin przejawiającej się niezaradnością w prowadzeniu gospodarstwa domowego, wzroście agresji i przestępczości wśród dzieci i młodzieży, uzależnień od alkoholu, przemocy domowej.

Dużym problemem jest także trudna sytuacja znacznej części osób starszych, które ze względu na wiek oraz stan zdrowia mają ograniczone możliwości podejmowania aktywnych działań prowadzących do poprawy ich sytuacji materialnej. Osoby te nie zawsze mogą liczyć na pomoc rodziny, przeciwnie, gdy mieszkają z dziećmi, to właśnie ich świadczenia

emerytalne lub rentowe stanowią źródło pewnego i stałego dochodu rodzin wielopokoleniowych.

Ważnym wymiarem tendencji demograficznych jest zjawisko zastępowalności pokoleń. Obniża się poziom współczynnika dzietności. Z drugiej strony na proces starzenia się populacji wpływa wydłużenie się przeciętnego trwania życia, a co za tym idzie wzrost liczby osób w wieku starszym. Coraz częściej osoby starsze tworzą jednoosobowe gospodarstwa domowe. Jeżeli nawet mieszkają z rodziną, to następują w ostatnim okresie zmiany w funkcjach rodziny, przejawiające się podejmowaniem pracy przez kobiety, coraz dłuższym czasem pracy. Zmiany te powodują, że rodzina nie jest w stanie zapewnić dostatecznej opieki zarówno dzieciom jak i jej starszym członkom.

W inowłodzkim GOPS-ie są cztery pomieszczenia biurowe (pomieszczenie dla czterech osób, pomieszczenie dla kierownika, magazyn i toaleta). Stan pomieszczeń jest dobry, wyposażenie jest pełne. Do najpilniejszych potrzeb należą: malowanie ścian, wymiana oświetlenia w pomieszczeniu kierownika oraz magazynie.

II.3.10. Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Inowłódz

Na terenie Gminy Inowłódz działają następujące stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie „Dolinia Pilicy”
- Stowarzyszenie „Klub Miłośników Spały”
- Stowarzyszenie „Lokalna Organizacja turystyczna Spale”
- Stowarzyszenie Kulturalne „Festiwal w Krajobrazie”
- Stowarzyszenie na rzecz Rozwoju Osiedla Konewka
- Stowarzyszenie Miłośników Architektury i Techniki Militarnej „Labirynt”
- Stowarzyszenie „Inowłodzkie Bractwo Rycerskie”

Uchwałą Rady Gminy Inowłódz z dnia 31 stycznia 2008 r., został przyjęty Program Współpracy Gminy Inowłódz z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie. Podstawowym celem, któremu ma służyć wprowadzenie Programu, jest kształtowanie demokratycznego ładu społecznego w środowisku lokalnym, poprzez budowanie partnerstwa pomiędzy administracją publiczną a ww. organizacjami.

Gmina Inowłódz współpracuje z organizacjami pozarządowymi między innymi przy realizacji zadania publicznego dotyczącego kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji oraz upowszechniania kultury fizycznej i sportu. Wsparcie Gminy ma charakter finansowy jak i niefinansowy. Wsparcie finansowe odnosi się do zadań, które mają na celu:

1. wzbogacenie oferty kulturalnej Gminy
2. wsparcie twórczości gminnych środowisk artystycznych
3. kultywowanie lokalnych tradycji kulturowych
4. dbałość o zachowanie i wzbogacanie działań artystycznych amatorów
5. promowanie aktywności fizycznej wśród mieszkańców
6. stałe uatrakcyjnianie form aktywnego wypoczynku mieszkańców
7. wspieranie działań na rzecz rozwoju integracyjno-społecznych funkcji kultury fizycznej
8. przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego i marginalizacji społecznej

Niefinansowe formy współpracy obejmują w szczególności:

1. gotowość do udziału w spotkaniach, szkoleniach i konferencjach organizowanych przez organizacje pozarządowe

2. prowadzenie działalności promocyjnej i informacyjnej, dotyczącej działań organizacji pozarządowych, w tym działań podejmowanych wspólnie z Gminą
3. konsultowanie z organizacjami pozarządowymi, odpowiednio do zakresu ich działania, projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących współpracy z Gminą
4. pomoc merytoryczną w przygotowaniu projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe, przyczyniające się do poprawy życia mieszkańców
5. współorganizowanie imprez o charakterze integracyjnym, spotkań wigilijnych itp.

II.3.11. Rynek pracy

Do głównych czynników rozwoju gospodarczego danego obszaru należy jego położenie, zasoby naturalne oraz potencjał tkwiący w jego mieszkańcach. Jednym z najważniejszych elementów świadczących o potencjale społecznym gminy jest struktura ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym.

W gminie Inowłódz na przestrzeni analizowanych lat wzrasta systematycznie liczba ludności w wieku produkcyjnym, co jest bardzo pozytywnym zjawiskiem oznaczającym umacnianie się potencjału społecznego lokalnej ludności. Natomiast bardzo negatywnym zjawiskiem, mającym wpływ na przyszły stan i rozwój lokalnej gospodarki z uwagi na zmniejszanie się zasobów siły roboczej jest stosunkowo dynamiczny spadek liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Liczebność osób w grupie wieku poprodukcyjnego pozostaje na niezmiennym poziomie, ale jej udział w całej populacji jest bardzo wysoki. Ludność w wieku produkcyjnym stanowi 60,5% ludności ogółem, ludność w wieku przedprodukcyjnym 18,7% a w wieku poprodukcyjnym 20,7%.

Tabela 43 . Ludność według ekonomicznych grup wieku, lata 2002-2008

Ludność w wieku:	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Przedprodukcyjnym (mężczyźni i kobiety w wieku 0-17 lat)	829	800	775	757	738	716	720
Mężczyźni	410	391	385	370	358	347	357
Kobiety	419	409	390	387	380	369	363
Produkcyjnym (mężczyźni w wieku 18-64 lat, kobiety 18-59)	2251	2280	2309	2324	2330	2313	2328
Mężczyźni	1189	1193	1202	1217	1217	1213	1227
Kobiety	1062	1087	1107	1107	1113	1100	1101
Poprodukcyjnym (mężczyźni w wieku 65 lat i więcej, kobiety w wieku 60 lat i więcej)	804	785	786	805	805	808	797
Mężczyźni	293	278	274	283	286	282	268
Kobiety	511	507	512	522	519	526	529
RAZEM	3884	3865	3870	3886	3873	3837	3845

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

Według stanu na dzień 31 XII 2007 r. na terenie gminy Inowłódz liczba pracujących obejmowała 780 osób, w tym 298 kobiet. W latach 2002-2008 liczba osób pracujących ulegała corocznym wahaniom. Najwyższy poziom zatrudnienia zanotowano jednak w roku 2006 i był on wyższy od zatrudnienia w roku 2002 o niewiele ponad 9%. Najmniej osób pracujących zarejestrowano w roku 2003 - 609 osób. Współczynnik aktywności zawodowej mieszkańców gminy, mierzony jako relacja osób aktywnych zawodowo (suma bezrobotnych

i pracujących) do mieszkańców w wieku produkcyjnym według danych na rok 2008 kształtuje się na poziomie 43,5%.

Tabela 44. Liczba pracujących w gminie Inowłódz w latach 2002-2007

Pracujący	2002	2003	2004	2005	2006	2007
OGÓŁEM	622	609	667	627	678	780
Mężczyźni	337	308	391	366	380	403
Kobiety	285	301	276	261	298	377
Aktywni zawodowo	1099	1076	1139	1063	1061	1005
Ludność w wieku produkcyjnym	2251	2280	2309	2324	2330	2313
Współczynnik aktywności zawodowej	48,8%	47,2%	49,3%	45,7%	45,5%	43,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

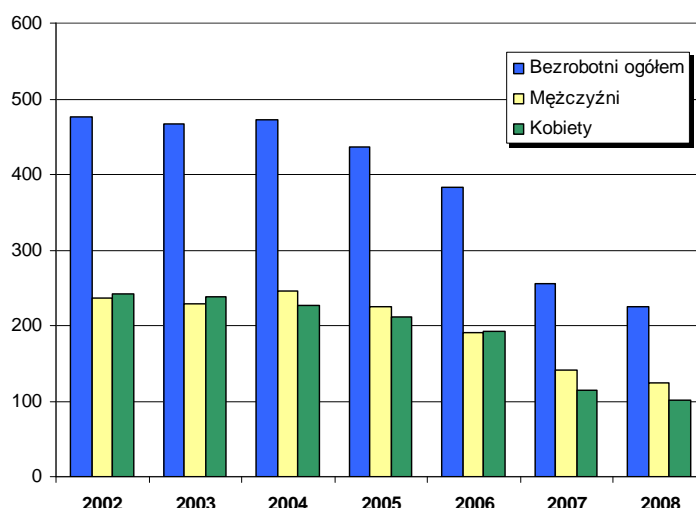
Pozytywnym zjawiskiem, jakie można zaobserwować w gminie Inowłódz, ale także w całym powiecie tomaszowskim i skali całego kraju, jest spadek liczby osób bezrobotnych. Schematyczne odwzorowanie tego spadku w ciągu ostatnich lat przedstawia poniższy wykres. Według stanu na dzień 31 XII 2008 r. na terenie gminy zarejestrowanych było 225 bezrobotnych, w tym 101 kobiet (44,9%) i w porównaniu z rokiem 2002 była to liczba o ponad połowę niższa. Strukturę bezrobotnych zarejestrowanych w urzędach pracy w latach 2002-2008 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 45. Liczba bezrobotnych w gminie Inowłódz na tle powiatu tomaszowskiego w latach 2002-2008, stan na dzień 31 XII

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bezrobotni ogółem	477	467	472	436	383	255	225
Mężczyźni	236	229	245	225	191	141	124
Kobiety	241	238	227	211	192	114	101
Bezrobotni bez prawa do zasiłku	b.d.	367	336	324	285	188	154
Powiat tomaszowski	14357	13794	13334	11693	10110	7658	6491
Stopa bezrobocia w powiecie tomaszowskim	24,1%	26,5%	25,6%	23,0%	20,6%	16,0%	13,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS oraz danych wlnych gminy.

Wykres 3. Liczba bezrobotnych w gminie Inowłódz według płci w latach 2002-2008

Na dzień 31 grudnia 2008 r. stopa bezrobocia w powiecie tomaszowskim wynosiła 13,8 %, na tej podstawie można sądzić, iż stopa bezrobocia w gminie Inowłódz kształtowała się na zbliżonym poziomie. Należy jednak pamiętać, iż stopa bezrobocia nie uwzględnia zjawiska ukrytego bezrobocia.

Najliczniejszą grupę wśród bezrobotnych stanowią osoby w wieku 18-44 lat oraz osoby zarejestrowane 12 miesięcy i dłużej. Wśród bezrobotnych w gminie Inowłódz przeważają mężczyźni.

Tabela 46. Bezrobotni wg Powiatowych Urzędów Pracy, stan na dzień 31 XII 2008 r.

Wyszczególnienie	Ogółem	W tym:					
		kobiety	zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu	z prawem do zasiłku	zarejestrowani w okresie 12 m-cy od dnia ukończenia szkoły	w wieku 18-44 lat	zarejestrowani 12 m-cy i dłużej
Gmina Inowłódz	225	101	3	71	6	142	73
Powiat Tomaszowski	6491	3251	117	1840	244	4118	2090
Województwo Łódzkie	99191	52589	3534	19628	4824	62539	33014

Źródło: Wojewódzki Urząd Pracy w Łodzi.

Zadanie zapobiegania i zwalczania bezrobocia nie należy do zadań własnych samorządu gminy, jednak to na samorząd spadają zadania i skutki społeczne będące skutkami bezrobocia (szczególnie w zakresie opieki socjalnej). Gmina pomaga tym rodzinom poprzez przyznawanie zasiłków celowych na zakup opału, odzieży, opłacenie energii elektrycznej itp. Podstawowym zadaniem Gminy jest dotarcie z pomocą do każdej rodziny cierpiącej z powodu bezrobocia oraz eliminowanie przypadków wspierania osób unikających zatrudnienia.

Przy dłuższym okresie pozostawania bez pracy rozpoczyna się proces destrukcji. Wyraża się on izolacją, brakiem zaufania do samego siebie, niskimi dochodami, stresem w rodzinie, pogorszeniem zdrowia psychicznego i fizycznego i zwiększonymi trudnościami znalezienia nowej pracy.

Liczba osób bezrobotnych pozostających bez pracy, aktywnie jej poszukujących i mogących niezwłocznie ją podjąć jest niższa niż zarejestrowanych w PUP. Różnica ta spowodowana jest faktem, że rejestracja daje bezrobotnym pewne bezpieczeństwo socjalne, natomiast w rzeczywistości część tych osób wykonuje różne prace (są zarejestrowani w urzędzie pracy, a wykonują pracę tzn. „na czarno”).

Do głównych przyczyny bezrobocia na terenie gminy zaliczono:

- Brak możliwości podjęcia pracy ze względu na brak kwalifikacji.
- Brak motywacji do poszukiwania pracy (brak wiary we własne siły).

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- Niezgłaszanie przez pracodawców wolnych miejsc pracy do urzędów zatrudniania.
- Trudności w znalezieniu zatrudnienia napotykaną przez osoby w wieku powyżej 50 lat.
- Pogarszająca się sytuacja gospodarczo – ekonomiczna kraju.
- Brak inicjatywy do podjęcia działalności gospodarczej przez samych bezrobotnych.
- Brak nowych inwestycji.

W celu zmniejszenia problemu bezrobocia władze gminy, w porozumieniu z Powiatowym Urzędem Pracy organizują od kilku lat sezonowe prace interwencyjne i publiczne. Niestety, mimo wspólnych wysiłków miejsc pracy jest wciąż za mało. Do innych działań prowadzonych w celu ograniczenia bezrobocia należą:

- Zatrudnienie osób bezrobotnych w ramach prac interwencyjnych.
- Zatrudnienie osób bezrobotnych w ramach robót publicznych.
- Organizowanie spotkań z potencjalnymi pracodawcami.
- Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy.
- Współpraca z instytucjami zajmującymi się podnoszeniem kwalifikacji, szkoleniami oraz przekwalifikowaniami.

Należy jednak podkreślić, że osób poszukujących pracy jest znacznie więcej niż osób zarejestrowanych jako bezrobotne. Powodem takiego stanu jest fakt, iż duża liczba mieszkańców gminy to rolnicy, którzy nie rejestrują się w Powiatowym Urzędzie Pracy w Tomaszowie Mazowieckim. W związku z powyższym oraz uwzględniając niski poziom wykształcenia mieszkańców wsi oraz niechęć osób bezrobotnych do podjęcia edukacji w zakresie przekwalifikowania zawodowego, istnieje również konieczność tworzenia lokalnych instytucji rynku pracy. Instytucje te zajmą się doszkadzaniem rolników oraz osób bezrobotnych z terenów wiejskich i zachęcaniem ich do korzystania z alternatywnych źródeł dochodu.

II.4. Sfera ekonomiczna

Do głównych czynników wpływających na tempo rozwoju gospodarczego danego obszaru należą jego położenie, zasoby naturalne oraz potencjał ludnościowy. Natomiast o potencjale rozwojowym społeczności lokalnej decyduje przede wszystkim stan gospodarki i lokalne możliwości i uwarunkowania jej rozwoju i rozkwitu. Potencjał społeczny powinien zostać spożytkowany właśnie poprzez aktywność ekonomiczną, która objawia się na przykład w strukturze pracodawców, branż oraz zatrudnienia w lokalnych zakładach pracy.

II.4.1. Główni pracodawcy: struktura i trendy

Na terenie gminy zlokalizowano 275 podmiotów gospodarczych (stan na 31 XII 2008 r.). Większość tych podmiotów to przedsiębiorstwa sektora prywatnego stanowiące 95% wszystkich podmiotów gospodarczych działających na terenie gminy. Na terenie gminy działa 11 spółek handlowych, wszystkie w sektorze prywatnym, w tym 1 podmiot z udziałem

kapitału zagranicznego. Większość firm funkcjonujących na rynku to mikroprzedsiębiorcy, w rozumieniu ustawy o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2 lipca 2004 roku, zatrudniających mniej niż 10 pracowników lub bazujących na samozatrudnieniu. Widoczna jest wzrastająca liczba podmiotów gospodarczych. Rośnie również liczba stowarzyszeń i organizacji społecznych. Według danych z roku 2008 w gminie funkcjonowało 13 różnego rodzaju spółdzielni, fundacji, organizacji i stowarzyszeń.

Tabela 47. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych w gminie Inowłódz w latach 2002-2008

Lata	Ogółem	Sektor		Z ogółem			
		publiczny	prywatny	prywatne spółki handlowe		spółdzielnie fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
				razem	w tym z udziałem kapitału zagranicznego		
Stan na dzień 31 XII							
2002	273	15	258	7	0	8	216
2003	289	13	276	6	0	8	231
2004	303	14	289	6	0	10	242
2005	310	13	297	6	0	11	245
2006	258	13	245	9	1	12	192
2007	273	13	260	11	1	12	204
2008	275	12	263	10	1	13	206

Źródło: Bank Danych Regionalnych Głównego Urzędu Statystycznego <http://www.stat.gov.pl/bdrpl/>

Analizowane dane na temat liczby podmiotów gospodarczych na przestrzeni ostatnich lat wskazują na stabilizację tego sektora, choć posiada on dalsze potencjalne możliwości rozwojowe i może stanowić ważny czynnik rozwoju gminy oraz źródeł dochodów dla mieszkańców.

Tabela 48. Struktura przedsiębiorstw wg liczby zatrudnionych (stan na 31 XII 2008)

Przedsiębiorstwa wg liczby zatrudnionych	Liczba przedsiębiorstw	Udział w liczbie przedsiębiorstw ogółem (%)
do 9 osób (mikroprzedsiębiorstwa)	252	91,6
10 – 49 osób (małe przedsiębiorstwa)	20	7,3
50 – 249 osób (średnie przedsiębiorstwa)	3	1,1
Razem:	275	100,0

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Zdecydowaną większość wśród zarejestrowanych jednostek gospodarczych (91,6%) stanowią mikroprzedsiębiorstwa, zatrudniające do 9 osób oraz małe przedsiębiorstwa stanowiące 7,3% ogólnej liczby przedsiębiorstw. W tej grupie dominują osoby fizyczne prowadzące własną działalność. Odsetek osób prowadzących własną działalność gospodarczą wzrósł o 13,4%. Świadczy to o dużej przedsiębiorczości lokalnego społeczeństwa, ale jednocześnie wskazuje na ich słabość finansową oraz mniejszą skłonność do inwestycji, wdrażania technologii innowacyjnych, co obniża możliwości rozwojowe gminy. Szansą dla małych i średnich firm jest pozyskiwanie funduszy unijnych związanych zwłaszcza z III

priorytetu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego „Gospodarka, innowacyjność, przedsiębiorczość”.

W gminie Inowłódz, podobnie jak na rynku ogólnokrajowym, z uwagi na zmiany zachodzące w gospodarce i zmieniający się popyt na określone towary i usługi występuje zjawisko częstych zmian w sieci firm, likwidują się istniejące firmy a powstają nowe. Bilans w ewidencji działalności gospodarczej gminy w latach 2003-2005 był ujemny, natomiast w latach 2006 - 2008 dodatni.

Tabela 49. Liczba wpisów i wykreśleń w ewidencji działalności gospodarczej gminy w latach 2002-2008

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Razem
Liczba wpisów	23	18	30	25	34	36	36	202
Liczba wykreśleń	21	21	37	30	23	24	24	180
Saldo	+ 2	- 3	- 7	- 5	+ 11	+12	+12	+22

Zródło: dane własne gminy

Położenie gminy Inowłódz w centralnej Polsce, w południowo-wschodniej części województwa łódzkiego, na szlaku drogi krajowej nr 48 Tomaszów Mazowiecki – Odrzywół oraz drogi wojewódzkiej nr 726 Żarnów - Opoczno - Rawa Mazowiecka stanowi o dużej atrakcyjności inwestycyjnej gminy i stwarza możliwości do jej szybkiego rozwoju. Najwięcej podmiotów działa w dużych miejscowościach położonych przy głównych ciągach komunikacyjnych gminy, czyli Spała i Inowłodzu. Aktywność podmiotów gospodarczych w poszczególnych miejscowościach gminy prezentuje poniższa tabela.

Tabela 50. Rozmieszczenie działalności gospodarczej w różnych miejscowościach gminy (wpisy aktualne na dzień 31.05.2009 r.

Lp.	Nazwa miejscowości	Liczba podmiotów
1	Brzustów	19
2	Dąbrowa	3
3	Inowłódz	30
4	Konewka	14
5	Królowa Wola	36
6	Liciażna	8
7	Poświętne	6
8	Spała	25
9	Teofilów	8
10	Zakościele	8
11	Żądłowice	6

Zródło: Dane własne gminy.

Analizując lokalizację działalności gospodarczej widać, iż dużo podmiotów gospodarczych w gminie koncentruje się również w miejscowościach Królowa Wola, Brzustów oraz Konewka. Dużo podmiotów koncentruje się wzdłuż ważnych szlaków komunikacyjnych, sprzyja to rozwojowi przemysłu, usług i handlu. Wśród dużych podmiotów zdecydowana większość działa w branży gastronomicznej i usługowej, a także w handlu i budownictwie. Przeważają jednak małe i bardzo małe podmioty gospodarcze (też mikroprzedsiębiorstwa) z samozatrudnieniem właściciela, bądź zatrudniające do kilku pracowników. Są to bardzo często firmy mało stabilne – ich rotacja jest bardzo duża. W ciągu roku rejestrowana jest duża liczba podmiotów, jednocześnie niemalże tyle samo ulega likwidacji. Świadczy to przede wszystkim o trudnościach, na jakie napotykają przedsiębiorcy (wysokie obciążenia z tytułu prowadzenia samodzielnej działalności, wysokie koszty utrzymania, duża konkurencja na

rynku). Brak wyraźnych tendencji rozwojowych w tym zakresie może świadczyć również o niesprzyjających warunkach lokalnych (niedostateczna infrastruktura, brak kanalizacji, utrudnienie komunikacyjne).

II.4.2. Struktura podstawowych branż na terenie gminy

Gmina ma charakter usługowo-rolniczy, co ma swoje odzwierciedlenie w branżach dominujących na jej obszarze. Największe znaczenie w gospodarce gminy Inowłódz mają: handel, produkcja, usługi gastronomiczno-hotelarskie i transport. Sądząc z analizy struktury podstawowych branż, największa liczba podmiotów działa w branżach: handel i naprawy i produkcyjnej. Jest to o tyle korzystne, iż ta grupa przedsiębiorstw jest bardziej stabilna. Pośród firm produkcyjnych dominują te, związane z produkcją artykułów spożywczych i materiałów budowlanych. Duży udział w rynku mają także podmioty obsługujące nieruchomości i firmy.

Dobre warunki dla rozwoju turystyczno-rekreacyjnego gminy przekładają się na dużą liczbę podmiotów w sekcji hoteli i restauracji. Również znaczący udział w ogólnej puli działalności gospodarczej mają firmy z branży budowlanej. Te dwie grupy charakteryzują się dużą sezonowością swojej aktywności, co z kolei wpływa zasadniczo na słabszą pozycję na rynku wobec braku zysku poza sezonem. Rolnictwo wciąż stanowi istotny udział w gospodarce Inowłódza. W roku 2008 w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła liczba podmiotów gospodarczych w działających w pośrednictwie finansowym oraz w ochronie zdrowia i pomocy społecznej. Rozkład firm według rodzajów działalności podano poniżej.

Tabela 51. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze Regon wg wybranych sekcji PKD

Podmioty		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Ogółem			289	303	310	258	273	275
W tym	Rolnictwo, łowiectwo, leśnictwo	30	31	27	29	22	23	21
	Górnictwo	1	1	1	1	1	2	2
	Działalność produkcyjna	43	48	52	52	40	41	38
	Wytwarzanie i zaopatrzenie w energię elektryczną, gaz, wodę	1	1	1	1	1	1	1
	Budownictwo	22	24	27	27	20	25	29
	Handel i naprawy	67	67	73	69	59	62	58
	Hotele i restauracje	22	27	27	28	24	25	23
	Transport, gospodarka magazynowa, łączność	17	18	16	17	13	16	16
	Pośrednictwo finansowe	6	5	6	7	8	6	9
	Obsługa nieruchomości i firm	22	24	27	33	30	31	31
	Administracja publiczna	3	3	4	5	5	5	5
	Edukacja	7	8	8	7	7	5	4
	Ochrona zdrowia i pomoc społeczna	9	10	11	10	10	11	13
	Działalność usługowa, komunalna, społeczna i indywidualna	24	23	24	25	19	20	25

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

W przemyśle dominują branże: budowlana, drzewna, spożywcza oraz odzieżowa. Natomiast wśród podmiotów usługowych dominują te z branży: budowlanej, transportowej, handlowej, gastronomicznej i hotelowej (obiekty hotelarskie, sklepy, bary)

Tabela 52. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność produkcyjną wg wybranych działów (stan na 31 grudnia 2008 roku)

Działy produkcji	Liczba przedsiębiorstw
Produkcja maszyn i urządzeń	1
Produkcja metalowa (bez maszyn i urządzeń)	3
Produkcja art. spożywczych i napojów	6
Produkcja materiałów budowlanych	2
Produkcja odzieży i tkanin	3
Pozostałe	18

Zródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Analiza gospodarki gminy wskazuje na duże zróżnicowanie prowadzonej działalności, co należy postrzegać pozytywnie w obliczu zmiennych uwarunkowań występujących w gospodarce wolnorynkowej.

Do najważniejszych podmiotów prowadzących działalność produkcyjną zlokalizowanych na terenie gminy możemy zaliczyć:

1. FORMAPLAN Polska Sp. z o.o. ul. Kitowicza 28, 97-320 Wolbórz – miejsce działalności Konewka, na terenie własności FORMAPLANU w Konewce działają trzy podmioty gospodarcze, tj. EGP POLSKA, DREWCON Sp. z o.o., SILVER-PLAN
2. MIKROSIL Sp. z o.o. ul. Zborowskiego 14, 26-600 Radom, Kopalnia Inowłódz ul. Spalska 54, 97-215 Inowłódz
3. GRAPIST Krzysztof Grad Zbigniew Pisarski Włodzimierz Staszewski ul. Brzustowska 4, 97-215 Inowłódz
4. Zakład Drzewny Produkcyjno – Handlowo – Usługowy s.c. Paweł Kowalski, Piotr Kowalski, Barbara Kowalska, Krystyna Kowalska ul. Spalska 39, 97-215 Inowłódz
5. FHUP GOLDEN CHICKEN Krzysztof Dębiński Spała ul. Piłsudskiego 10, 97-215 Inowłódz,
6. Firma FISCHER – Rybak Bogdan, Plac Kazimierza Wielkiego 6, (z-d główny ul. Spalska 25) 97-215 Inowłódz
7. Paweł Świerczyński, ul. Spalska 25, 97-215 Inowłódz, (produkcja pieczywa, hurtownia nabiału))
8. Gminna Spółdzielnia SAMOPOMOC CHŁOPSKA w Inowłodzu, ul.Tuwima 14, 97-215 Inowłódz
9. Przedsiębiorstwo Produkcyjno – Handlowe „EKOMAT” Antonina Stasiołek, Królowa Wola 63, 97-215 Inowłódz
10. ZPHU HAL-MET s.c. Ułaszewski Ryszard Ułaszewski Rafał, Królowa Wola 26, 97-215 Inowłódz
11. Wytwórnia Wód Gazowanych Grażyna i Tomasz Jabłońscy Inowłódz, ul. Spalska 57, 97-215 Inowłódz
12. Zakład Przerobu Drewna Konewka – Wilkowiecki Janusz, Konewka 29,
13. Ogrodzenia Betonowe, wyrób-montaż, Jarosław Krawczyk, Kolonia Brzustów 236a.
14. P.P.H.U. Krzysztof Pazurek Brzustów 242, 97-215 Inowłódz
15. Zakład Stolarski Stanisław Staszek Królowa Wola 135a, 97-215 Inowłódz

16. Nadleśnictwo Spała, Spała, ul.Gabrysiewicza 2, 97-215 Inowłódz

Na terenie gminy funkcjonują również instytucje otoczenia biznesu i wspierające rozwój gospodarczy. Instytucje otoczenia biznesu to podmioty wspierające przedsiębiorczość oraz organizacje działające na rzecz rozwoju lokalnego. Zaliczamy do nich m.in. instytucje finansowe, agencje, fundacje, stowarzyszenia rozwoju lokalnego, ośrodki szkoleniowo – doradcze, inkubatory przedsiębiorczości oraz organizacje gospodarcze.

Ilość i struktura instytucji otoczenia biznesu znacząco wpływa na konkurencyjność lokalnej gospodarki i poziom jej rozwoju. W gminie Inowłódz mają swoją siedzibę:

- Powiatowy Bank Spółdzielczy w Tomaszowie Mazowieckim Oddział w Inowłodzu Pl. K. Wielkiego 7, 97-215 Inowłódz,
- Urząd Poczty, ul. Tuwima 19, 97-215 Inowłódz,

Nie jest to wystarczające zaplecze dla prowadzenia działalności gospodarczej. Urząd Poczty zmieniony został w placówkę, która nie zaspokaja potrzeb mieszkańców i turystów.

Pozytywnie i jako czynnik wspierający rozwój, szczególnie w dziedzinie turystyki należy postrzegać powołanie Lokalnej Organizacji Turystycznej w Spale, której celem jest działanie w dziedzinie promocji i rozwoju turystyki, ma to duże znaczenie ze względu na turystyczno-rekreacyjny potencjał całej gminy.

II.4.3. Liczba osób zatrudnionych w danych sektorach

Struktura podmiotów gospodarczych przekłada się bezpośrednio na liczbę osób zatrudnionych w poszczególnych sektorach:

Tabela 53. Liczba zatrudnionych wg sektorów własności (w latach 2002-2007).

Lata	Zatrudnieni ogółem	Sektor	
		publiczny	prywatny
2002	622	316	306
2003	609	317	292
2004	667	175	492
2005	627	168	459
2006	678	164	514
2007	780	174	606

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Zdecydowana większość mieszkańców gminy pracuje w sektorze prywatnym – 78% ogółu zatrudnionych. Najwięcej pracujących skupia sektor przemysłowo-budowlany. Część mieszkańców gminy dojeżdża do pracy do pobliskich większych miast i miejscowości, jak np. Tomaszów Mazowiecki, Piotrków Trybunalski a nawet podejmuje zatrudnienie w oddalonej o ponad 60 km Łodzi.

Tabela 54. Struktura zatrudnienia w poszczególnych sektorach w gminie Inowłódz

	Ogółem	Sektor rolniczy	Sektor przemysłowy i budowlany	Sektor usługowy
2002	622	38	219	365
2003	609	33	198	378
2004	667	28	419	220
2005	627	25	355	247
2006	678	27	378	273
2007	780	26	388	366

Źródło: dane statystyczne GUS.

Istotnym pracodawcą w gminie są również instytucje podległe jednostkom samorządu terytorialnego.

II.4.4. Zagospodarowanie turystyczne i rekreacyjne

Gmina Inowłódz posiada bogate tradycje turystyczne. Obszar miejscowości Spała, Teofilów i Inowłódz, jak również tereny położone w pobliżu rzeki Pilicy w otoczeniu lasów cieszą się dużą popularnością wśród turystów i mieszkańców, co ma swoje odzwierciedlenie w funkcjonowaniu wielu podmiotów gospodarczych w tej branży. Turystyka wydaje się więc kluczową dziedziną dla lokalnego rozwoju gospodarczego. Gmina posiada ogromny potencjał turystyczny wynikający ze znajdujących się na jej terenie zabytków, przestrzeni krajobrazowych, dostępu do wody, kompleksów zieleni, miejsc związanych z historią i kulturą tych ziem a także kultywowanymi tradycjami ludowymi.

Czynnikami wspierającym te możliwości są tradycje turystyczne, popularność niektórych miejscowości z terenu gminy, dobry dojazd i lokalne lobby promujące walory „małej ojczyzny”. Niewątpliwym atutem gminy Inowłódz, sprzyjającym rozkwitowi turystyki, jest położenie geograficzne, układ komunikacyjny, bliskość do wielu miejscowości, czy aglomeracji (łódzka, warszawska). Sprzyja to turystyce oraz ułatwia dostęp do obszarów rekreacyjno – wypoczynkowych i ośrodków turystycznych w gminie.

Będący czynnikiem aktywizacji ekonomicznej rozwój turystyki związany jest integralnie ze stanem infrastruktury, handlu, transportu i finansów. Stąd też priorytetem gminy Inowłódz jest rozwój przemysłu turystycznego.

Gmina posiada bazę turystyczną – wypoczynkową, którą tworzą m.in. ośrodki:

Tabela 55. Wykaz ośrodków wypoczynkowo-szkoleniowych gminy Inowłódz.

lp.	Miejscowość, adres	Charakterystyka obiektu
1.	Zespół Domów Wczasowych Fundusz Wczasów Pracowniczych ul. Nadpiliczna 4, SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 710 13 12 fax. 0 - 44 / 710 13 91 Recepcja: ul. Mościckiego 19 tel. 0 - 44 / 710 14 18 e-mail: fwp@spala.com.pl e-mail: markusinski@fwp.pl e-mail: mkowalczyk@fwp.pl e-mail: bwuls@fwp.pl http://www.fwp.spala.com.pl	<ul style="list-style-type: none"> ▪ DW "Żbik" - 92 miejsca noclegowe ▪ DW "Miś" - 84 miejsc noclegowych ▪ DW "Rogacz" - 47 miejsc noclegowych ▪ 7 sal konferencyjnych na 300, 80 i 50 osób ▪ Drink bar i kawiarnia ▪ Domowa kuchnia ▪ Wczasy, wycieczki i wypoczynek profilaktyczny ▪ Kolonie, obozy i zielone szkoły ▪ Catering i obsługa przyjęć ▪ Kompleksowa obsługa imprez w plenerze ▪ Parking

<p>2.</p>	<p>CENTRALNY OŚRODEK SPORTU Pensjonat "OLIMPIJCZYK" *** "JUNIOR", „FENIKS” ul. Mościckiego 6, SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 724 23 46 fax. 0 - 44 / 724 85 34 e-mail: cosspala@cosspala.com.pl e-mail: recepcja@cosspala.com.pl e-mail: promocja@cosspala.com.pl http://www.cosspala.com.pl</p>	<p>Internat sportowy „OLIMPIJCZYK”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 91 miejsc noclegowych ▪ 4 apartamenty ▪ 6 pokoi 2- osobowych typu "studio" z aneksem ▪ 2 pokoje 4- osobowe typu "studio" ▪ 27 pokoi 2- osobowych ▪ 17 pokoi 1- osobowych ▪ gabinety do badań psychomotorycznych ▪ kawiarnia - 40 miejsc siedzących z parkietem do tańca <p>Internat sportowy „JUNIOR”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 131 miejsc noclegowych (aneksy 1+2-osobowe i 2+3-osobowe z pełnymi węzłami sanitarnymi oraz TV SAT ▪ I piętro hotelu przystosowane dla osób niepełnosprawnych ▪ stołówka, kawiarnia ze stołem bilardowym, ogródek letni ▪ stołówka na 240 miejsc <p>Internat sportowy „Champion”:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ 185 miejsc, pokoje 1 i 2 osobowe ▪ 8 apartamentów, ▪ sale konferencyjne – 550 miejsc ▪ 2 kawiarnie, ▪ stołówka – 400 miejsc <p>W obrębie kompleksu COS SPAŁA znajdują się:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ stadion lekkoatletyczny ▪ kryta pływalnia ▪ hala lekkoatletyczna ▪ zespół hal sportowych ▪ kanał badawczo – treningowy ▪ kort tenisowy ▪ zabiegi leczniczo – rehabilitacyjne ▪ kriokomora
<p>3.</p>	<p>HOTEL "MOŚCICKI" ****</p> <p>ul. Nadpiliczna 2 SPAŁA 97 - 215 Inowłódz powiat tomaszowski tel. 0 - 44 / 726 41 00 fax. 0 - 44 / 726 41 10 e-mail: info@hotelmoscicki.pl http://www.hotelmoscicki.pl</p> <p>Rezerwacja: Olimpijskie Biuro Podróży Sp. z o.o. ul. Chocimska 14 00 - 791 Warszawa tel. 0 - 22 / 646 44 45 tel. 0 - 22 / 646 44 46 fax. 0 - 22 / 646 44 45 fax. 0 - 22 / 646 44 46 http://www.obp.com.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 122 miejsca noclegowe ▪ 56 komfortowych pokoi, w tym: ▪ 13 pokoi jednoosobowych ▪ 15 pokoi dwuosobowych ▪ 24 pokoje dwuosobowe typu „suite” ▪ 2 penthousy oraz 2 apartamenty ▪ Parking strzeżony na 80 samochodów <p>Hotel przystosowany jest dla osób niepełnosprawnych. Wszystkie pokoje wyposażone w telewizor, telefon, dostęp do Internetu, mini-bar i łazienkę. Klimatyzowana restauracja hotelowa dla 90 osób, serwuje potrawy kuchni polskiej i europejskiej. Podczas imprez okolicznościowych restauracja w połączeniu z salą konferencyjną może pomieścić do 200 gości. Sale konferencyjne są klimatyzowane i wyposażone w sprzęt multimedialny. Do dyspozycji są:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Sala Prezydent dla 80 osób ▪ Sala Mościcki dla 40 osób ▪ Sala Prezydent Mościcki dla 120 osób oraz ▪ 3 sale biznesowe dla 20 osób każda. <p>Centrum Odnowy Biologicznej i Rehabilitacji wyposażone jest w: jacuzzi, saunę fińską (suchą) i parową (mokrą) gabinet masażu, salę fitness, salon fryzjerski, gabinet kosmetyczny. W Centrum wykonywane są zabiegi z zakresu: hydroterapii, światłolecznictwa, kinezyterapii, termoterapii, elektroterapii, fizykoterapii, zabiegi krioterapii miejscowej, laseroterapii i masaże.</p> <p>Hotel „Mościcki” to doskonałe miejsca do organizacji szkoleń i konferencji, pobytów wypoczynkowo – leczniczych, pobytów weekendowych i wczasów rodzinnych a także - weseł i imprez okolicznościowych oraz spotkań integracyjnych. W czasach socjalizmu był to dom wypoczynkowy FWP „Łoś”, w latach 80/90 budynek popadł w ruinę. Obecnie, po generalnym remoncie jest to</p>

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

		jedyny, w województwie łódzkim hotel czterogwiazdkowy.
4.	<p>HOTEL "PREZYDENT" ** ul. Hubala 15 SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 710 13 22 tel. 0 - 44 / 710 15 55 fax. 0 - 44 / 710 15 55 e-mail: turspala@interia.pl http://www.prezydent.spala.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 76 miejsc noclegowych ▪ Pokoje 1, 2 i 3 osobowe wyposażone w łazienkę, telefon i TV ▪ Apartamenty ▪ Obiekt klimatyzowany ▪ Obiekt przystosowany do osób niepełnosprawnych ▪ Restauracja (120 miejsc) ▪ Sale konferencyjne (180, 40 i 20 osób) ▪ Bar ▪ Dyskoteka ▪ Parking ▪ Organizacja szkoleń, konferencji, bankietów ▪ Organizacja imprez integracyjnych i przyjęć rodzinnych ▪ Grill, ognisko ▪ Hotel w trakcie kategoryzacji
5.	<p>CHRZEŚCIJAŃSKIE CENTRUM MŁODZIEŻOWE FUNDACJA PROeM Zakościele 80 97 - 215 INOWŁÓDZ tel. 0 - 44 / 710 11 40 fax. 0 - 44 / 710 11 50 tel. kom. 0 - 602 702 429 e-mail: biuro@proem.pl http://www.proem.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 180 miejsc noclegowych w budynku ▪ 24 miejsca noclegowe w domkach kempingowych ▪ Udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ▪ Sala konferencyjna ▪ Jadalnia, kawiarnia, bilard ▪ Amfiteatr z ogniskiem i grillem ▪ Boiska sportowe: koszykarskie, siatkówka plażowa ▪ Przystań kajakowa, sprzęt pływający ▪ camping (12 domków) dla 24 osób z zapleczem sanitarnym, kuchnię i salą kominkową ▪ Na kempingu kuchnia i sala kominkowa ▪ Plaża i kąpielisko na małej wyspie
6.	<p>WILLA "JELONEK" ul. Mościckiego 9 SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 710 14 18 e-mail: willajelonek@obp.com.pl http://www.obp.com.pl</p>	<p>"Willa Jelonek" to obiekt hotelarski o reprezentacyjnym charakterze i bardzo wysokim standardzie położony w centrum Spały. Willa posiada doskonałą lokalizację przy ul. Mościckiego (główna ulica Spały) w odległości ok. 500 metrów od Ośrodka Przygotowań Olimpijskich. Goście mają do dyspozycji dwa ponad stumetrowe apartamenty:</p> <p>"Ignacy" składa się z dużego salonu z kominkiem, dwóch sypialni 2-osobowych, garderoby, aneksu kuchennego oraz łazienki z prysznicem i jacuzzi;</p> <p>"Aleksander" posiada przestronny salon z loggią, dwie sypialnie 2-osobowe, aneks kuchenny oraz łazienkę z jacuzzi.</p> <p>Całkowicie odrestaurowana XIX wieczna willa jest idealnym miejscem na wyjazdowe posiedzenia zarządów firm lub wczasy zdrowotne i rodzinne. To również idealne miejsce spotkań ze strategicznymi dla Państwa klientami i kontrahentami, narad, spotkań firmowych oraz pobytów wakacyjnych pracowników i klientów. Do dyspozycji gości oddany jest ogródek na którym można organizować małe imprezy plenerowo-okolicznościowe.</p>
7.	<p>REZYDENCJA SPALSKA " ul. Wojciechowskiego 15 SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 710 15 75 fax. 0 - 44 / 710 15 75</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 54 miejsc noclegowych ▪ Pokoje 2 i 3 osobowe ▪ Apartamenty 4 osobowe ▪ Sala konferencyjna (30 osób) ▪ Parking
8.	<p>SPALSKIE POKOJE GOŚCINNE ul. Hubala 5 ul. Wojciechowskiego 15 SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 710 16 60 tel. 0 - 44 / 710 13 85</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 70 miejsc noclegowych ▪ Pokoje 2 i 3 osobowe, apartamenty ▪ Sala konferencyjna (35 osób) ▪ Parking ▪ Kosmetyczka ▪ Zabiegi rehabilitacyjne i wyszczuplające, masaże lecznicze ▪ Bar tlenowy, sauna, masaże lecznicze

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

	tel. kom. 0 - 603 411 216 tel. kom. 0 - 601 398 585 e-mail: spalskiepokoje@op.pl http://www.spala.pl http://www.republika.pl/spalskiepokoje	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Kursokonferencje ▪ Imprezy okolicznościowe ▪ Miejsce na ognisko, grill ▪ Wypożyczalnia rowerów ▪ Wypożyczalnia sprzętu wodnego
9.	OŚRODEK WYPOCZYNKOWY "ZACISZE" ul. Piłsudskiego 20 SPAŁA 97 - 215 Inowłódz tel. 0 - 44 / 724 23 56 tel. 0 - 44 / 710 14 15 fax. 0 - 44 / 710 14 15 e-mail: spala@naturatour.pl http://www.nuratour.pl	<ul style="list-style-type: none"> ▪ 176 miejsc noclegowych ▪ Pokoje 1-, 2-, 3- i 4- osobowe, apartamenty ▪ Sala konferencyjna (100 osób) ▪ Sala narad (50 osób) ▪ Sala kominkowa (25 osób) ▪ Jadalnia, bufet ▪ Bankiety, ogniska ▪ Boiska do gier sportowych ▪ Sauna, jacuzzi ▪ Tenis ▪ Biblioteka ▪ Parking ▪ Wypożyczalnia rowerów
10.	DWÓR CARSKI 97-215 Inowłódz, Spała ul. Nadpiliczna 3 tel. (044) 710 05 11	Do dyspozycji gości: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 21 miejsc noclegowych ▪ 10 pokoi (1 i 2 – osobowe, apartament)
11.	Dom Formacyjno Rekolekcyjny „OSTOJA” Spała, ul. Piłsudskiego 6	Właścicielem jest Parafia Spała Do dyspozycji gości jest 31 miejsc noclegowych z węzłem sanitarnym
12.	Schronisko Młodzieżowe „GRANAMAR” Spała, ul. Wojciechowskiego 12 tel. (044) 710 13 31	Właścicielem jest Marek Nalepa Do dyspozycji gości jest 58 miejsc noclegowych z węzłem sanitarnym
13.	Ośrodek Wypoczynkowy Teofilów 58 tel. (044) 710 14 16	Do dyspozycji gości: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 95 miejsc noclegowych

Źródło: <http://www.ziemialodzka.pl/> oraz <http://www.powiat-tomaszowski.pl/baza.htm>

Te i mniejsze ośrodki posiadają liczną bazę noclegową o różnorodnym standardzie, którą uzupełniają gospodarstwa agroturystyczne i kwatery prywatne, ponieważ coraz popularniejszą alternatywą do masowych form wypoczynku jest agroturystyka, która na obszarze gminy Inowłódz stanowi coraz silniejszą dziedzinę działalności gospodarczej.

Na terenie całego powiatu tomaszowskiego działa *Stowarzyszenie Wsi Agroturystycznych Regionu Doliny Pilicy i Zalewu Sulejowskiego*. Od 1996 roku do roku 2000 stowarzyszenie to nosiło nazwę Stowarzyszenie Agroturystyczne Ziemi Piotrkowskiej. Działalność stowarzyszenia oparta jest na statucie, jego celem jest promocja i rozpowszechnianie możliwości korzystania z wypoczynku spędzonego na wsi. Stowarzyszenie obecnie zrzesza 11 gospodarstw agroturystycznych – 9 z terenu powiatu tomaszowskiego i 2 z powiatu piotrkowskiego. Najwięcej gospodarstw zrzeszonych znajduje się w pobliżu Zalewu Sulejowskiego. W gminie Inowłódz dobrze rozwinięta agroturystyka funkcjonuje głównie w miejscowościach: Królowa Wola, Inowłódz i Zakościele. W ostatnich latach wybudowano szereg domów, które mogą służyć zarówno jako obiekty sezonowe jak i całoroczne. Spis gospodarstw agroturystycznych funkcjonujących na terenie gminy Inowłódz prezentuje poniższa tabela.

Tabela 56. Baza agroturystyczna na terenie gminy Inowłódz

Właściciel	Charakterystyka i atrakcje
<p>Alicja Płoszyńska „Nowy Dwór” Zakościele 67, 97-215 Inowłódz tel. (044) 710-11-92 Obiekt całoroczny na bazie Willi Stacji Klimatyczno – Leśnej</p>	<p>Do dyspozycji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 pokoi- 2,3,4,5-osobowe (do 20 miejsc) • pokój dzienny (wypoczynkowy) z tv+sat • jadalnia, wyżywienie całodzienne • plac zabaw dla dzieci • miejsce na ognisko, grill • 20 ha własnego lasu (przylegającego) z alejkami spacerowymi • parking, telefon • rzeka Pilica – plaża, wędkowanie, kajaki
<p>Bogusław Monik Zakościele 54, 97-215 Inowłódz tel. (044) 710-18-51, 0 603 464 778 www.agro-monik.iturysta.pl</p>	<p>Do dyspozycji:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budynek mieszkalny w miesiącu I-XII • ilość pokoi/ ilość miejsc – 3/10 • oddzielna łazienka • oddzielna kuchnia • PKS – w/m • kąpielisko – 0,05 km • las- w/m • możliwość wędkowania • możliwość łowiectwa • jazda konna • znajomość jęz. rosyjskiego
<p>Gospodarstwo Agroturystyczne Eugeniusz Sobolewski Zakościele 57 tel. 515 420 242</p>	<p>Do dyspozycji gości:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2 pokoje (5 miejsc noclegowych) • kuchnia • łazienka • możliwość wędkowania • miejsce na ognisko, grill
<p>Końska Zagroda 97-215 Inowłódz ,Królowa Wola 196 www.konskazagroda.prv.pl</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilość pokoi – 4 ▪ Ilość miejsc noclegowych – 12 ▪ Jazda konna

Źródło: [http:// www.powiat-tomaszowski.pl/agroturystyka.htm](http://www.powiat-tomaszowski.pl/agroturystyka.htm)

Ze względu na walory przyrodniczo – krajobrazowe gmina Inowłódz posiada bardzo dogodne warunki dla rozwoju turystyki wiejskiej, która uważana jest za nowoczesną formę dawnych letnisk i „wczasów pod gruszą”. Agroturystyka wiąże się z bliskim kontaktem turystów ze środowiskiem naturalnym, miejscową społecznością i jej kulturą. W rozwoju agroturystyki w gminie Inowłódz upatrywać można szansy na dostarczenie dochodów dla gospodarstw rolnych i utworzenie nowych miejsc pracy na wsi oraz przyciągnięcie nowego segmentu turystów. Turystyka wiejska może stanowić dużą szansę dla restrukturyzacji gminy, gdzie w miarę upływu czasu, część mieszkańców będzie poszukiwać alternatywnych źródeł dochodów. Wykorzystanie tej szansy wymaga jednak spełnienia podstawowych warunków:

- przystosowania bazy noclegowo - gastronomicznej do wymogów współczesnego rynku turystycznego;
- przygotowania mieszkańców do świadczenia tego typu usług;
- atrakcyjnego zagospodarowania czasu turystów poprzez szeroką ofertę rozmaitych form turystycznych (odpowiednie przygotowanie szlaków turystycznych, organizacja imprez kulturalno – sportowo – folklorystycznych);
- zapewnienie odpowiedniej promocji w celu rozwoju turystyki wiejskiej.

Istotną rolę we wspomaganiu rozwoju agroturystyki odgrywać powinien nadal samorząd lokalny poprzez odpowiednie wspieranie modernizacji infrastruktury turystycznej, oraz dalszą intensyfikację promocji gminy i jej walorów przyrodniczo - turystycznych.

Bazę noclegową i agroturystyczną w gminie Inowłódz uzupełniają różnorodne lokale gastronomiczne. Należą do nich:

- Restauracja „Pod Żubrem”
- Zajazd Spalski
- „Karczma Spalska”
- Kawiarnia „Olimpijska”
- Restauracja, drink bar w „Rezydencji Spalskiej”
- Restauracja „Galeria Arkadia”
- Kawiarnia „Turbina Elektryczna”
- Tawerna „Statek” - letni bar położony nad spalskim stawem
- Restauracja Myłyk
- Restauracja hotelu „Mościcki”
- Restauracja hotelu „Prezydent”
- Kawiarnia „Feniks”
- Restauracja „Turystyczna”
- Bar „Sandacz”

Tereny letniskowe na terenie gminy występują w sąsiedztwie terenów zabudowy jednorodzinnej i zagrodowej największa liczba działek letniskowych znajduje się w miejscowościach: Inowłódz, Zakościele, Żądłowice, Teofilów, Poświętne i Liciężna.

II.4.5. Rolnictwo

Struktura gruntów i gospodarstw rolnych

Gmina posiada umiarkowanie korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa. Rozwojowi rolnictwa sprzyja rzeźba terenu, łagodny klimat, natomiast istotną przeszkodę stanowią duże powierzchnie lasów i gruntów leśnych oraz gleby słabej jakości. Ten ostatni czynnik ma decydujący wpływ na rozwój produkcji rolnej, a w szczególności na strukturę upraw i wysokość plonów. Gmina Inowłódz nie należy do gmin typowo rolniczych, jednak razem z turystyką i leśnictwem, rolnictwo stanowi jedną z podstawowych funkcji gminy. Uprawiane jest głównie na terenie sołectw: Żądłowice, Poświętne, Liciężna i Brzustów. Użytki rolne stanowią blisko jedną trzecią powierzchni gminy (34,2%).

Udział poszczególnych klas gruntów ornych wg klas bonitacyjnych w gminie Inowłódz zaprezentowano rozdziale II.2. Środowisko przyrodnicze- Struktura gruntów wg klas bonitacyjnych, natomiast strukturę użytkowania gleb prezentuje tabela.

Tabela 57. Struktura użytkowania gruntów w gminie Inowłódz, dane na dzień 31 XII 2007r.

Wyszczególnienie	Ogółem	
	w ha	w odsetkach
Użytki rolne ogółem	3338	34,2
Grunty orne	2237	22,9
Sady	78	0,8
Łąki	427	4,4
Pastwiska	440	4,5
Pozostałe	156	1,6
Lasy i grunty leśne	5867	59,9
Pozostałe	585	5,9
OGÓLEM	9790	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych GUS.

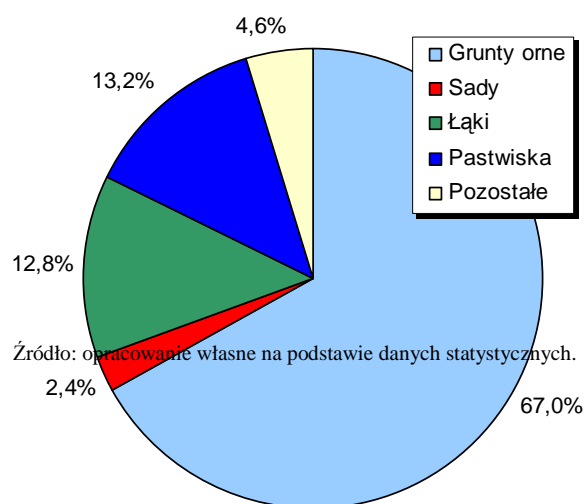
Powierzchnia gruntów użytkowanych rolniczo w gminie Inowłódz wynosi 3338 ha. Największy obszar zajmują grunty orne: 2237 hektary, co stanowi 67% całkowitej powierzchni użytków rolnych i 22,9% powierzchni gminy. Ponad 4,4% użytków ornyczych zajmują łąki, 4,5% - pastwiska. Na znikomym odsetku powierzchni gminy rosną sady.

Tabela 58. Struktura użytków rolnych w gminie Inowłódz dane na dzień 31 XII 2007r.

Wyszczególnienie	Ogółem	
	w ha	w %
Użytki rolne ogółem	3338	100%
Grunty orne	2237	67
Sady	78	2,4
Łąki	427	12,8
Pastwiska	440	13,2
Pozostałe	156	4,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych statystycznych.

Rysunek 9. Struktura użytków rolnych w gminie Inowłódz dane na dzień 31 XII 2007r.

Największy udział pośród gruntów ornyczych mają w gminie gleby klas VI (39,2%), V (23,7%), IVa (17,8%), IVb (13,6%). Z wyjątkiem gleb III klasy bonitacyjnej nie mają one najwyższej przydatności rolniczej. Gleby klas bonitacyjnych IIIb - IVa występują w rejonach wsi Brzustów, Stegny i Królowa Wola. Gleby klas niższych (V klasy) występują w rejonie wsi Liciężna, zaś kompleksy gleb klasy VI i VI są najliczniejsze w rejonie wsi Brzustów Kolonia i Poświętne. Prócz słabych warunków glebowych niekorzystnym dla rozwoju działalności rolniczej jest występowanie na terenie gminy złóż surowców mineralnych i związana z ich eksploatacją degradacja powierzchni terenu.

Rolnictwo w gminie Inowłódz oparte jest na gospodarstwach indywidualnych. Strukturę gospodarstw w gminie Inowłódz prezentuje tabela.

Tabela 59. Powierzchnia gospodarstw rolnych w gminie Inowłódz

Powierzchnia gospodarstw (ha)	Liczba gospodarstw	Powierzchnia ogólna (ha)	Użytki rolne (ha)
0,00 – 1 ha	792	115,3527	69,7457
1,01 – 2 ha	867	1.014,0592	708,7699
2,01 – 5 ha	364	1.388,7411	1.147,8120
5,01 – 7 ha	66	415,1651	376,7012
7,01 – 10 ha	32	273,1935	241,8446
10,01 – 15 ha	11	163,6057	146,9886
Powyżej – 15 ha	3	307,1716	125,2571
Ogółem	2.135	3.677,2889	2.817,1191

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Wnosząc z powyższej tabeli w gminie przeważają gospodarstwa rolne o powierzchni od 2 do 5 ha, które stanowią 38% wszystkich gospodarstw. Ogółem gospodarstwa do 5 ha stanowią dominującą większość – blisko 70% ogółu gospodarstw. Gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha stanowią 19% ogółu, od 10-15 ha zaledwie 4%. Analizując jakość gleb występujących na terenie gminy należy stwierdzić, że warunki dla produkcji rolnej nie są korzystne. Wpływają na to zarówno warunki przyrodnicze (rzeźba terenu, warunki wodne), klimatyczne (warunki klimatyczne i długość okresu wegetacyjnego) oraz jakość gleb.

Tabela 60. Powierzchnia gruntów rolnych wg form własności

Własność gruntów rolnych	Wielkość w ha
Grunty rolne ogółem w tym:	9790
<i>Państwowe Gospodarstwa Leśne</i>	4963
<i>Gospodarstwa indywidualne</i>	3154
<i>Agencja Nieruchomości Rolnych</i>	4
<i>Mienie komunalne</i>	165
<i>Grunty kościołów</i>	33
<i>Grunty spółek prawa handlowego (Wspólnoty Gruntowe)</i>	261

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Formy własności pokazują stosunkowo wysoki udział własności Państwowych Gospodarstw Leśnych w strukturze gruntów (50,7%), co wynika z dużego udziału gruntów leśnych w powierzchni gminy. W całkowitej strukturze powierzchni gruntów 32,2% stanowi własność prywatna (gospodarstwa indywidualne), które decydują o rodzajach i wielkości produkcji rolnej.

Tabela 61. Gospodarstwa rolne wg prowadzonej działalności

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw	W tym gospodarstwa indywidualne
Ogółem	843	843
prowadzące wyłącznie działalność rolniczą	456	456
prowadzące wyłącznie działalność pozarolniczą	32	32
prowadzące działalność rolniczą i pozarolniczą	49	49
nieprowadzące działalności rolniczej i pozarolniczej	306	306

Źródło GUS („Podstawowe informacje ze spisów powszechnych 2002 roku - gmina wiejska Inowłódz”, Urząd Statystyczny w Łodzi, 2003)

Rolniczy charakter gminy uwidacznia się w prowadzonej przez 54% gospodarstw wyłącznej działalności rolniczej. Blisko 6% gospodarstw prowadzi jednocześnie działalność rolniczą i pozarolniczą. Wśród indywidualnych gospodarstw rolnych dominują prowadzące produkcję roślinną, zwierzęcą i produkcję mieszaną. Dużą grupę (36,2%) stanowią gospodarstwa nieprowadzące działalności rolniczej i pozarolniczej. Prezentują to tabele.

Tabela 62. Działalność pozarolnicza gminie Inowłódz

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw	W % ogółu gospodarstw rolnych
Ogółem	81	9,6
Prowadzące działalność w obrębie jednej sekcji działalności pozarolniczej w tym z zakresu	76	9,0
• handlu	10	1,2
• przetwórstwa przemysłowego	7	0,8
• budownictwa	2	0,2
• transportu i magazynowania	5	0,6
• turyztyki	-	-
Prowadzące działalność w obrębie dwóch i więcej sekcji działalności pozarolniczej	5	0,6

Źródło GUS („Podstawowe informacje ze spisów powszechnych 2002 roku - gmina wiejska Inowłódz”, Urząd Statystyczny w Łodzi, 2003)

Wśród ogółu gospodarstw rolnych w gminie Inowłódz działalność pozarolniczą prowadzi niecałe 10% gospodarstw (81 gospodarstw). W tej liczbie dominują gospodarstwa zajmujące się handlem oraz przetwórstwem przemysłowym, następnie transportem i budownictwem.

Biorąc pod uwagę zmiany zachodzące w gospodarce dywersyfikacja działalności rolniczej może w przyszłości stanowić źródło dochodów dla większej liczby mieszkańców gminy. Charakterystyczna dla gminy jest coraz większa aktywność gospodarstw zajmujących się działalnością pozarolniczą w sferze agroturystyki, tym bardziej, że działalność ta stanowi coraz poważniejszą dziedzinę gospodarki gminy. Obrazuje to kolejne możliwości rozwoju gospodarstw rolnych i przeprofilowania produkcji w obliczu trudnych warunków prowadzenia działalności rolniczej.

Produkcja roślinna

Według danych z narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego z 2002 roku powierzchnia zasiewów głównych ziemiołódów wynosiła na terenie gminy Inowłódz 1166,58 hektarów:

Tabela 63. Powierzchnia zasiewów głównych ziemiołódów

Wyszczególnienie	Powierzchnia w ha	W odsetkach
OGÓŁEM	1249	100%
<i>Zboża ogółem</i>	929	74,4
<i>w tym zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi</i>	113	9,0
<i>Strączkowe jadalne na ziarno</i>	-	-
<i>Ziemniaki</i>	120	9,6
<i>Przemysłowe</i>	-	-
<i>w tym: burak cukrowe</i>	-	-
<i>rzepak i rzepik</i>	5	0,4
<i>Pastewne</i>	60	4,8
<i>Pozostałe</i>	2	0,2
<i>w tym: warzywa</i>	20	1,6

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu

Na terenie gminy występują warunki (klimat i rzeźba terenu) sprzyjające rozwojowi rolnictwa, choć generalnie słabe gleby oraz inne czynniki hamują ten rozwój. Struktura zasiewów na terenie gminy obrazuje dominującą rolę zbóż pośród upraw roślinnych. Największą powierzchnię zasiewów zbóż podstawowych przeznaczają się kolejno pod zasiew:

- żyta
- owsa
- pszenżyta
- jęczmienia
- pszenicy

Blisko 63 % powierzchni zasiewów zbóż podstawowych zajmuje żyto. Wynika to ze wspomnianych już warunków glebowych i klimatycznych upraw. Żyto można siać na wszystkich rodzajach gleb, także niskich klas bonitacyjnych, jakie dominują na obszarze gminy. Ze względów ekonomicznych wręcz zalecane jest uprawiać je na glebach klasy IV i V, dlatego stanowi ono - wraz z pozostałymi zbożami - najważniejszy dział produkcji roślinnej w gminie. W gminie Inowłódz uprawą zbóż zajmuje się 416 gospodarstw. Podobnie uwarunkowany jest duży odsetek ziemniaków pastewnych w ogólnej powierzchni zasiewowej głównych ziemiołódów (10,9%). Udział roślin pastewnych jest w ogólnej powierzchni zasiewów głównych ziemiołódów niewielki (niecałe 5%) i zdeterminowany najczęściej produkcją zwierzęcą, w tym głównie o charakterze przydomowym.

Produkcja sadownicza w gminie jest symboliczna (zajmuje zaledwie 17,71 ha) i ma głównie charakter przydomowy, podobnie jak hodowla warzyw (ledwie 0,2 % powierzchni zasiewowej głównych ziemiołódów). Krzewy owocowe i jagodowe zajmują powierzchnię 4,21 hektara i jest to produkcja o znaczeniu marginalnym.

Produkcja zwierzęca

Warunki glebowo-klimatyczne, a także warunki ekonomiczne dla rozwoju rolnictwa powodują, że rolnicy coraz większą rangę nadają produkcji zwierzęcej. Poniższa tabela obrazuje, że produkcja rolnicza hodowlana odgrywa na obszarze gminy istotną rolę wynikającą z wyżej wymienionych warunków i tradycji hodowlanych na tym terenie. Odnosi

się to przede wszystkim do bydła (w tym mlecznego), w drugiej kolejności do trzody chlewnej, drobiu, królików oraz koni. Przydomowy i najczęściej incydentalny charakter ma hodowla owiec, kóz.

Tabela 64. Zwierzęta gospodarskie

Wyszczególnienie	W sztukach
Bydło	750
w tym krowy mleczne	500
Trzoda chlewna	650
w tym lochy	70
Owce	6
Kozy	40
Konie	90
Króliki samice	170
Drób ogółem	8 000
w tym drób kurzy	5 000

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu.

Przetwórstwo artykułów rolnych

Liczbę i rodzaj zakładów przetwórczych działających na terenie gminy Inowłódz związanych z rolnictwem obrazuje poniższa tabela:

Tabela 65. Zakłady przetwórstwa produktów rolnych

Wyszczególnienie	Liczba zakładów
Młyny	-
Zakłady przetwórstwa mięsnego	-
Mieszalnie pasz	-
Piekarnie	1
Przetwórnice owocowo - warzywne	-
Browary	-
Zakłady przetwórstwa mleka	-

Źródło: Urząd Gminy w Inowłodzu.

W gminie Inowłódz zakłady przetwórstwa artykułów rolnych nie odgrywają znaczącej roli gospodarczej. Na terenie gminy nie ma dużego udziału produkcji zbożowej i zwierzęcej, ubój i przerób ma miejsce w dwóch zakładach oraz w innych ośrodkach przetwórczych poza terenami gminy.

W gminie Inowłódz zakłady przetwórstwa artykułów rolnych są reprezentowane przez zakłady przetwórstwa mięsnego, młyn i piekarnię, które odgrywają rolę w zakresie przetwórstwa mięsa i zbóż. Na terenie gminy nie funkcjonują zakłady przetwórstwa owocowo-warzywnego, nie występują też obiekty przeznaczone do specjalistycznej produkcji rolnej (takie jak szklarnie, tunele, pieczarkarnie).

Wyposażenie gospodarstw rolnych

Tabela 66. Ciągniki, samochody ciężarowe i kombajny w gospodarstwach rolnych

Wyszczególnienie	Liczba gospodarstw	Liczba maszyn
Ciągniki	265	277
Samochody ciężarowe	17	22
Kombajny zbożowe	10	10
Kombajny ziemniaczane	1	1

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Źródło GUS („Podstawowe informacje ze spisów powszechnych 2002 roku - gmina wiejska Inowłódz”, Urząd Statystyczny w Łodzi, 2003)

Poziom wyposażenia w maszyny rolnicze i pojazdy mechaniczne ulega ciągłemu wzrostowi. Nasylenie parkiem maszynowym jest zrównoważone, jednak w ogólnej liczbie maszyn przodują ciągniki, samochody ciężarowe i kombajny (zbożowe). Są to częściowo maszyny wyeksploatowane technicznie, co pociąga za sobą wysokie koszty eksploatacji i napraw oraz ma negatywny wpływ na środowisko. Ze względu na brak środków finansowych gospodarstwa generalnie są słabo zaawansowane technologicznie i wymagają sporych nakładów inwestycyjnych. Niewielka ilość gospodarstw (prowadzonych przez młodych rolników) jest rozwijana i nastawiona na produkcję przemysłową, natomiast pozostałe są nastawione na produkcję rolną na potrzeby własne. Wg Oddziału Powiatowego ARiMR prowadzącego dopłaty z funduszy UE, odsetek rolników korzystających z dopłat jest wysoki. Szansą dla wielu rolników na pozyskanie środków finansowych jest opracowany na nowy okres programowania na lata 2007-2013 Program Rozwoju Obszarów Wiejskich.

II.5. IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW GMINY INOWŁÓDZ WRAZ Z ANALIZĄ S.W.O.T.

Na podstawie przeprowadzonej analizy sytuacji na terenie gminy Inowłódz zidentyfikowano najistotniejsze problemy w sferze społecznej, ekonomicznej i związanej z zagospodarowaniem przestrzennym występujące na obszarze objętym opracowaniem.

Środowisko naturalne, walory przyrodnicze, kulturowe i turystyczne

- niedostateczne wykorzystanie bogactwa kulturowego regionu jako atrakcji turystycznych,
- brak inwestycji w zakresie renowacji zabytków,
- niedoinwestowanie obiektów znaczących z punktu widzenia kulturowego i historycznego,
- brak wieloletniego programu promocji i systemu identyfikacji graficznej gminy;
- brak wypracowanego produktu regionalnego;
- brak kompleksowej promocji internetowej walorów turystycznych gminy (e-marketing ośrodków, gospodarstw agroturystycznych, firm);
- brak wystarczającego do potrzeb turystów zaplecza handlowo-usługowego;
- brak wypożyczalni sprzętu sportowego związanego z rekreacją oraz wypoczynkiem,
- niewystarczająca ilość parkingów dla obsługi ruchu turystycznego.

Zagospodarowanie przestrzenne

Potencjał techniczny

a) Infrastruktura techniczna

Infrastruktura komunikacyjna

- Niezadawalający stan techniczny dróg (niespełnienie parametrów technicznych)- konieczność bieżących napraw i budowy nowych nawierzchni.
- Niedostateczny stopień utwardzenia dróg gminnych.
- Brak miejsc parkingowych.

Spółeczeństwo informacyjne

- Brak dostępu do szerokopasmowego Internetu na terenie gminy.

Ciepłownictwo

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- Brak jednolitego systemu ciepłego;
- Niedostateczny stopień zmodernizowania systemów grzewczych w zakładach, instytucjach i obiektach użyteczności publicznej - konieczność modernizacji kotłowni pod kątem ochrony środowiska i zastosowania gazu czy oleju opałowego jako źródeł ciepła.
- Brak ekologicznych, przydomowych kotłowni - bardzo mała liczba instalacji grzewczych działających w oparciu o olej opałowy i gaz.
- Okresowe zanieczyszczanie powietrza spowodowane emisją niskich zanieczyszczeń z kotłowni i palenisk piecowych opalanych węglem.

Elektroenergetyka

- Duża awaryjność układu energetycznego gminy w czasie złych warunków atmosferycznych (wiatr, deszcz, opady śniegu).

Zaopatrzenie w gaz

- Brak gazociągu na terenie gminy.

Infrastruktura wodno-kanalizacyjna

- Konieczność pełnej modernizacji sieci wodociągowej / niepełny stopień zmodernizowania sieci wodociągowej.
- Znikomy stopień skanalizowania gminy - brak rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej.
- Niewystarczająca infrastruktura ochrony środowiska w zakresie kanalizacji i oczyszczania ścieków.
- Zanieczyszczanie wód podziemnych i powierzchniowych ściekami odprowadzanymi bezpośrednio do wód lub gruntu, lub w wyniku nieszczelnych szamb (degradacja środowiska przez niekontrolowane odprowadzanie ścieków i odpadów).
- Zbyt mała liczba przydomowych oczyszczalni ścieków i szczelnych szamb.

Gospodarka odpadami

- Brak zorganizowanej gospodarki odpadami oraz selektywnej zbiórki odpadów.
- Brak składowiska na odpady przemysłowe i niebezpieczne.
- Niska świadomość mieszkańców w zakresie gospodarki odpadami - znikome zaangażowanie mieszkańców w selektywną zbiórkę odpadów.

Potencjał ekologiczny

- Gleby zakwaszone i ubogie w składniki mineralne i organiczne.
- Niska świadomość mieszkańców w zakresie utrzymania czystości na terenie gminy.
- Degradacja środowiska, zwłaszcza gruntów i wód podziemnych poprzez niekontrolowane odprowadzanie ścieków i odpadów stałych.

Sfera ekonomiczna

Gospodarka, turystyka

- Mała aktywność gospodarcza mieszkańców,
- Brak wyrazistych rozwojowych tendencji przedsiębiorczości,
- Niedostatki w infrastrukturze pod kątem uzbrojenia terenów,
- zbyt niskie w stosunku do potencjału gminy zainteresowanie prowadzeniem działalności związanej z obsługą ruchu turystycznego (agroturystyka, usługi związane z obsługą ruchu turystycznego – rekreacyjne, gastronomiczne, inne),
- brak rekreacyjno-wypoczynkowej bazy zimowej;
- niedostateczna liczba ośrodków kolonijnych,
- brak odpowiedniej liczby instytucji, organizacji, stowarzyszeń wspierających rozwój turystyki;

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- Słabe rozwinięte zaplecze otoczenia biznesu dla prowadzenia działalności gospodarczej,
- Niedoinwestowanie przedsiębiorstw, brak środków na rozwój i wprowadzanie technologii innowacyjnych,
- Brak terenów wyznaczonych pod inwestycje a w efekcie brak zainteresowania inwestorów zewnętrznych,
- Brak odpowiedniej liczby instytucji, organizacji, stowarzyszeń wspierających rozwój przedsiębiorczości,
- Słabo rozwinięty sektor przetwórstwa rolno-spożywczego,
- Utrudniony dostęp do kredytów, brak instytucji poręczeń kredytowych,
- Utrudniony dostęp do nowych form szkolenia zawodowego i e-learningu,
- Brak wystarczającego do potrzeb turystów zaplecza handlowo-usługowego.

Rolnictwo

- Zbyt duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, również ze względu na ich dziedziczenie,
- Niska opłacalność produkcji rolnej,
- Niski poziom upraw ekologicznych,
- Wielobiegunowość produkcji rolnej w wielu gospodarstwach rolnych,
- Brak zintegrowania produkcji rolnej,
- Mały udział gospodarstw specjalistycznych i perspektywicznych,
- Niski potencjał gospodarstw w zakresie zmiany profilu produkcji (np. w kierunku produkcji ekologicznej),
- Słaba kondycja finansowa gospodarstw rolnych - brak środków finansowych na rozwój gospodarstw, niedoinwestowanie gospodarstw rolnych,
- Brak grup producenckich,
- Przewaga gleb o niskiej klasie bonitacyjnej;
- Duże potrzeby melioracyjne (drożność rowów, osuszanie terenów podmokłych),
- Niewielkie powierzchniowo sady,
- Brak przetwórstwa owocowo-warzywnego.

Sfera społeczna

Sytuacja demograficzna i społeczna

- Ujemny przyrost naturalny,
- Emigracja mieszkańców gminy do większych ośrodków miejskich oraz za granicę,
- Zjawisko starzenia się społeczeństwa,

Warunki i jakość życia mieszkańców

- Niedostateczne wyposażenie placówek oświatowych w niezbędne pomoce dydaktyczne- zwłaszcza w sprzęt komputerowy i sportowy,
- Niezadowolający stan techniczny budynków szkół,
- Zły stan techniczny infrastruktury sportowej szkół i słabo rozwinięta baza sportowa-brak sal gimnastycznych i boisk przyszkolnych,
- Trudność w dostępie do specjalistycznych usług w zakresie ochrony zdrowia, zwłaszcza badań ambulatoryjnych, rehabilitacji, leczenia zamkniętego oraz stomatologii i profilaktyki zdrowotnej,
- Konieczność zapewnienia dojazdu dzieciom do szkół,
- Trudność w dostępie do edukacji ustawicznej, zaocznej, i na odległość (e-learning),

Pomoc społeczna

- Ograniczona możliwość udzielania pomocy społecznej w stosunku do potrzeb,
- Znaczący odsetek osób niepełnosprawnych na terenie gminy i niedostateczna opieka nad tymi osobami,
- Duże zapotrzebowanie na usługi pomocy społecznej i opieki socjalnej,
- Zagrożenie patologiami (dotykające całe rodziny),
- Niedostosowanie społeczne części uczniów z rodzin patologicznych oraz w trudnej sytuacji materialnej,

Rynek pracy

- Wysoki poziom bezrobocia zwłaszcza długotrwałego (łącznie z szacowanym bezrobociem ukrytym),
- Bardzo duża liczba osób bezrobotnych wśród osób młodych w przedziale 18-44 lata,
- Duża grupa osób długotrwale bezrobotnych (powyżej 12 m-cy),
- Brak sprawnego, zorganizowanego systemu aktywizacji osób bezrobotnych,
- Zbyt mała liczba aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu,
- Mała oferta alternatywnych miejsc pracy dla mieszkańców wsi,
- Brak perspektyw na wzrost zatrudnienia w rolnictwie i przemyśle – emigracja za pracą,
- Stopień wykształcenia rolników nieadekwatny do zachodzących przemian społeczno-gospodarczych,
- Brak systemu wspierania przedsiębiorczości

Analiza SWOT

Analiza SWOT (Strengths – silne strony, Weaknesses – słabości, Opportunities – możliwości, Threats – zagrożenia) to kompleksowa metoda badania ogólnej sytuacji gminy. Polega na oszacowaniu sił i słabości na tle szans i zagrożeń płynących ze strony otoczenia. Dzięki znajomości czterech tych cech możliwe jest opracowanie takiej strategii rozwoju gminy, która będzie maksymalizować korzyści płynące z mocnych stron i możliwości, a jednocześnie łagodzić będzie negatywny wpływ słabych stron i zagrożeń.

Silne strony gminy są zbiorem uwarunkowań- jej atutów, które odpowiednio wykorzystane sprzyjać będą jej rozwojowi. Są to zjawiska pozytywne z punktu widzenia możliwości stymulowania rozwoju, na które bezpośredni wpływ mają władze samorządowe, społeczność, różne instytucje. Słabości (bariery) to zjawiska hamujące i ograniczające możliwości rozwoju, które należy stopniowo eliminować, gdyż w innym przypadku skutecznie będą utrudniać rozwój gminy Inowłódz.

Czynniki zewnętrzne w analizie SWOT przyjmowane są jako dane niezależne od polityki gminy. Są to cechy opisujące środowisko na szczeblu regionu i kraju, otaczające lokalną społeczność. Gmina nie ma bezpośredniego wpływu na czynniki zewnętrzne. Nie może zakładać działań mających na celu dokonanie w nich zmian. Szanse należy postrzegać jako zjawiska korzystne z punktu widzenia możliwości pobudzania rozwoju, jednak ich występowanie jest uwarunkowane czynnikami zewnętrznymi, leżącymi poza możliwościami bezpośredniego oddziaływania społeczności lokalnej, które przy odpowiednio podjętych działaniach, stają się czynnikami sprzyjającymi rozwojowi gminy. Natomiast zagrożenia to te zjawiska, na które regionalny układ społeczno-gospodarczy nie ma bezpośredniej możliwości oddziaływania, ale które mogą mieć negatywny wpływ dla jego rozwoju.

Przeprowadzona analiza sytuacji społeczno-gospodarczej umożliwiła wskazanie pozytywnych i negatywnych uwarunkowań rozwoju gminy, głównych atutów i barier rozwoju oraz rysujących się szans i zagrożeń. Otrzymany, jako wynik analizy SWOT, zbiór informacji pozwoli na ocenę systemu wzajemnych oddziaływań (pozytywnych i negatywnych)

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

pomiędzy gminą, a jej otoczeniem. Na tej podstawie sformułowane zostały cele rozwoju dla gminy Inowłódz.

UWARUNKOWANIA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	SZANSE	ZAGROŻENIA
W E W N Ę T R Z N E		Z E W N Ę T R Z N E	
<ul style="list-style-type: none"> • duże walory krajobrazowo – przyrodnicze gminy; • wysoki stopień lesistości • rezerwaty przyrody • park krajobrazowy • dobrze zachowane środowisko naturalne; • naturalne warunki sprzyjające rozwojowi agroturystyki i turystyki poznawczej; • bogate dziedzictwo kulturowe; • wiele atrakcji turystycznych; • rozwój agroturystyki 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczna liczba wyznaczonych szlaków turystycznych (pieszych i rowerowych); • brak rozbudowanej infrastruktury turystycznej (oznakowania, parkingi itp.); • niedostateczna liczba obiektów usługowych obsługujących turystów • niewystarczająca promocja gminy; • brak wypracowanego produktu regionalnego • niedostateczne wykorzystanie bogactwa kulturowego i przyrodniczego gminy • zły stan zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost zainteresowania ludności turystyką poznawczą i agroturystyką; • korzystne położenie: w pobliżu dużych miast i aglomeracji; • pozyskiwanie funduszy unijnych na inwestycje związane z rozwojem turystyki, zachowaniem dziedzictwa kulturowego i ochroną środowiska; • wzrastająca moda na wypoczynek sobotnio-niedzielny • zainteresowanie budową domów letniskowych 	<ul style="list-style-type: none"> • rosnąca konkurencja na rynku usług agroturystycznych; • duża konkurencja wśród gmin w zakresie pozyskiwania środków unijnych;

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	SZANSE	ZAGROŻENIA
W E W N Ę T R Z N E		Z E W N Ę T R Z N E	
<ul style="list-style-type: none"> • wysoki stopień zwodociągowania gminy; • wzrost wskaźnika nasycenia terenu drogami gminnymi; • położenie gminy na trasach komunikacyjnych • dobry dostęp do usług telekomunikacyjnych (sieć komórkowa); 	<ul style="list-style-type: none"> • niezadowalający stan techniczny sieci wodociągowej • znikomy stopień skanalizowania gminy • brak rozwiązań w zakresie gospodarki ściekowej i związana z tym degradacja środowiska naturalnego spowodowana odprowadzaniem nieczystości do wód i gruntu • niedostateczna 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość pozyskania funduszy unijnych na rozwój infrastruktury technicznej; • moda na posiadanie działek letniskowych przez mieszkańców aglomeracji; • możliwość podłączenia pod projektowany gazociąg; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak kapitału na inwestycje infrastrukturalne; • duża konkurencja wśród gmin ubiegających się ośrodki unijne na rozwój infrastruktury technicznej;

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

	świadomość ekologiczna mieszkańców gminy <ul style="list-style-type: none"> • brak rozwiązań kanalizacyjnych na terenach słabo zurbanizowanych; • zły stan techniczny dróg, niedostateczny stopień ich utwardzenia; • brak gazyfikacji • brak jednolitego systemu ciepłego; • brak kompleksowych rozwiązań w zakresie gospodarki odpadami; • brak dostępu do szerokopasmowego Internetu • brak uzbrojenia terenów pod inwestycje; 		
--	--	--	--

GOSPODARKA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	SZANSE	ZAGROŻENIA
W E W N Ę T R Z N E		Z E W N Ę T R Z N E	
<ul style="list-style-type: none"> • duże zasoby siły roboczej; • wysoka aktywność zawodowa • istnienie Gminnego Centrum Informacji; • przedsiębiorczość lokalnej społeczności widoczna w liczbie podmiotów prowadzących działalność gospodarczą; • korzystne położenie gminy, • dogodne warunki dla rozwoju turystyki wycieczkowej, poznawczej jako gałęzi lokalnej gospodarki; 	<ul style="list-style-type: none"> • brak dużych i średnich podmiotów gospodarczych będących motorem rozwoju i źródłem utrzymania dla miejscowej ludności; • mała oferta inwestycyjna gminy • niewielkie zróżnicowanie branżowe gospodarki gminy; • brak infrastruktury wspierającej rozwój przedsiębiorczości • niedostatecznie rozwinięta infrastruktura techniczna pod kątem przyciągnięcia inwestorów zewnętrznych • dominująca pozycja 	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie funduszy europejskich wspierających przedsiębiorstwa; • napływ kapitału zewnętrznego; • wzrastające zapotrzebowanie na usługi agroturystyczne; turystyczne i związane z obsługą ruchu turystycznego. 	<ul style="list-style-type: none"> • niedoinwestowanie małych i średnich przedsiębiorstw; • niestabilny system prawny, szczególnie podatkowy; • wysokie koszty prowadzenia działalności gospodarczej; • trudny dostęp do kredytów preferencyjnych • niska siła nabywcza polskiego społeczeństwa; • niedoinformowanie przedsiębiorców na temat możliwości pozyskiwania środków unijnych;

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

	indywidualnych gospodarstw jako miejsc pracy; • brak lokalnego kapitału; • brak preferencji dla nowo powstających firm; • brak przedsiębiorstw innowacyjnych; • brak instytucji otoczenia biznesu wspierających przedsiębiorczość;		
--	--	--	--

ROLNICTWO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	SZANSE	ZAGROŻENIA
W E W N Ę T R Z N E		Z E W N Ę T R Z N E	
<ul style="list-style-type: none"> • głębokie tradycje rolnicze; • dobra dostępność komunikacyjna gospodarstw rolnych gminy do rynków zewnętrznych (rynków zbytu i zaopatrzenia); • zdecydowana przewaga własności prywatnej użytków rolnych; 	<ul style="list-style-type: none"> • duże rozdrobienie gospodarstw; • ograniczona możliwość hodowli zwierząt; • niski poziom upraw ekologicznych; • brak zintegrowania produkcji rolnej; • niski potencjał gospodarstw w zakresie przeprofilowywania produkcji np. w stronę produkcji ekologicznej; • niedoinwestowanie gospodarstw rolnych • ograniczona chłonność rynku miejscowego na lokalne produkty rolne • brak grup producenckich; • przewaga gleb o niskiej klasie bonitacyjnej; • niewielkie powierzchniowo sady; • brak przetwórstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrost zainteresowania produkcją ekologiczną; • możliwość wykorzystania funduszy unijnych; • uruchomienie programów restrukturyzacji rolnictwa; • możliwość tworzenia grup producenckich; 	<ul style="list-style-type: none"> • niska opłacalność produkcji rolniczej; • duża konkurencja na rynku artykułów rolnych; • przywiązanie do tradycyjnych form gospodarowania na wsi; • niedoinformowanie rolników w zakresie możliwości pozyskiwania środków unijnych;

SFERA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY	SZANSE	ZAGROŻENIA
W E W N Ę T R Z N E		Z E W N Ę T R Z N E	
<ul style="list-style-type: none"> • głębokie tradycje kulturowe; 	<ul style="list-style-type: none"> • długotrwałe bezrobocie; 	<ul style="list-style-type: none"> • możliwość korzystania z 	<ul style="list-style-type: none"> • brak sprawnego systemu aktywizacji

<ul style="list-style-type: none"> • działalność COS w Spale; • aktywnie funkcjonujące zespoły folklorystyczne i artystyczne; • dobry dostęp do szkolnictwa podstawowego i gimnazjalnego; • niski stopień przestępczości; • funkcjonowanie na terenie gminy ZOZ-u (w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej); • działalność GOPS 	<ul style="list-style-type: none"> • ujemny przyrost naturalny; • starzenie się społeczeństwa; • dostęp do edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym; • liczba osób zagrożonych długotrwałym bezrobociem, ogólny poziom bezrobocia w tym długotrwałego i występującego wśród kobiet; • nierówność szans zawodowych kobiet i mężczyzn; • brak zintegrowanych i kompleksowych form wspierania osób niepełnosprawnych; • poziom wykształcenia rolników nieadekwatny do potrzeb; 	<p>programów strukturalnych z Europejskiego Funduszu Społecznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> • aktywizacja sektora organizacji pozarządowych; • rozwój kształcenia ustawicznego i na odległość (e-learning); 	<p>bezrobotnych;</p> <ul style="list-style-type: none"> • migracja młodzieży związana z edukacją i poszukiwaniem pracy; • ubożenie społeczeństwa; • defaworyzacja osób niepełnosprawnych; • stopa bezrobocia wynikająca z sytuacji makroekonomicznej; • niewystarczające subsydia i dotacje na działania z zakresu oświaty i kultury;
---	--	--	--

III. CELE OGÓLNE I SZCZEGÓŁOWE ROZWOJU GMINY INOWŁÓDZ

U podstaw sformułowania celów rozwoju gminy Inowłódz leży diagnoza społeczno-gospodarcza obejmująca całą II i III część Planu Rozwoju Lokalnego. Przeprowadzona diagnoza pozwoliła na analizę stanu istniejącego w podziale na kategorie mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń jako pozytywnych i negatywnych czynników zewnętrznych - czyli w formie tzw. analizy SWOT. Wnioski wysnute na podstawie diagnozy i analizy SWOT pozwoliły na sformułowanie celów rozwoju gminy Inowłódz.

Celem strategicznym Gminy Inowłódz jest zapewnienie trwałych podstaw do wszechstronnego rozwoju i ożywienia gospodarczego gminy poprzez wykorzystanie walorów środowiska naturalnego i potencjału ludzkiego.

Cel ten będzie realizowany poprzez:

- **Poprawę, rozwój i rozbudowę infrastruktury technicznej służącej wzmocnieniu lokalnych możliwości inwestycyjnych i komunikacyjnych.**
- **Stworzenie dogodnych warunków dla dynamicznego rozwoju innowacyjnej i konkurencyjnej gospodarki i przedsiębiorczości.**
- **Rozwój zaplecza dla rekreacyjno - turystycznego rozwoju gminy.**
- **Zapewnienie dogodnych warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego i poprawy jakości i warunków życia mieszkańców.**
- **Zapobieganie nieprzystosowaniu i wykluczeniu społecznemu.**
- **Poprawę stanu środowiska naturalnego.**

- **Tworzenie miejsc pracy poprzez rozwój turystyki, sadownictwa i ogrodnictwa oraz drobnej wytwórczości i usług.**
- **Zwiększenie efektywności, innowacyjności i specjalizacji produkcji rolnej.**
- **Zachowanie wartości kulturowych i przyrodniczych gminy.**
- **Promocję gminy i jej produktów.**
- **Poprawę jakości kształcenia i dostępu do wiedzy oraz budowanie społeczeństwa informacyjnego (e-government).**

Cele Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2008-2013 uwzględniają nie tylko powyższy okres programowania, ale odnoszą się do przedsięwzięć, które będą podejmowane również w następnych latach.

IV. ZADANIA ZMIERZAJĄCE DO POPRAWY SYTUACJI NA TERENIE GMINY INOWŁÓDZ

Główne zadania związane z rozwojem gminy oraz poprawą sytuacji społeczno-gospodarczej gminy zostały określone na podstawie konsultacji społecznych z udziałem radnych, sołtysów, przedstawicieli wielu jednostek gospodarczych działających na terenie gminy oraz pracowników urzędu gminy Inowłódz. Na podstawie tych konsultacji zdefiniowano zadania, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celu strategicznego oraz poszczególnych celów szczegółowych.

Dzięki ich osiągnięciu nastąpi m.in.:

- Poprawa stanu środowiska naturalnego
- Zwiększenie dochodów do budżetu gminy
- Poprawa infrastruktury technicznej
- Zmniejszenie bezrobocia

Zakłada się, iż realizacja celu strategicznego gminy Inowłódz przyczyni się pośrednio do osiągnięcia celu nadrzędnego, jakim jest zrównoważony rozwój powiatu tomaszowskiego, a tym samym województwa łódzkiego.

Zakładane rezultaty zostaną osiągnięte poprzez realizację zadań, które zidentyfikowane zostały przez Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Lokalnego na podstawie konsultacji z partnerami społeczno-gospodarczymi:

Zmiany w strukturze gospodarczej obszaru

- Przeznaczenie gruntów klasy V i VI częściowo pod dolesienia (jest to ujęte w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Inowłódz zatwierdzonym Uchwałą Nr XXVI/197/2001 Rady Gminy Inowłódz z dn.22 marca 2001)

Zmiany w sposobie użytkowania terenu

- W wyżej wymienionym Studium znajdują się tereny z następującym przeznaczeniem:
 1. pod zabudowę:
 - mieszkaniową jednorodzinną
 - zagrodową
 - letniskową
 - mieszkaniowo-letniskową z usługami turystyki
 2. usług turystyki z zabudową mieszkaniową
- Do zadań ujętych w Studium wpływających na zagospodarowanie przestrzeni gminy należących do Gminy, jak i innych podmiotów, należą także:

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

- rozbudowa drogi krajowej
- rozbudowa drogi wojewódzkiej
- projektowana obwodnica Inowłódza
- projektowany gazociąg

Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury

- Budowa drogi gminnej w Brzustowie przez Kolonię III.
- Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Teofilów do miejscowości Królowa Wola (Stegny)
- Przebudowa ulicy Liliowej w Inowłodzu
- Budowa oświetlenia ulicznego w Konewce
- Budowa oświetlenia ulicznego w Spale - osiedle „Ogród”
- Budowa oświetlenia ulicznego w Spale - „Centrum”
- Budowa oświetlenia ulicznego w Zakościelu przy drodze oznacz. nr ewid. gruntów 126
- Budowa oświetlenia ulicznego w Inowłodzu:
 - ul. Kopalniana (projekt zakończony)
 - ul. Łąkowa
- Przebudowa ulicy Nadpilicznej i ulicy Hubala (od drogi krajowej do mostu) oraz budowa parkingu na dz. nr 28/5 w Spale
- Budowa chodnika w Konewce
- Budowa ul. Zakątnej w Inowłodzu
- Przebudowa ciągu dróg powiatowych Inowłódz - Konewka (Spała) - Lubochnia –Ujazd (współdział)

Poprawa stanu środowiska

- Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w Zakościelu w ramach aglomeracji Gminy Inowłódz oraz kanalizacji ściekowej w ramach aglomeracji Gminy Inowłódz
- Budowa sieci wodociągowej w Spale -osiedle PGR
- Budowa sieci wodociągowej w Konewce wraz z modernizacją hydroforni.
- Budowa sieci wodociągowej w Spale - „Centrum” z przejściem przez rzekę Pilicę
- Likwidacja wysypiska śmieci w Inowłodzu (zadanie zakończone)

Poprawa stanu środowiska kulturowego

- Rozbudowa, adaptacja oraz częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu
- Rewaloryzacja zabytkowego parku w Spale w granicach władania Gminy (zadanie zakończone)
- Remont zabytkowego mostu w Spale

Poprawa warunków i jakości życia mieszkańców

Duża część zadań wymienionych w powyższych punktach jak np. budowa kanalizacji, wodociągów czy chodników wpływa bezpośrednio również na poprawę warunków i komfortu życia mieszkańców. W tej sferze można także wymienić następujące zadania:

- Budowa ścieżki rowerowej Tomaszów Maz. - Spała – współdział (zadanie zakończone)
- Budowa Centrum Sportowo-Rekreacyjnego w Inowłodzu:
 - I etap- trakt turystyczny „Spacerem przez historię” (zadanie zakończone)
- Budowa Centrum Sportowo-Rekreacyjnego w Inowłodzu-zagospodarowanie Centrum Rekreacyjno-Wypoczynkowego (OSiR) w Inowłodzu - budowa linii oświetleniowej
- Budowa boiska sportowego w Inowłodzu
- Termomodernizacja budynku Szkoły w Inowłodzu - docieplenie ścian

- Termomodernizacja budynku szkoły w Królowej Woli
- Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika na rzece Gać w Spale wraz z rekonstrukcją i modernizacją urządzeń hydrotechnicznych i infrastrukturalnych na rzece
- Rozbudowa i adaptacja budynku Ośrodka Zdrowia w Inowłodzu ul. Tuwima 4 na potrzeby wielofunkcyjne: administracji samorządowej, służby zdrowia i apteki
- Budowa zintegrowanego systemu e-usług publicznych Województwa Łódzkiego (Wrota Regionu Łódzkiego)

Jednym z głównych priorytetów dla gminy Inowłódz są zadania inwestycyjne dotyczące infrastruktury technicznej i społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem infrastruktury kanalizacyjnej. Kanalizacja sanitarna w gminie rozwinięta jest w stopniu znikomym i wpływa tym samym na pogarszanie się stanu środowiska naturalnego, co ma bardzo duże znaczenie zważywszy na rekreacyjno-turystyczny charakter gminy. Szczególny nacisk kładziony jest więc także na rozwój turystyczno-rekreacyjny gminy oraz zachowanie jej bogactw kulturalnych. Realizację projektów właśnie z tych obszarów uznano za najważniejsze gdyż warunkują one wzrost konkurencyjności opisywanego regionu, czyli gminy Inowłódz.

V. REALIZACJA PROJEKTÓW I ZADAŃ INWESTYCYJNYCH W LATACH 2009-2014

W oparciu o zdefiniowaną we wcześniejszych rozdziałach niniejszego Planu listę problemów gminy oraz listę zadań przewidzianych do realizacji w celu poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Inowłódz, opracowano wykaz projektów inwestycyjnych, za pomocą których odbywać się będzie realizacja planowanych zadań. Uwzględnione zostały projekty zgodne z założeniami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego, przewidziane do współfinansowania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Projekty te zostały przewidziane do realizacji w nowym okresie programowania 2007-2013. Zakłada się, iż w trakcie realizacji Programu powstaną projekty zgodne z założeniami Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki przewidziane do współfinansowania z Europejskiego Funduszu Społecznego, jak również projekty zgodne z założeniami Programu Operacyjnego Rozwój Obszarów Wiejskich, będącego częścią Krajowego Planu Strategicznego dla Obszarów Wiejskich, przewidzianego do współfinansowania w ramach Wspólnej Polityki Rolnej.

V.1. Planowane zadania inwestycyjne w okresie 2009-2014

Grupując zadania pod względem źródeł finansowania ustalono następującą listę projektów:

Projekty przewidziane do realizacji przy współfinansowaniu z funduszy unijnych

- I. Projekty przewidziane do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013.
 1. Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w Zakościelu oraz kanalizacji ściekowej w ramach aglomeracji Gminy Inowłódz
 2. Rozbudowa, adaptacja oraz częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu

II. Projekty przewidziane do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRROW w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

1. Budowa sieci wodociągowej w Spale - „Centrum” z przejściem przez rzekę Pilicę
2. Budowa sieci wodociągowej w Konewce wraz z modernizacją hydroforni
3. Budowa sieci wodociągowej w Spale -osiedle PGR
4. Remont zabytkowego mostu w Spale
5. Budowa Centrum Sportowo-Rekreacyjnego w Inowłodzu-zagospodarowanie Centrum Rekreacyjno-Wypoczynkowego (OSiR) w Inowłodzu - budowa linii oświetleniowej

Projekty przewidziane do realizacji ze środków własnych oraz innych środków zewnętrznych:

1. Budowa oświetlenia ulicznego w Konewce
2. Budowa oświetlenia ulicznego w Spale - osiedle „Ogród”
3. Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Teofilów do miejscowości Królowa Wola (Stegny)
4. Przebudowa ulicy Liliowej w Inowłodzu
5. Przebudowa ulicy Nadpilicznej i ulicy Hubala (od drogi krajowej do mostu) oraz budowa parkingu na dz. nr 28/5 w Spale
6. Budowa chodnika w Konewce
7. Budowa oświetlenia ulicznego w Zakościelu przy drodze oznacz. nr ewid. gruntów 126
8. Termomodernizacja budynku Szkoły w Inowłodzu - docieplenie ścian
9. Termomodernizacja budynku szkoły w Królowej Woli
10. Zagospodarowanie terenu wokół zbiornika na rzece Gać w Spale wraz z rekonstrukcją i modernizacją urządzeń hydrotechnicznych i infrastrukturalnych na rzece
11. Rozbudowa i adaptacja budynku Ośrodka Zdrowia w Inowłodzu ul. Tuwima 4 na potrzeby wielofunkcyjne: administracji samorządowej, służby zdrowia i apteki
12. Budowa ul. Zakątnej w Inowłodzu
13. Budowa zintegrowanego systemu e-usług publicznych Województwa Łódzkiego (Wrota Regionu Łódzkiego)

Projekty będące w trakcie realizacji i kontynuowane w latach 2009-2013 ze środków własnych oraz innych środków zewnętrznych:

1. Budowa oświetlenia ulicznego w Spale - „Centrum”
2. Budowa drogi gminnej w Brzustowie przez Kolonię III
3. Budowa oświetlenia ulicznego w Inowłodzu na ul. Łąkowej
4. Rozbudowa, adaptacja i częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w miejscowości Inowłódz
5. Budowa Centrum Sportowo-Rekreacyjnego w Inowłodzu-zagospodarowanie Centrum Rekreacyjno-Wypoczynkowego (OSiR) w Inowłodzu - budowa linii oświetleniowej
6. Budowa boiska sportowego w Inowłodzu

V.2. Zadania inwestycyjne planowane do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013.

Zadanie 1

1	Nazwa projektu	Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w Zakościelu oraz sieci kanalizacji ściekowej w ramach aglomeracji Gminy Inowłódz						
2	Zgodność z planem zagospodarowania przestrzennego							
3	Etapy realizacji projektu							
4	Harmonogram realizacji	2009-2014						
4.1	Data rozpoczęcia	2009						
4.2	Data zakończenia	2014						
5.	Planowane efekty końcowe							
5.1	Produkty	<ul style="list-style-type: none"> - Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej(km) - Powierzchnia uzbrojonego terenu (ha) - Liczba wybudowanych oczyszczalni ścieków (szt.) - Liczba wybudowanych przepompowni ścieków (szt.) 						
5.2	Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - Długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie gminy (km) - Przepustowość sieci kanalizacyjnej (m³/doba) - Liczba osób korzystających z kanalizacji (osoby) - Liczba gospodarstw domowych/budynków podłączonych do sieci kanalizacji sanitarnej (szt.) - Powierzchnia terenów inwestycyjnych z dostępem do sieci kanalizacji sanitarnej(ha) - Liczba gospodarstw domowych/ budynków obsługiwanych przez oczyszczalnię ścieków (szt.) - Powierzchnia terenów inwestycyjnych objęta działaniem oczyszczalni ścieków (ha) - Przepustowość wybudowanej oczyszczalni ścieków (m³/doba) - Ilość oczyszczonych ścieków (m³/doba) - Poziom wskaźników fizykochemicznych oczyszczalni ścieków (mg/dm³) 						
6	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu.							
7	Nakłady do poniesienia	33 504 650,00						
8	Źródła finansowania	2009	2010	2011	2012	2013	2014	
8.1	Budżet Gminy	Środki własne	186340	206340	703160	2632420	1841090	1791760
		W tym kredyt	186340	206340	703160	2632420	1841090	1791760
8.2	Budżet Państwa	-	-	-	-	-	-	
8.3	Środki Unii Europejskiej	-	1169260	3984580	6489830	7364330	7135540	
8.4	Inne	-	-	-	-	-	-	
8.5	Razem	186340	1375600	4687740	9122250	9205420	8927300	

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Zadanie 2

1	Nazwa projektu	Rozbudowa, adaptacja oraz częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu			
2	Zgodność z planem zagospodarowania przestrzennego				
3	Etapy realizacji projektu				
4	Harmonogram realizacji	2010-2012			
4.1	Data rozpoczęcia	2010			
4.2	Data zakończenia	2012			
5.	Planowane efekty końcowe				
5.1	Produkty	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba zmodyfikowanych produktów turystycznych (szt.) - Liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych (szt.) - Liczba przebudowanych obiektów dziedzictwa kulturowego (szt.) - Liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy (EPC) (szt.) - Powierzchnia (kubatura) obiektów budowlanych przebudowana /zmodernizowana/ zagospodarowana w ramach projektu (m² [m³]) - Liczba wydanych publikacji, podręczników, przewodników, innych wolumenów w ramach projektu (szt.) - Liczba przygotowanych materiałów promocyjnych (szt.) 			
5.2	Rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba turystów korzystających z wytworzonych/zmodernizowanych produktów turystycznych (osoby) - Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy (EPC) (szt.) - Wzrost liczby osób korzystających ze zmodernizowanych/przebudowanych w ramach projektu obiektów turystycznych/rekreacyjnych. (osoby) - Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych/zagospodarowanych w ramach projektu (osoby) 			
6	Instytucje i podmioty uczestniczące we wdrażaniu.				
7	Nakłady do poniesienia	7397189,55 zł			
8	Źródła finansowania	2010	2011	2012	
8.1	Budżet Gminy	Środki własne	821750,00	823390,28	204158,27
		W tym kredyt	821750,00	823390,28	204158,27
8.2	Budżet Państwa	-	-	-	
8.3	Środki Unii Europejskiej	2465250,00	2470168,00	612473,00	
8.4	Inne	-	-	-	
8.5	Razem	3287000,00	3293558,28	816631,27	

VI. POWIĄZANIE ZADAŃ REALIZOWANYCH W RAMACH PLANU ROZWOJU LOKALNEGO Z INNYMI DZIAŁANAMI REALIZOWANYMI NA GMINY / POWIATU / WOJEWÓDZTWA

VI.1. Powiązanie projektów z celami dokumentów strategicznych dotyczących rozwoju gminy / powiatu / województwa

Każda jednostka samorządu terytorialnego ma ustawowo określone zadania, funkcje oraz zakres kompetencji. Jednak sposób ich realizacji, cele i priorytety określa sama, co ma wyraz w odpowiednich programach uchwalanych przez Radę.

Przy opracowywaniu Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz uwzględnione zostały już istniejące i zatwierdzone dokumenty. Plan jest zgodny z celami i priorytetami zawartymi w *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Inowłódz* oraz *Strategią Rozwoju Gminy Inowłódz*, które są narzędziem kształtowania polityki przestrzennej oraz wyrazem poglądów i deklaracji na temat kierunków działań podejmowanych przez Samorząd dla rozwoju gminy.

Przyjęte w Planie Rozwoju Lokalnego obszary strategiczne i wynikające z nich cele zgodne są z założeniami i misją *Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego*, która brzmi: „Podniesienie atrakcyjności województwa łódzkiego w strukturze regionalnej Polski i Europy jako obszaru sprzyjającego zamieszkaniu ludzi i gospodarce przy dążeniu do budowy wewnętrznej spójności i zachowaniu różnorodności jego miejsc”.

W szczególności Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz zgodny jest z obszarem priorytetowym Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego: „Obszary wiejskie” i jego celem strategicznym: „Trwały i zrównoważony rozwój obszarów wiejskich”.

Przyjmując PRL gmina Inowłódz, przy odpowiednio przygotowanych projektach i wnioskach, może liczyć na wsparcie zarówno władz wojewódzkich, jak i instytucji zarządzających funduszami Unii Europejskiej.

VI.2. Powiązanie projektów z innymi działaniami realizowanymi na terenie gminy

Gmina Inowłódz dotychczas skorzystała z następujących programów:

I. PROGRAM OPERACYJNY: Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”
PRIORYTET: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich
DZIAŁANIE: Odnowa wsi oraz zachowanie i ochrona dziedzictwa kulturowego

TYTUŁ PROJEKTU: „Rewaloryzacja zabytkowego parku w Spale (w granicach władania gminy Inowłódz)”

Podpisana umowa:

UMOWA Nr 61412-UM4500126/07 O DOFINANSOWANIE PROJEKTU z dnia 16 lipca 2007 roku

TYTUŁ PROJEKTU: Budowa centrum Sportowo-Rekreacyjnego w Inowłodzu – etap – I – trakt turystyczny „Spacerem przez historię”

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

Podpisana umowa:

UMOWA Nr 61412-UM4500127/07 O DOFINANSOWANIE PROJEKTU z dnia 16 lipca 2007 roku

II. PROGRAM OPERACYJNY: Sektorowy Program Operacyjny „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”

PRIORYTET: Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

DZIAŁANIE: Pilotażowy Program Leader+

TYTUŁ PROJEKTU: "Wsparcie tworzenia Lokalnej Grupy Działania i opracowania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich w Dolinie Pilicy"

Podpisana umowa:

UMOWA Nr L/01/109/2005 O DOFINANSOWANIE PROJEKTU z dnia 14 listopada 2005 roku

TYTUŁ PROJEKTU: „Pilica, rzeka która łączy”

III. PROGRAMY MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO:

„Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą”

TYTUŁ PROJEKTU: „Przygotowanie dokumentacji projektowo-kosztorysowej dotyczącej rozbudowy, adaptacji i częściowej rekonstrukcji ruin zamku obronnego Kazimierza Wielkiego w Gminie Inowłódz”

Podpisane porozumienie:

Porozumienie Nr 2990/B/2005/DSA z dnia 26 października 2005 r.

„Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego”

TYTUŁ PROJEKTU: „Rozbudowa, adaptacja i częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego miejscowości Inowłódz”

Podpisana umowa:

UMOWA Nr 5135/FOK/2007/DSA z dnia 11 czerwca 2007 r.

VII. OCZEKIWANE WSKAŹNIKI EFEKTÓW REALIZACJI PLANU ROZWOJU LOKALNEGO

W poniższej tabeli przedstawiono wartości wskaźników produktu i rezultatu dla projektu planowanego do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013.

Zadanie 1

Budowa gminnej oczyszczalni ścieków w Zakościelu oraz sieci kanalizacji ściekowej w ramach aglomeracji Gminy Inowłódz

WSKAŹNIKI PRODUKTU

NAZWA WSKAŹNIKA	WARTOSC W ROKU BAZOWYM	WARTOSC PO ZREALIZOWANIU ZADANIA
Długość wybudowanej sieci kanalizacji sanitarnej (km)	0	34,5
WSKAŹNIKI REZULTATU		
Ilość oczyszczonych ścieków (m ³ /doba)	0	439,6

Zadanie 2

Rozbudowa, adaptacja oraz częściowa rekonstrukcja ruin zamku Kazimierza Wielkiego w Inowłodzu

WSKAŹNIKI PRODUKTU

NAZWA WSKAŹNIKA	WARTOSC W ROKU BAZOWYM	WARTOSC PO ZREALIZOWANIU ZADANIA
Liczba zmodyfikowanych produktów turystycznych	0	1
Liczba przebudowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	0	1
Liczba przebudowanych obiektów dziedzictwa kulturowego	0	1
Liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy (EPC)	0	3
Powierzchnia (kubatura) obiektów budowlanych przebudowana /zmodernizowana/ zagospodarowana w ramach projektu	0	1117,9 m ²
Liczba obiektów turystycznych i rekreacyjnych zmodernizowanych/przebudowanych i dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	0	1
Liczba zmodyfikowanych produktów turystycznych dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych	0	1

WSKAŹNIKI REZULTATU

Liczba turystów korzystających z wytworzonych/zmodernizowanych produktów turystycznych	0	25000
Przewidywana całkowita liczba bezpośrednio utworzonych nowych miejsc pracy (EPC)	0	3
Liczba osób korzystających z obiektów wybudowanych/zagospodarowanych w ramach projektu	0	25000
Liczba osób niepełnosprawnych korzystających z obiektów wybudowanych/zagospodarowanych w ramach projektu	0	750

VIII. PLAN FINANSOWY NA LATA 2009-2014

VIII.1. Plan finansowy dla projektów planowanych do realizacji z RPO na lata 2009-2014

Plan finansowy gminy Inowłódz na lata 2009 - 2014 dla zadań przewidzianych do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFRR w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2007-2013 przedstawia się następująco:

Wyszczególnienie		2009	2010	2011	2012	2013	2014
Budżet Gminy	Środki własne	186340	1028090	1526550,28	2836578,27	1841090	1791760
	W tym kredyt	186340	1028090	1526550,28	2836578,27	1841090	1791760
Budżet Państwa		-	-	-	-	-	-
Środki Unii Europejskiej		-	3634510	6454748	7102303	7364330	7135540
Inne		-	-	-	-	-	-
RAZEM		186340	4662600	7981298,28	9938881,27	9205420	8927300

VIII.1. Plan finansowy dla projektów planowanych do realizacji przy współfinansowaniu ze środków EFROW w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2009-2013.

Wyszczególnienie		2009	2010
Budżet Gminy	Środki własne	280000	180000
	W tym kredyt	280000	180000
Budżet Państwa		-	-
Środki Unii Europejskiej		590000	920000
Inne		-	-
RAZEM		870000	1100000

VIII.3. Projekty będące w trakcie realizacji i kontynuowane w latach 2009-2014 bądź przewidziane do realizacji w tych latach ze środków własnych oraz innych środków zewnętrznych prezentuje załącznik nr 3.

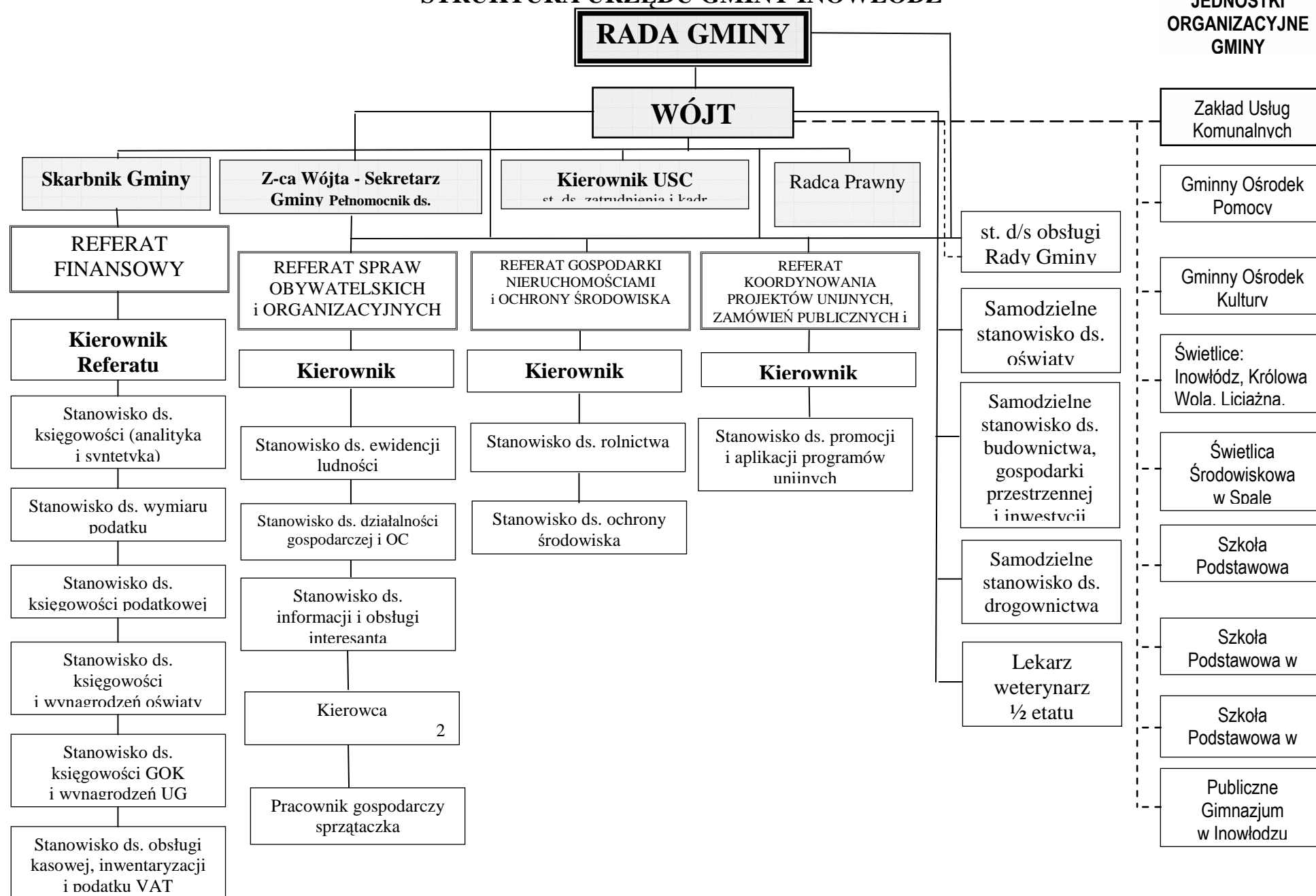
IX. SYSTEM WDRAŻANIA

Instytucją odpowiedzialną za poprawne wdrażanie Planu Rozwoju Lokalnego jest Urząd Gminy Inowłódz. Koordynacją działań związanych z wdrażaniem PRL zajmować się będzie Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Lokalnego, powołany zarządzeniem Wójta.

Zespół będzie monitorować przygotowywanie i realizowanie zadań, sprawdzać skuteczność, zgodność z założeniami i celami projektu. Do zadań Zespołu należeć będzie:

- ocena harmonogramu przygotowania zadań - inwestycji (kontrola realności wytyczonych terminów, prawidłowości przygotowania niezbędnej dokumentacji, przygotowania zabezpieczenia finansowego, kadrowego dla dotrzymania terminów);
- monitorowanie terminowości realizacji zadań (zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania i przebiegu realizacji zadań wynikających z Planu - raporty kwartalne lub częstsze);
- zapobieganie i eliminowanie opóźnień w realizacji planu (wizyty kontrolne, analiza dokumentów projektowych, inwestycyjnych itp.);
- sprawdzanie zgodności sposobów realizacji planu z odpowiednimi dokumentami np. prawem zamówień publicznych;
- przyjmowanie wniosków i wprowadzanie do Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz nowych zadań (inwestycyjnych i ze sfery społecznej) – PRL będzie w miarę potrzeb uaktualniany raz na rok, przed przyjęciem budżetu (na jednej sesji można jednocześnie zdać sprawozdanie z realizacji planu i uzasadnić jego korekty);
- przygotowywanie rocznych raportów na temat wdrażania Planu i przedstawianie corocznie Radzie Gminy.

STRUKTURA URZĘDU GMINY INOWŁÓDZ

X. SPOSOBY MONITOROWANIA, OCENY I KOMUNIKACJI SPOŁECZNEJ

Instytucją odpowiedzialną za monitorowanie Planu Rozwoju Lokalnego będzie zespół zadaniowy ds. Rozwoju Lokalnego powołany zarządzeniem Wójta.

Sprawozdanie w formie raportu monitorującego (Załącznik nr 1), oceniające realizację poszczególnych projektów, po zaakceptowaniu przez Zespół, będzie przedstawiane do informacji Radzie Gminy. Dla każdego zakończonego projektu opracowywany zostanie raport ewaluacyjny - Załącznik nr 2 (ocena ex-post zrealizowanego projektu).

Jako public relations Planu Rozwoju Lokalnego (PRL) rozumiane są wszystkie działania mające na celu informowanie o pracach nad PRL na poszczególnych etapach jego tworzenia i wdrażania. *PUBLIC RELATIONS* (PR) Planu Rozwoju Lokalnego jest niezbędnym narzędziem konsultacji społecznej i promowania przedsięwzięcia. Wspiera monitorowanie prac oraz realizację planu. Zachęca nie tylko do poparcia projektu, ale współdziała w jego tworzeniu i wdrażaniu.

W myśl zasady, że „Społeczeństwo powinno być informowane” - kreowanie, przyjęcie i wdrożenie Planu Rozwoju Lokalnego zawsze musi się mieć swoje odzwierciedlenie w planowej polityce informacyjnej samorządu. Nie chodzi wyłącznie o funkcję informacyjną, ale także „nawiązanie stosunków dla powszechnego dobra”. Takim dobrem jest niewątpliwie Plan Rozwoju Lokalnego, o ile jest konsultowany społecznie i odzwierciedla faktyczne potrzeby wspólnoty, wskazując jednocześnie sposoby ich zaspokojenia.

Proponowanymi instrumentami public relations Planu Rozwoju Lokalnego są:

- informacje dla prasy,
- artykuł sponsorowany,
- konferencje prasowe,
- przemówienia,
- sprostowania i listy do redakcji,
- obsługa korespondencji,
- obsługa i informacja telefoniczna,
- wywiady telewizyjne i radiowe,
- sprawozdania,
- spotkania z mieszkańcami.

Zadania te realizuje osoba odpowiedzialna w samorządzie za kontakty z mediami przy aktywnym udziale i zaangażowaniu osób sprawujących władzę, a wszelkie kwestie problemowe są konsultowane z osobami przygotowującymi PRL.

RAMOWY HARMONOGRAM PUBLIC RELATIONS PLANU ROZWOJU LOKALNEGO:

Zadanie PR	Sposób realizacji	Termin realizacji	Osoby uczestniczące	Uwagi
→ informacje dla prasy	Typowa informacja dla prasy przekazywana mejlem lub faxem	<ul style="list-style-type: none"> • Po przystąpieniu do prac (uzasadnienie) • W trakcie zaawansowania prac (faza uzgodnień) • Faza podsumowująca (przed wpływaniem pod obrady Rady) 	- osoba odpowiedzialna w samorządzie za kontakty z mediami	<ul style="list-style-type: none"> - informacje priorytetowe może podpisać: - prezydent - burmistrz - wójt
→ artykuł sponsorowany	j.w.	j.w.	j.w.	Tylko w razie kłopotów z informowaniem za pomocą informacji dla

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

				prasy
→ konferencje prasowe	W Urzędzie	<ul style="list-style-type: none"> Po przystąpieniu do prac (przyjęcie Uchwały) Faza podsumowująca (przed spotkaniem Rady) 	Władze i liderzy koordynujący PRL	Materiały na konferencję (na piśmie lub na dyskietkach-mejlem)
→ przemówienie	Na Sesji Rady	<ul style="list-style-type: none"> Przed podjęciem uchwały o przygotowaniu PRL Przed uchwaleniem PRL 	Wójt	Można jako uzasadnienie do uchwały
→ obsługa korespondencji i informacja telefoniczna	W Urzędzie	<ul style="list-style-type: none"> w trakcie całego procesu przygotowania i wdrażania PRL 	Osoba koordynująca PRL lub wyznaczona	Działaniami może zajmować się osoba / wydział odpowiad. za rozwój, promocję, pozyskiwanie funduszy lub rzecznik
→ wywiady telewizyjne i radiowe	W Urzędzie lub w redakcjach	<ul style="list-style-type: none"> w trakcie całego procesu przygotowania i wdrażania PRL 	Wójt	Zawsze dostępni dla mediów
→ sprawozdania	Sesje Rady	<ul style="list-style-type: none"> w ramach monitorowania PRL 	Wójt Koordynator	Zgodnie z harmonogramem wdrażania PRL
→ spotkania z mieszkańcami	W Urzędzie, ale lepiej „wyjść do mieszkańców”	<ul style="list-style-type: none"> zbieranie wniosków i faza konsultacji 	j.w.	Informować, ale nie obiecywać cudów. Mówić, ale przede wszystkim słuchać
→ spotkania z przedstawicielami biznesu	W Urzędzie, ale lepiej „wyjść do lokalnych biznesmenów”	j.w.	j.w.	j.w.
→ spotkania z członkami Stowarzyszeń i organizacji lokalnych	W Urzędzie, ale lepiej „wyjść do lokalnych biznesmenów”	j.w.	j.w.	j.w.

Opracowania:

Informacja dla prasy:

Czym jest i czemu służy Plan Rozwoju Lokalnego ?

Plan Rozwoju Regionalnego jest kluczowym narzędziem wspierającym zarządzanie na poziomie samorządu. Określa on strategię społeczno-gospodarczą gminy. Wskazuje cele i kierunki zaangażowania środków z funduszy strukturalnych, krajowych i własnych gminy.

Lokalny program rozwoju określa nie tylko ogólne cele (jak ma to często miejsce przy tworzeniu niektórych strategii), lecz **konkretne** zadania, terminy ich realizacji oraz sposoby finansowania. Poszerza to możliwości inwestycyjne, umożliwia koncentrację inwestycji, a tym samym zwiększa szybkość ich realizacji, jednocześnie zmniejszając koszty.

Posiadanie dobrze opracowanego Programu Rozwoju Lokalnego jest **niezbędnym** czynnikiem przy ubieganiu się o środki unijne dostępne w ramach funduszy strukturalnych a zwłaszcza w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego.

Plan Rozwoju Lokalnego od początku jego tworzenia oparty jest na dialogu społecznym, polegającym na konsultowaniu go z lokalną społecznością, która bierze aktywny udział w procesie jego tworzenia i monitorowania. Odzwierciedla faktyczne potrzeby wspólnoty, wskazując jednocześnie sposoby ich zaspokojenia. Jak widać istotą PRL jest staranie, aby władza była jak najbliżej obywateli i ich problemów. Pozwala to na trafniejsze zaspokajanie potrzeb mieszkańców oraz uniknięcie konfliktów społecznych. Tak przygotowany Plan jest zbiorem konkretnych, realnych, niezbędnych dla rozwoju społeczności lokalnej działań, a jego realizacja leży we wspólnym interesie wszystkich mieszkańców gminy.

Spis tabel

<i>Tabela 1.</i>	Wykaz miejscowości gminy Inowłódz wraz z liczbą mieszkańców zameldowanych na pobyt stały	<i>Str.7</i>
<i>Tabela 2</i>	Podział gruntów według klas bonitacyjnych w gminie Inowłódz.	<i>Str.17</i>
<i>Tabela 3</i>	Struktura własności gruntów leśnych, stan na dzień 31 XII 2006 r.	<i>Str.20</i>
<i>Tabela 4</i>	Ruch turystyczny w gminie Inowłódz w latach 2002-2007	<i>Str.33</i>
<i>Tabela 5</i>	SDR na drodze wojewódzkiej nr 726 na odcinkach w gminie Inowłódz w 2005r.	<i>Str.38</i>
<i>Tabela 6</i>	Sieć drogowa gminy Inowłódz	<i>Str.38</i>
<i>Tabela 7</i>	Wydatki na bieżące utrzymanie dróg i inwestycje drogowe w gminie Inowłódz	<i>Str.39</i>
<i>Tabela 8</i>	Nakłady na inwestycje drogowe realizowane w gminie Inowłódz w latach 2002-2007	<i>Str.40</i>
<i>Tabela 9</i>	Wypadkowość na drogach gminy Inowłódz w latach 2003-2007.	<i>Str.40</i>
<i>Tabela 10</i>	Wykaz instalacji grzewczych w obiektach użyteczności publicznej w gminie Inowłódz.	<i>Str.43</i>
<i>Tabela 11</i>	Sieć wodociągowa na obszarze 98 km ² gminy Inowłódz w latach 2002-2007.	<i>Str.44</i>
<i>Tabela 12</i>	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w latach 2002-2006	<i>Str.44</i>
<i>Tabela 13</i>	Współczynnik rozdzielczej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie na 100km ²	<i>Str.45</i>
<i>Tabela 14</i>	Kanalizacja na terenie gminy Inowłódz w latach 2002-2007	<i>Str.45</i>
<i>Tabela 15</i>	Charakterystyka oczyszczalni w Spale	<i>Str.46</i>
<i>Tabela 16</i>	Zrzuty ścieków ≥ 50 m ³ /dobę na terenie gminy Inowłódz w roku 2006	<i>Str.46</i>
<i>Tabela 17</i>	Ilość ścieków odprowadzanych do gminnej oczyszczalni w Spale	<i>Str.46</i>
<i>Tabela 18</i>	Podział gruntów gminy w ujęciu własnościowym	<i>Str.50</i>
<i>Tabela 19</i>	Wyniki z krajowego monitoringu wód podziemnych w gminie Inowłódz za rok 2001 i 2002	<i>Str.56</i>
<i>Tabela 20</i>	Wyniki z regionalnego monitoringu wód podziemnych w gminie Inowłódz za lata 2000-2002	<i>Str.57</i>
<i>Tabela 21</i>	Wyniki z regionalnego monitoringu wód podziemnych w gminie Inowłódz za lata 2004-2006	<i>Str.57</i>
<i>Tabela 22</i>	Ocena rzek na terenie gminy Inowłódz na tle powiatu tomaszowskiego w 2006r.	<i>Str.58</i>
<i>Tabela 23</i>	Wykaz wskaźników decydujących o klasyfikacji rzek w zlewni Pilicy w latach 2004-2006	<i>Str.58</i>
<i>Tabela 24</i>	Ludność w gminie Inowłódz, stan na dzień 31 XII	<i>Str.64</i>
<i>Tabela 25</i>	Liczba mieszkańców gminy według wieku w latach 2002-2008	<i>Str.65</i>
<i>Tabela 26</i>	Saldo migracji w gminie Inowłódz w latach 2002-2008	<i>Str.65</i>
<i>Tabela 27</i>	Ruch naturalny ludności gminy Inowłódz w latach 2002-2008	<i>Str.66</i>
<i>Tabela 28</i>	Struktura ludności wg wykształcenia (stan na 20 V 2002 roku)	<i>Str.67</i>
<i>Tabela 29</i>	Ogólny obraz szkół w gminie Inowłódz.	<i>Str.68</i>
<i>Tabela 30</i>	Liczba uczniów i absolwentów S.P. w Królowej Woli w latach 2002-2008	<i>Str.69</i>

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

<i>Tabela 31</i>	Liczba uczniów i absolwentów S.P. w Inowłodzu w latach 2002-2008	<i>Str.70</i>
<i>Tabela 32</i>	Liczba uczniów i absolwentów S.P. w Brzustowie w latach 2002-2008	<i>Str.71</i>
<i>Tabela 33</i>	Liczba uczniów i absolwentów Gimnazjum w Inowłodzu w latach 2002-2008	<i>Str.71</i>
<i>Tabela 34</i>	Ogólny obraz placówek przedszkolnych gminie Inowłódz.	<i>Str.72</i>
<i>Tabela 35</i>	Coroczne imprezy na terenie Gminy Inowłódz	<i>Str.73</i>
<i>Tabela 36</i>	Obraz Gminnej Biblioteki Publicznej w Inowłodzu w latach 2002-2007	<i>Str.74</i>
<i>Tabela 37</i>	Przestępczość w latach 2001 – 2008	<i>Str.75</i>
<i>Tabela 38</i>	Sytuacja pożarowa w gminie Inowłódz w latach 2000-2007	<i>Str.76</i>
<i>Tabela 39</i>	Porównanie ilości pożarów, miejscowych zagrożeń, fałszywych alarmów oraz ogólnej liczby zdarzeń w 2007 r.	<i>Str.76</i>
<i>Tabela 40</i>	Zasoby mieszkaniowe gminy Inowłódz w latach 2002-2007	<i>Str.77</i>
<i>Tabela 41</i>	Powody przyznania pomocy społecznej w latach 2002-2008	<i>Str.79</i>
<i>Tabela 42</i>	Osoby niepełnosprawne według kategorii niepełnosprawności, płci, ekonomicznych grup wieku, poziomu wykształcenia oraz aktywności ekonomicznej - z orzeczeniem kwalifikującym osobę do grupy osób niepełnosprawnych	<i>Str.79</i>
<i>Tabela 43</i>	Ludność według ekonomicznych grup wieku, lata 2002-2008	<i>Str.82</i>
<i>Tabela 44</i>	Liczba pracujących w gminie Inowłódz w latach 2002-2007	<i>Str.82</i>
<i>Tabela 45</i>	Liczba bezrobotnych w gminie Inowłódz na tle powiatu tomaszowskiego w latach 2002-2008, stan na dzień 31 XII.	<i>Str.83</i>
<i>Tabela 46</i>	Bezrobotni wg Powiatowych Urzędów Pracy, stan na dzień 31 XII 2008 r.	<i>Str.84</i>
<i>Tabela 47</i>	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów własnościowych w gminie Inowłódz w latach 2002-2008	<i>Str.86</i>
<i>Tabela 48</i>	Struktura przedsiębiorstw wg liczby zatrudnionych (stan na 31 XII 2008 roku)	<i>Str.86</i>
<i>Tabela 49</i>	Liczba wpisów i wykreśleń w ewidencji działalności gospodarczej gminy w latach 2002-2006.	<i>Str.87</i>
<i>Tabela 50</i>	Rozmieszczenie działalności gospodarczej w różnych miejscowościach gminy (wpisy aktualne na dzień 15.02.2008 r.)	<i>Str.87</i>
<i>Tabela 51</i>	Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze regon wg wybranych sekcji PKD	<i>Str.88</i>
<i>Tabela 52</i>	Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność produkcyjną wg wybranych działów (stan na 31 grudnia 2006 roku).	<i>Str.89</i>
<i>Tabela 53</i>	Liczba zatrudnionych wg sektorów własności (w latach 2002-2007).	<i>Str.90</i>
<i>Tabela 54</i>	Struktura zatrudnienia w poszczególnych sektorach w gminie Inowłódz.	<i>Str.90</i>
<i>Tabela 55</i>	Wykaz ośrodków wypoczynkowo-szkoleniowych gminy Inowłódz.	<i>Str.91</i>
<i>Tabela 56</i>	Baza agroturystyczna na terenie gminy Inowłódz.	<i>Str.94</i>
<i>Tabela 57</i>	Struktura użytkowania gruntów w gminie Inowłódz, dane na dzień 31 XII 2007r.	<i>Str.96</i>
<i>Tabela 58</i>	Struktura użytków rolnych w gminie Inowłódz dane na dzień 31 XII 2007r.	<i>Str.96</i>
<i>Tabela 59</i>	Powierzchnia gospodarstw rolnych w gminie Inowłódz.	<i>Str.97</i>
<i>Tabela 60</i>	Powierzchnia gruntów rolnych wg form własności.	<i>Str.98</i>
<i>Tabela 61</i>	Gospodarstwa rolne wg prowadzonej działalności	<i>Str.98</i>
<i>Tabela 62</i>	Działalność pozarolnicza gminie Inowłódz	<i>Str.98</i>
<i>Tabela 63</i>	Powierzchnia zasiewów głównych ziemiopłodów	<i>Str.99</i>
<i>Tabela 64</i>	Zwierzęta gospodarskie	<i>Str.100</i>
<i>Tabela 65</i>	Zakłady przetwórstwa produktów rolnych	<i>Str.100</i>
<i>Tabela 66</i>	Ciągniki, samochody ciężarowe i kombajny w gospodarstwach rolnych	<i>Str.101</i>

Spis rysunków i wykresów

<i>Rysunek 1</i>	Położenie gminy Inowłódz w powiecie tomaszowskim.	<i>Str.6</i>
<i>Rysunek 2</i>	Lokalizacja gminy Inowłódz na terenie województwa łódzkiego	<i>Str.7</i>
<i>Rysunek 3</i>	Mapa Spalskiego Parku Krajobrazowego.	<i>Str.11</i>
<i>Rysunek 4</i>	Mapa Spalskiego Parku Krajobrazowego.	<i>Str.12</i>
<i>Rysunek 5</i>	Przypuszczalny przebieg murów miejskich w Inowłodzu	<i>Str.23</i>
<i>Rysunek 6</i>	Znakowane trasy rowerowo-pieszne.	<i>Str.36</i>
<i>Rysunek 7</i>	Położenie gminy Inowłódz na tle sieci dróg krajowych i wojewódzkich.	<i>Str.37</i>

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

<i>Rysunek 8</i>	Struktura dróg w gminie Inowłódz.	<i>Str.39</i>
<i>Rysunek 9</i>	Struktura użytków rolnych w gminie Inowłódz dane na dzień 31 XII 2005r.	<i>Str.97</i>
<i>Wykres 1</i>	Przyrost naturalny w gminie Inowłódz w latach 2002-2008	<i>Str.66</i>
<i>Wykres 2</i>	Urodzenia i zgony w gminie Inowłódz w latach 2002-2008	<i>Str.66</i>
<i>Wykres 3</i>	Liczba bezrobotnych w gminie Inowłódz według płci w latach 2002-2008	<i>Str.83</i>

Spis załączników

Załącznik nr 1. Raport monitoringowy z realizacji projektu

Załącznik nr 2. Raport ewaluacyjny realizacji projektu

Załącznik nr 3. Projekty przewidziane do realizacji ze środków własnych oraz innych środków zewnętrznych.

Załącznik nr 1. Raport monitoringowy z realizacji projektu.

Raport monitoringowy z realizacji projektu.

1. Tytuł projektu.

.....

2. Kolejny numer raportu monitoringowego i okres objęty raportem.

.....

3. Dane teleadresowe osoby przygotowującej.

.....

.....

4. Opis działań zrealizowanych w okresie objętym raportem monitoringowym.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Harmonogram realizacji projektu.

a) planowany

Etapy realizacji projektu	Rok 200....				Rok 20....				Rok 20....				Rok 20....			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowłódz na lata 2009-2013

b) rzeczywisty

Etapy realizacji projektu	Rok 200....				Rok 20....				Rok 20....				Rok 20....			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV

6. Działania jakie zostaną zrealizowane w najbliższym czasie.

.....

7. Informacje o problemach związanych z realizacją projektu.

Etapy realizacji projektu	Źródło 1		Źródło 2		Źródło 3		Razem	
	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki	Planowane wydatki	Faktyczne wydatki
RAZEM								

.....

1. Finansowa realizacja projektu

Załącznik nr 2 Raport ewaluacyjny realizacji projektu

Raport ewaluacyjny realizacji projektu

1. Tytuł projektu.

.....

2. Kolejny numer raportu i okres objęty raportem ewaluacyjnym.

.....

3. Podstawa sporządzenia raportu ewaluacyjnego (nr raportu monitoringowego z realizacji projektu).

.....
.....

4. Dane teleadresowe osoby przygotowującej.

.....
.....

5. Skuteczność realizacji projektu.

Cele:

a) zakładane

.....
.....
.....
.....

b) osiągnięte

.....
.....
.....
.....

6. Efektywność realizacji projektu.

Procentowy wskaźnik rzeczywiście zaangażowanych środków finansowych na realizację projektu w stosunku do zakładanych wydatków w okresie raportowania.

.....
.....
.....
.....

7. Użyteczność realizacji projektu.

Porównanie efektów przeprowadzenia inwestycji (mierzalnych wskaźników) w stosunku do wartości zakładanych w projekcie.

.....
.....
.....
.....

8. Zalecane zmiany w przebiegu realizacji projektu.

.....
.....
.....
.....

9. Uwagi

.....
.....
.....
.....

Plan Rozwoju Lokalnego Gminy Inowódz na lata 2009-2013

Załącznik nr. 3 Wieloletni Program Inwestycyjny na lata 2009-2014

